

XV LETNIK
1934

MLADIKA

10

DRUŽINSKI LIST
S PODOBAMI

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. **Naročnina** za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju**. — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **dr. Jože Pogačnik**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: Mladika, Ljubljana, poštni predal 337, telefon 3191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

V S E B I N A O K T O B R S K E Š T E V I L K E

LEPOSLOVNI SPISI: Razsodni okradenec (Janez Jalen) — Huda ura (France Bevk) — Prazna hiša (Viktor Smolej) — Judita (Janez Rožencvet) — Za staro pravdo (Mara Husova)

PESMI: Moje misli; Pesem slepe; Veter; Delavka (Draga Krajnc) — Jesen (Vinko Žitnik) — Jesenski dnevi (Vinko Beličič) — Dih jeseni; Dolenjski izletniki (Gustav Strniša) — Rad bi se potopil... (Viktor Šonc) — Ne verjemi (Zdravko Ocvirk)

POLJUDNI SPISI: Iz zgodovine slovenskega cerkvenega slikarstva (France Stelè) — Moj dunaj (Anton Komar) — Bolnik, ki mu ni bilo pomoči (Bogdan Kazak)

PISANO POLJE: Prof. dr. Janez Regen (F. S. F.) — Jakob Prešeren (Tomo Zupan) — K delom Dane Pajničeve (K. Dobida) — Naše slike — O nekaterih jezikovnih grehah (I. Koštiál) — Nove knjige

DRUŽINA: Zdravstvena vprašanja za družino in dom (dr. Malka Šimec) — Slabe navade v gospodinjstvu (Š. H.) — Kuharica (M. R.)

ZA KRATEK ČAS: Čarodejev kotiček in zabavne igre — Zgodbice — Uganke

SLIKE: Madou: Vaški politiki — Dana Pajničeva: Ptič v poletu; Orel je napadel čapljo; Stenski krožnik; Lastni portret; Posodje za kavo; Ljubljanski zmaj — Iz cerkvenega slikarstva: Freska bičanja v Provesanu; Slika iz legende sv. Urha v cerkvi na Križni gori; Hodnik dominikanskega samostana v Ptuj; Truplo sv. Florijana v reki, freska v Sopotnici; Del vnebohoda v slovenjgraški podružnici Sv. Duha — Fotografije (Fr. Krašovec): Italijanski motiv; V ajdi; Pri tivolskem vodnjaku — Krek na Sveti gori — Regenov terarij — Iz ateljeja Dane Pajničeve

---

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje**. — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 130 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932 in 1933 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. z o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

MLADIKA

LETNIK XV = 10 = LETO 1934

RAZSODNI OKRADENEC

Janez Jalen

Razmeknili so se oblaki in soparčno jesensko sonce se je uprlo v Reber. Jarci so se pomaknili trdo pod Peči in polegli pod nizko gabrovje. Zvonkljanje tropa je utihnilo. Le na redke čase so se drobno in na kratko oglasili posamezni zvonci. Živali so se otepale dozorevajočih nadležnih muh.

Boštjan se nič kaj ni podvival za drobnico. Bal se je nekako svojega tropa. Pred tednom ga je bil prignal s planine. Vse je bilo kakor druga leta, le na vasi so ga vsak dan bolj postrani pogledovali. Za pet jarcev, za dva koštruna in tri ovce Boštjan ni vedel nič kaj prav povedati, kam so prešli:

»Vedel bi že. Samo?«

Še misliti si ni upal več naprej.

Da prežene skrb, je segel v torbo po steklenico — pivo je bilo včasih v njej — in nagnil. Segreta pijača ga je zapekla, da je skremžil obraz. Iz izlitega očesa pa mu je pripolzela solza. Obrisal jo je z rokavom in potrepetal z zdravim očesom. Pričel se je razgledovati.

Rahel veter je pozibal gabre in na bele volne se je usulo porumenelo listje. Boštjan se je spomnil treh cekinov na svoji dlani:

»Kako hitro so se razpolzeli.«

V melu je zahreščal gruč. Jarci so vzdignili zajca z ležišča pod grmom. V počasnih skokih se je umikala preplašena živalca više v Peči.

»Vso jesen in še v trdo zimo, tja do svečnice, ti bo žvižgal svinec okrog ušes in težko, da odneseš zdravo kožo, pa bi človek skoraj menjal s tabo. Samo, da bi ne...«

Boštjan ni hotel spregovoriti, kaj da bi ne. Sédel je na skalo, obraslo z mahom. Druge dneve je v tem času jedel, največkrat suh kruh, ki ga je zamočil z žganjem. Danes je nosil priboljšek v torbi. Pa se ni spomnil ne kruha in ne klobase. Še žganja se mu ni več ljubilo piti. Z obema rokama je trdno poprijel palico in naslonil

čelo na pesti. Komaj slabega pol sežnja je bilo razgrnjenega sveta pred njim, pa mu je bilo še tistega preveč. Skušal je mižati, pa ni mogel. Odkar ga je kot pastirčka krava z rogom dregnila v oko, ga je prvič v življenju obšla kar nekaka zadovoljnost, da samo napol vidi. Celó žal mu je postalo, da je takrat kravo tako pretepel. Očesa mu ni izlila nalašč. Samo po muhah je zamahnila.

Visokorasli jesenski svederc mu je skozi okno zdravega očesa vrtal v glavo. Boštjan ga je zavidal:

»Kako lepo modro srajčko imaš. In ves si posut z dlačicami. Kakor v volneno jopico si oblečen. Do zadnjega te ne bo mogel stisniti mraz. Jaz pa, norec neumni, sem bil v življenje tako postavljen, kakor bi premogel nov in debel kožuh. Najbolj strupena burja bi mi ne mogla do živega. Sem se pa prav po nepotrebnem do nagega slekel. Prva slana me bo, vzela.«

Med okovanimi čevlji so temno zeleneli dorajčajoči listi kurjic. Pod njimi so prhnili stari listi, pritisnjeni trdó k zemlji. Za ped daleč od noge pa se je iz vrtinca resjá pognal droben vršiček. Razcvetel se je že kar v jeseni v tanek plamenček. Nepočakanec ni mogel strpeti do prvega pomladanskega sonca.

Ozki kolobar, ki ga je Boštjan obsegal s svojim edinim očesom, je bil posut z drobnim cvetjem rebrske jedice.

»Tako se bodo bleščale spomladi bele volne jarcev med cvetočim resjem in v vetru se zibajočimi cvetovi kurjic. Mene pa ne bo zraven. Le kako, da me je mogel hudič tako zelo premotiti?«

Boštjan si je spet obrisal z rokavom solzo:

»Prav je, da imam samo eno oko. Z neskažnim obrazom bi se bil že oženil. Kako bi bilo sedaj ženo in otroke sram. In drugega bi jim ne kazalo, kakor iti od hiše do hiše.«

Ob misli, da se bo sam pokoril za svoj prestop, mu je spet malce odleglo.

Vstal je. V domačo vas ni rad pogledal. Obrnil se je po dolini navzdol. Izza smrek v Dobravi ga je pogledal zvonik Marije Pomagaj na Brezjah.

»To bova za advent s patrom zaropotala, če me prej ne odženo v Radoljico in pošljejo še naprej v Ljubljano.«

Prav v grlu ga je stisnilo, tako mu je spet postalo hudo. Šel je do dna pljuč po sapo in se ponorčeval iz samega sebe:

»No, bom vsaj enkrat Ljubljano videl. Drugače bi jo težko kedaj, ko me zavoljo očesa niso hoteli vzeti k vojakom.«

Kakor bi mu hotel razposajeno vesel otrok z ogledalcem ponagajati, je šinil zgoščen žarek svetlobe mimo očesa.

»Zajček?«

Narahlo upognjen naprej je s priprtimi trepalnicami zdravega očesa skušal dognati, odkod in kaj se je zablesketalo. Žarek je švignil nazaj.

»Oooh.«

Boštjan je ves otrdel. Mimo znamenja svete Ane je poblesteval nad težko operjenim žandarškim klobukom visoko na puško nasajen bajonet:

»Me že imajo. Pome gre.«

Zašibila so se mu kolena in sesedel se je na travo tako blizu brinovega grma, da so ga iglice zbodle v roko. Brez misli, kakor se pase jarec, je obral vršiček temnomodrih jagod, jih z dlanjo, na kateri je še pred nedavnim z veseljem gledal cekine, vsul v usta in jih pričel žvečiti. Sladko oljnat okus mu je bil tako zoprn, da se mu je pričela peniti slina ob robah ustnic. Prhnil je brinje na tla, segel v torbo in zelenkasto žganje v dušku izpil. Steklenko je podržal proti soncu, jo potresal in ogledoval. Še se je lovilo nekaj kapljic po navznotraj vdrtem dnu. Vstal je in tudi te posrebal. Potem pa je z vso močjo zamahnil in treščil steklenico v gladko izprano skalo. Na drobne kosce se je razletelo rumenkljato steklo. Porcelanasti zatikljaj z žičnatim peresjem vred pa se je zatrkjal po bregu navzdol, kakor bi se mu mudilo v vas, pričat proti ovčarju:

»Sedaj naj pa bo, kar bo.«

Prižgal je čedro in z mirnim očesom sledil žandarju, ki je oblastno zravnan šel mimo na otvezilo pribite živine na mejah, mimo z ozimino zasejanih njiv in mimo praznih strnišč, zginjal za stogovi, obdelanimi z jedo, in se spet prikazoval, dokler se ni zgubil med prvimi hišami v vasi. Boštjan je čakal, kdaj se prikaže žandar v stagnah, nastavi korak po rebri navzgor naravnost proti njemu, namesto da bi kakor po navadi odšel za plotom.

Kako se je ovčar začudil, ko se je izza zadnjih hiš na drugem koncu vasi zopet zasvetlikal bajonet in se je spreminjasto zalesketalo kovinasto zeleno perje za klobukom.

»Zlomka. Kako sem se po nepotrebem ustrašil. Saj se v vasi še nič ustavil ni.«

Prav takrat so zaživela pota, ki držé od nove cerkve. Minil je nauk. Boštjan je mirno sédel. Iztrkal je čedro, izpljunil žlindrasto slino in odprl krivec. Lačen je bil. Klobasa in kruh sta se mu kaj dobro prilegla.

Jarci so se vzdignili. Drug za drugim so pririnili izpod gabrov past se na plano. Sonce se je odbijalo od opranih voln. Zvonci tropa so oživeli.

Na vasi pa so zablestele bele srajce. Goloroki in večji del z odpetimi životniki so prihajali možaki v senco pod lipo. Drug za drugim so posedli na kamne, postavljene v kolobar. Kdo ve kdaj že so jih privarili izpod Peči na sredo vasi in si uredili posvetovalnico pod krono košate lipe, morebiti še prej, preden je stal izklesani kamen na Gosposvetskem polju onkraj Stola.

Razpletel se je pogovor.

Lukež, najmanjši po postavi, je vedel največ povedati. Vse mu je bilo znano, čeprav se je šele pred nekaj leti priženil od onstran Save. Pa njegova beseda ni kaj prida veljala. Le Balant, ki tudi ni čutil z domačo vasjo, mu je venomer pritrdjeval. Drugi ga večji del še poslušali niso.

Veter je narahlo potresel lipo. Na praznične srajce so prišelesteli pozlateli listi. Na klobuk srenjskega načelnika pa se je obesil za ozko perotko dozoreli sad lipe, kosmuljica treh drobnih oreščkov.

»Lejte ga,« je presekala razgovor Jakec.

Vsi hkrati so se ozrli za njegovo roko, s katero je kazal na vas, odkoder je prihajal Tomaževc. Truden je bil. Od daleč se mu je že poznalo. V soboto je bil odšel po opravkih čez Vrtačo na Koroško in obljubil, da bo tudi za zapašene jarce skusil poizvedeti.

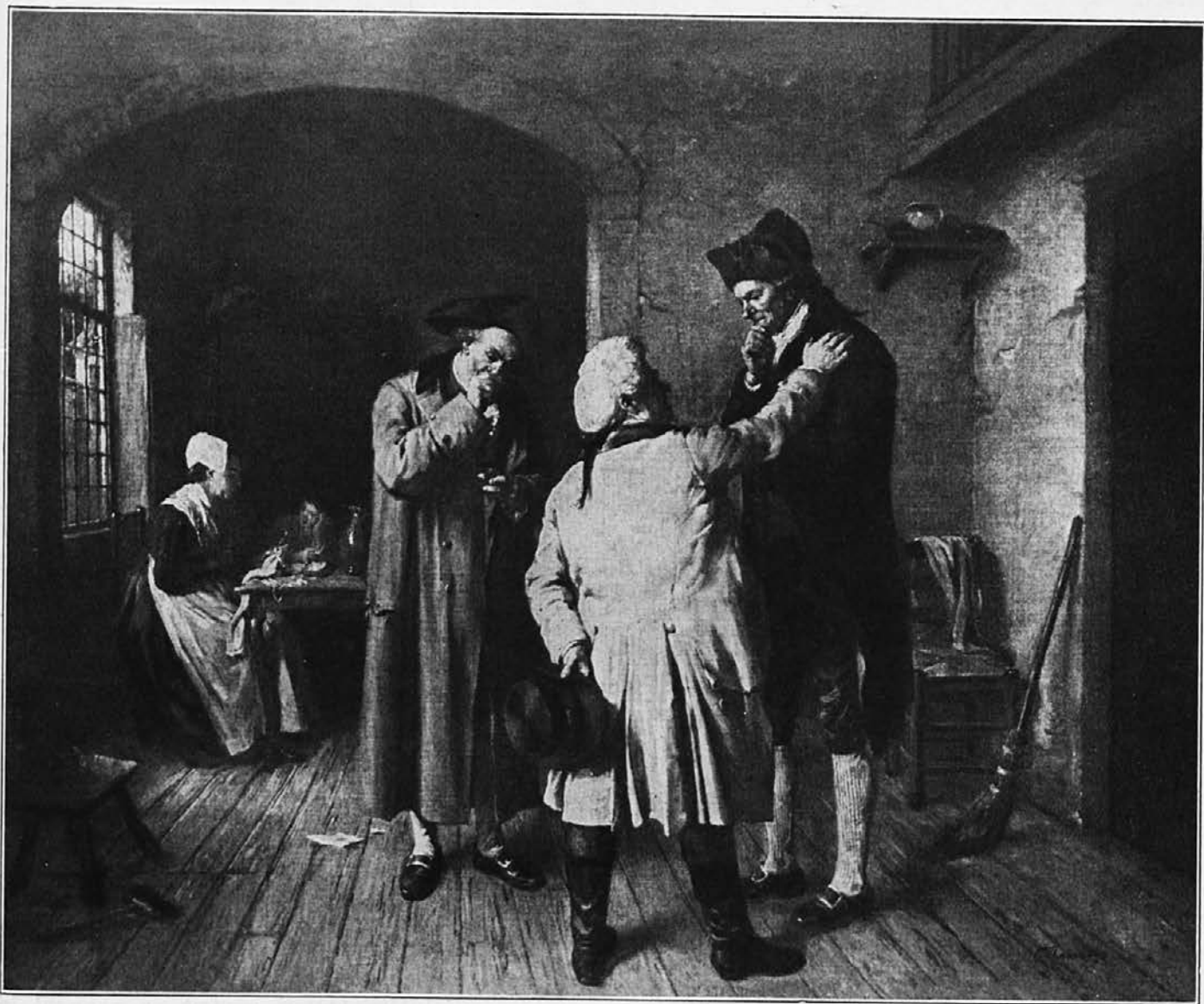
Možaki so svoje pogovore pustili nedogovorjene. Vsak je samo čakal, kaj jim bo vedel povedati Tomaževc. Najbolj nepočakan je bil Lukež. Ni mogel strpeti. Hitel je Tomaževcu naproti in privpil dokaj pred njim nazaj pod lipo:

»Res je. Saj sem vam pravil. Ovčar je jarce kradel. Vseh pet je prodal mesarju na Koroško.«

»Ti hudič ti ravbarski,« je zaklel Balant.

Drugi so počakali Tomaževca, ki je Lukeževo pošto potrdil in povedal, kako in kaj je bilo.

Kakor se jarci zaženo brezglavo, kadar zapleše krokar nad njimi, naravnost proti skalam, da kaže, kako se bo vse pobilo, pa potem obstojé in še jagneta ne zgubé, tako so v prvi jezi po večini vsi gospodarji brez premisleka klicali nad ovčarja zlodje vsega pekla in biriče vsega sveta.

J. B. Madou: Vaški politiki. (Ženeva, Umetnostni muzej.)

Najbolj se je naraščal Lukež, ki ni imel nobenega jarca v planini. Jih sploh redil ni in jih nikoli tudi mislil ni.

Balant, njegov je bil eden izmed prodanih koštrunov, je tako razsajal, kakor bi mu bil ovčar domačijo prodal.

Drugi koštrun je bil pa srenjskega načelnika. Zato mu je bilo kar prav, ko so sklenili, da mora ovčarja še tisti dan vzeti žandar.

To je bilo vpitja.

Le Tonejc, ki je vedno nazadnje njegova obveljala, ni zinil ne bev ne mev. Pa so bile vse tri ovce, ki jih je ovčar prodal na Koroško, njegove. Mislil si je pa:

»Seveda. Ni naredil ovčar prav, ni. Kar za ušesa bi ga potegnil. Da pa ga bodo pustili v nedeljo v delovni obleki z žandarji okrog preganjati, bo pa še bolj nápak.«

Za Lukežem pa in Balantom, ki se jima je hudo mudilo, da gresta iskat žandarja, je pa Tonejc zmajal z glavo:

»Se jima utegne kedaj povrniti.«

Možaki so se polagoma dvignili in presedli izpod lipa v krčmo. Lipa pa se je naprej obletala. Le listti so padali namesto na možake na kamne, od stoletij zglajene.

Pod noč je prignal Boštjan jarce na vas. Še preden se je živad razšla po ovčjakih, je že vse zvedel. Zaskrbelo ga je, kdo bo za njim prevzel trop.

»Trave bo vsak dan manj. Če pridejo jarci v neprave roke, se ne bodo noben dan več do sita napasli.«

Potegnil je z rokavom preko izlitega očesa:

»Kar je, je. Večerjati ne utegnem več. Kdo bo jutri v Reber gnal, se moram dogovoriti.«

Da bi nikomur ne bilo treba na vasi pogledati v oči, je sklonil glavo globoko na prsi in zavil naravnost k možakom v krčmi. Nič kaj se mu ni podal pušeljc iz poznojesenskih rož za masnim in že na več krajih natrganim klobukom.

Tako nič niso Boštjana pričakovali v krčmi, da nihče ni vedel kaj reči, ko so ga ugledali med sabo. Iz zadrege je pomagala krčmarica:

»Kaj boš pil, Boštjan?«

»Daj ga še enkrat po navadi. Potem bo dolg post.«

Vsi so razumeli, da Boštjan že ve, kaj ga čaka. Spogledali so se in pričeli spet govoriti. Pa ne o jarcih in Boštjanu. O vsem drugem. Ni bilo zraven dražljivcev Lukeža in Balanta.

Krčmarica je postavila pred Boštjana frakelj pelinovega. Od gornjega konca vasi pa so se po vrsti začeli oglašati psi. Boštjan je vedel:

»Žandar bo. Sedaj jim moram pa kar koj povedati, da bom jarce plačal, kadar toliko spravim skupaj. In trop naj do konca pase stari Gregorjevec. V planino res ne more več, te dni bo pa v Rebri že še zmogel.«

Do besede je vedel, kaj naj reče, pa ni mogel spregovoriti. Potem je bilo pa že kar prepozno. Lukež, Balant in žandar so spregovorili pred vrati. Boštjan je nagnil, spil na dušek, postavil frakelj na mizo, potegnul klobuk na oči, zasenčil zdravo oko še z dlanjo in se z obrazom obrnil v kot.

Po kratkem razgovorjanju ga je prijel žandar za ramo, zarožljaj z verižico in grozeče potresel s košato perjanico:

»Tako, tak tiček si. V imenu postave: roke navzkriž!«

Muhu bi slišal brenčati, tako je vse utihnilo v krčmi. Boštjan pa je mirno vstal izza mize pri vratih in pomolil žandarju roke. Lukež pa je, kakor bi se mu bila zgodila največja krivica, vpričo vseh vrgel ovčarju v obraz:

»Pa še nič sram ga ni, za naš denar vpričo nas žreti.«

»Lukež, za tvoje ga nisem tudi kapljice ne.«

»Kaj? Še upiral se boš?« je zasikal žandar in z verižico udaril ovčarja v obraz.

Boštjan si je hitro zakril z dlanjo leve roke zdravo oko, desno roko pa je še vedno držal stegnjeno proti žandarju, da ga vklene. Ves se je tresel. In kar grozno ga je bilo slišati, ko je zaprosil:

»Gospod. Lepo jih prosim, ne na oko. Eno samo imam.«

Za mizo gospodarjev je zrasel Tonejc in zagrnel:

»Stojte!«

Odrinil je srenjskega načelnika in Tomaževca s klopi in planil med žandarja in ovčarja. Iz košatih prsi pa se mu je kar trgalo:

»Kakšen gospod? Žandar! Zakaj si ga?«

»Gospod Tonejc, saj ni bilo nič hudega,« se je opravičeval žandar.

»Kaj? Da to ni bilo hudo. Danes si udaril ovčarja, jutri boš mislil, da smeš gospodarja. Pa ti povem, da nikoli več nikogar ne boš. Ker te mi plačamo, ne ti. Če sta pa vidva,« pokazal je Balanta in srenjskega načelnika, »tako grda, vama bom pa jaz vrnil tiste kostrune.«

Tomaževce se je bal za Tonejca. Hotel je posredovati. Kako se je začudil, ko se je prej tako oblastni fant napol tiho in po nemško in ves preplašen hitel opravičevati. Vsaka druga beseda je bila: »Herr Tonejc.«

»Amol ist kamol. V drugo pa vsi vkup bolj pametni bodite,« je končal prerekanje Tonejc.

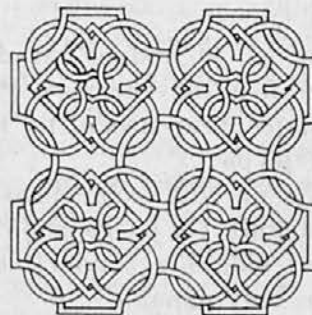
Žandar je udaril z roko ob kopito puške, voščil lahko noč in odšel.

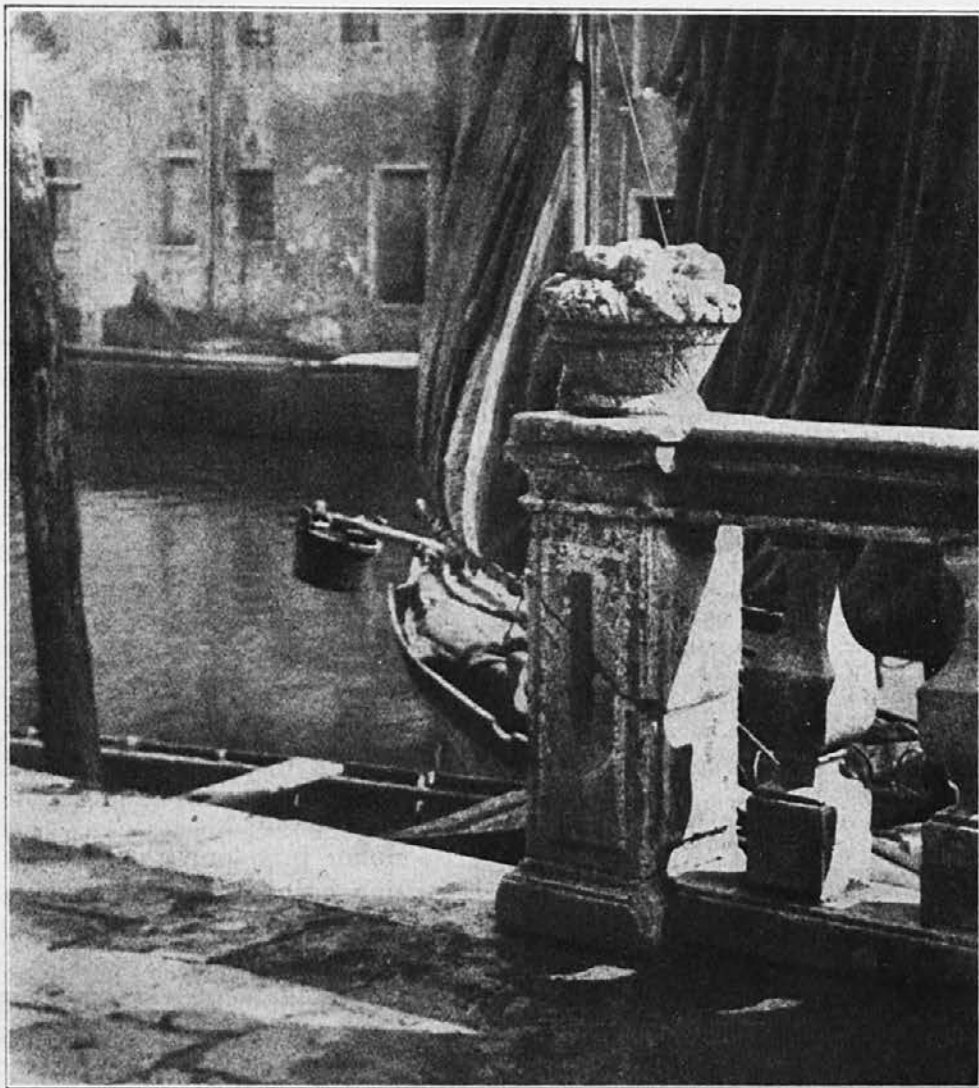
Tonejc je pa posadil Boštjana poleg sebe, mu kupil kos pogače in mu dal še za drugi frakelj.

Boštjan je dobil za advent na Brezjah tri rožnivece, za predpust pa v Radoljici štirinajst dni. Ljubljane res svoj živ dan nikoli ni videl. Mu ni bilo nič hudo za to. Saj jo je dolgo vrsto poletij gledal z visokih gorá, leto za letom, dokler mu niso noge tako opešale, da ni mogel več gnati tropa v planino.

Tonejca so pa izvolili za župana. Nad dvajset let so se mu morali žandarji javljati, če vestno vrše svojo službo. Dokaj modrih je povedal in marsikako puščobo je moral potrpeti. Tako nerodno mu pa nikoli ni bilo kakor tretje leto županovanja, ko je žandar prignal v občinsko pisarno Lukeža in Balanta, za roke skupaj sklenjena. Nekaj sta stikala za gamsi. Pa jima ni bilo prav nič treba. Oba sta imela vsega dovolj. Sama slà! Zato sta sedela vsak pol leta.

Boštjan je Tonejca preživel. Ob dveh palicah je lezel za pogrebom in z obema rokavoma si je brisal solze.

Italijanski motiv. (Iz Chioggie. Fot. Fr. Krašovec.)

H U D A U R A

France Bevk

20.

Zalka ni še spala. Napol slečena je sedela v temni kamrici na postelji, ni imela prižgane luči. Telo ji je bilo rahlo usločeno, roke so ji sklenjene počivale med kolena. Zdelo se je, da moli, a ni molila. S pogledom izpod čela je strmela v edino okno; skozi grmiče roženkravta in nageljnov je prodiralo le za spoznanje svetlobe.

Nevihta se je bila zdivjala. Bilo je vse tiho, tako neznansko tiho. Ta tihota jo je rahlo vznemirjala. Ni slišala vetra, ki je zdaj pa zdaj zašumel v drevju. Ali je mislila? Ne, tedaj ni mogla misliti in tudi ne čuvstvovati. V njej je bilo vse gluho, gluha ji je bila tudi duša. Bilo ji je, kakor da je zadnje ure veliko doživela in zdaj omamljena počiva. In kakor da je nenadoma dospela do konca neke poti in ne ve dalje.

Težko je bila dočakala trenutka, da je stopila iz Mlakarjeve hiše. Bila je vsa uničena, strta, razočarana nad življenjem. Čutnice so ji bile razdražene, da bi bila vpila in grizla okoli sebe. Tista hoja za možmi, ki so nosili ranjenca po klancu, ji je bila v muko. »Spodobilo bi se, da pogledava tja.« ji je rekel oče ob koritu, kjer so se ločile poti. Ona pa se je razburila. Prišedši domov, se je stisnila k peči, a oče je hodil po izbi in govoril, govoril. Zdelo se je, da ga peče zločin in vali od sebe rahlo senco sokrivde. Iz dna besed mu je gledala skrb zaradi denarja, ki mu ga je bil obljubil Slivar, a ga zdaj ne bo dobil. Zalka ga sprva ni poslušala, preveč je bila zatopljena v svoje misli in občutke. Ko so ji prve besede jasno prodrle v zavest, je ko divja planila pokonci. »Vi ste krivi, dà, dà; vi vsi ste krivi!« je zavreščala. »Zdaj pa že molčite o tem! Nič več ne maram slišati.« Oče je prepadel obstal sredi izbe. Četudi mu je iz dna zavesti nenehoma vstajalo

neko očitanje, so se mu hčerine besede vendarle zdele strašno krivične. Vzrojil bi bil nad njo, a je bila tako nenavadna, da se je je bal. Odšel je v podstrešje in z vzdihom legel na posteljo.

Zalka je ostala sama; vpihnila je luč in odšla v kamro. Zdelo se je, da bo tako presedela do jutra. V njeni notranjosti je kljuvalo in se pretakalo ko morje. Rada bi bila prišla do kakega jasnega zaključka, a je misli niso hotele poslušati.

Nenadoma je dvignila glavo. Zdelo se ji je, da je zaslišala korake pred hišo. Ni se motila. Nekdo je stopil do okna in potrkal na šipe.

Pridržala je sapo in ostala tiho, tiho. Slutila je, kdo naj bi bil. Nekdo, čigar podoba ji je neprestano vstajala iz misli. Sklenila je bila, da mu ne bo odprla.

Potrkal je znova. To pot tako močno, da se je skoraj zdrobila šipa.

Obšel jo je tak strah, da jo je stisnilo za srce. Zavpila bi bila, a se je bala lastnega glasu. Prav tako se ni upala ostati tiho. Dvignila se je in stopila do okna.

»Kdo je?« je vprašala plaho.

Nič. Za oknom je stala temna postava, ki se ni genila.

»Kdo je?« je ponovila ostreje, s prizvokom nestrpnosti.

»Jaz. Odpri!«

Dana Pajničeva: Ptíč v poletu. (Umetni kamen.)

Ni bil Tinetov glas, ki ga je pričakovala. Oddehnila se je. Hkrati se je začudila. Odprla je desno oknico.

»Ti si, Mohor?«

»Odpri vrata!« je rekel fant zamolklo, a hkrati trdo. »Tu ne morem govoriti.«

Kaj hoče ob tej uri? Spomnila se je besed o nožu, ki so bile padle pri Mlakarju. Saj jim ni verjela, vendar ji je zdaj, ob Mohorjevi navzočnosti, drobna drhtavica objela telo. Iz fantovega glasu je velo nekaj tako odločnega, da bi se mu ne bila upala upirati.

Odklenila je vrata in obstala na pragu, v hladu, ki je vel od premočene zemlje. Nebo se je bilo docela ujasnilo. Le na vzhodu, izza hriba, kamor se je bila umaknila nevihta, je še vedno podrhtevala bliskavica. Slišala je Mohorja, ki je s palico tipal okoli hiše.

Dospel je do vrat, iztegnil roko predse in se je nehote dotaknil. Umaknil jo je tako naglo, kot da se je spekel. Zalka se je okrenila, odšla v izbo in sedla na klop k peči. Med stenami je ležala skoraj popolna tema, le v oknih se je rahlo svetlikalo.

Mohor je vstopil za njo s tako gotovo, samozavestno hojo, kakor da je nenadoma spregledal in sije velik dan skozi vsa okna. Obstal je za vrati in prisluškoval nekaj trenutkov. Na steni je tekla ura in zastokala ob vsakem drugem udarcu. Ko se je prepričal, da prihaja Zalkino dihanje od peči, je stopil s tremi koraki do mize in sedel na klop.

Sedel je nepremičen ko soha. Tista izba je imela poseben duh, ki ga je poznal že od prej. Ob tem spominu ga je obšlo posebno čuvstvo, ki ga je z muko zatiral v sebi. Dihal je težko, pridržano in zbiral misli. V kotu je škrebala miška. Mohor je nenadoma obrnil pozornost na Zalko, ki je šumela z obleko.

»Kaj delaš?«

»Obláčim se. Postalo mi je hladno.«

»Ali gori luč?«

»Ne. Ali naj jo prižgem?«

»Ni treba. Jaz je ne potrebujem. Tebi pa je vseeno, če me vidiš ali ne.«

Grenkost, ki je vela iz glasu, je spominjala na mržnjo. Zalka je molčala. Prebadala je temo z očmi, strmela v tenjo ob mizi. Zdelo se je, da hoče predreti Mohorju nekam v notranjost, a mu ne more do dna. Tisti večer so se ji zazdeli vsi ljudje zaviti v neke temne skrivnosti, vzbujali so ji strah in začudenje.

»Ali oče že spi?« se je oglasil Mohor.

»Ne vem, če spi. Na izbi leži.«

Mohor se je napol sključil, mrtve oči so se mu vpirale v mrak. Zdelo se je, da prebadajo Zalko, ki je z rokami v naročju zopet sedela ob peči. Rad bi jo bil videl. Ne take, kakršna je bila pred leti, ampak njen pravi obraz. In kakor da ga že ob sami slutnji njenega pravega obličja obhaja grozno začudenje, so se mu na široko odpirale veke. Kako, da je najprej mislil nanjo in ne na Tineta? Ali ni potrta? Ne. In, čudno, ni bil vesel tega spoznanja.

»Nič nisi jokala?« jo je vprašal.

Zalka se je zdrznila kakor pod udarcem, oči so se ji pomračile. Ali je še mislila na svoje čuvstvo do Pavleta? Bilo je še mlado, premlado, saj se ni moglo prav razviti iz medsebojnega nezaupanja. Sočutje ji je bila ubila mržnja v Sli-varjevih očeh. Čemu tedaj solze? Ostala je le gola groza. V njej je stokal občutek samoprevare, zapuščenosti in samote. Če bi tudi hotela razodeti, kar je čutila, bi ne našla besed. Saj bi je Mohor tudi ne razumel. V tistem trenutku si je želela le, da bi jo pustili v miru. Vsaj toliko časa, da se zopet znajde sama v sebi. Preplašila se je fantovih mrtvih, strmečih oči.

»Kaj mi hočeš?« je zašepetala.

»Nič ti nočem,« ji je odgovoril Mohor počasi, kakor iz globokih misli. »Nič.«

Zganil se je, se naglo dvignil in odšel proti njej. Hoja mu ni bila več tako gotova kot prej, z obema rokama je lovil pred seboj. Zdelo se je, da išče v temi dekle, da bi jo zgrabil za vrat in zadavil.

Zalka se je naglo dvignila od peči. Pobegnila bi bila v kamro, a so ji omrtele noge. Niti zakričati bi ne bila mogla. Bila je tako šibka, da bi se ne bila poskusila braniti, četudi bi vedela, da ji gre za življenje.

Ustavil se je tik pred njo. Roke so mu omahnile, kakor da se je zavzel nad tem srečanjem. Negotovost je trajala le za trenotek. Znova jih je dvignil in jih ji položil na glavo. Otikal ji je čelo, obrvi, oči, nato lica, na katerih ni bilo sledu solzá. Ko je pred dvema urama trpko mislil nanjo, se ji še ni bil do konca odpovedal. Njegovo čuvstveno razmerje do nje še vedno ni bilo do dna izčiščeno. Še enkrat je hotel govoriti z njo in jo »videti«; to ga je najbolj prignalo k njej. Zdelo se mu je, da prsti ne otipavajo le vnanjih oblik njenega obraza, ampak da ji preiskujejo dušo. Dà, bila je spremenjena. Morda nikoli ni bila taka, kakršno je hranil v svojem spominu. Neki šesti čut mu je govoril to vse razločneje kot prsti in spoznanja prejšnje noči in tistega dne. To ga je v hipu ozdravilo strasti, ki ga je mučila vsa ta

leta. Hkrati ga je objel srd varanega človeka. Roke so mu drhtele; najrajši bi se bil na mestu maščeval za vse trpljenje. Toda prsti mu niso bili poslušni; mehko so plezali čez njene rahlo odprte ustnice na brado. Bilo je, kakor da jo objokujejo. Dosegle so vrat in se v rahlem loku zopet dvignile na čelo.

Zalka je bila sklopila veke. Nič več ni trepetala, ni se ga več bala. Čutila je, da se ji nič ne more zgoditi. Četudi se ji je zdel nekam grozen v svojem početju, je slutila, da se je v fantu nekaj preobrnilo. Prsti so jo otipavali božajoče, z ljubeznijo. Bilo ji je, kakor da so se v Mohorju z vso silo prebudili neki nežni spomini, od katerih se zdaj slep ne more ločiti. Tedaj je vzdrhtelo tudi v njej. Izmučena, osamljena se je nehoté z vso dušo naslonila na preteklost. Bilo ji je, kakor da Mohor nikoli ni bil oslepel, da ni bilo zločina tiste noči, da so bila vsa ta leta le sanje.

»Mohor!« je dahnila.

Fant se je zdramil in umaknil roke. Občutke, ki so mu nepoklicani prihajali v srce, je zopet potlačil nekam v temne globine.

Dana Pajničeva: Orel je napadel čapljo. (Umetni kamen.)

Znova je sedel k mizi, oslonil glavo in mislil. Bila sta tiho.

»Ali Tineta ni bilo tu?« je vprašal čez čas.

»Kaj mi je do njega!« je užaljena stresla z glavo.

»Radi tebe je storil, kar je storil,« je rekel Mohor na videz mirno.

»Radi mene?« se je razburila zaradi občutka sokrivde, ki jo je še sama s težavo zaganjala v najtemnejši kot svoje duše. »In — saj so povedali, da si bil ti vzal nož z mize...«

Znova je občutila neko temno grozo pred Mohorjem. Tej se je pridružila taka mrznja, da ji je ugasnila vsaka senca sočutja do slepca. Hotela bi ga bila zadeti čim globlje.

Tenja ob mizi se je zdrznila, a nato mirno obsedela. Nastal je dolg molk. Tema in tihota sta čarali Zalki strahotne podobe pred oči.

»Kaj mi hočeš?« je strastno zašepetala. »Po kaj si prišel?«

Mohor je dvignil obraz in si obrisal čelo. Bilo je kazno, da trpi. Nato je zopet dolgo molčal. Slišati je bilo le stokanje ure in sapo dveh ljudi.

»Zalka, ti si slaba ženska,« se je slednjič oglašilo iz teme. »Zalka, ali se zavedaš, da si slaba ženska?«

»Vem, da sem slaba ženska,« se je skušalo dekle porogljivo nasmehnuti. Ne, saj se ni imela za slabo žensko; bila je taka, kakršna je bila, ni mogla biti drugačna. »In ker sem tako slaba ženska, zakaj me ne pustite v miru? Ali sem se mar komu ponujala? Nikomur.«

Mohor je trdo molčal.

»In se nikomur ne bom ponujala,« je Zalka nadaljevala; bila je razdražena in razboljena do zadnjega vlakenca. »Po svetu pojdem, da ne bodo s prstom kazali za menoj. V Argentino pojdem,« se je iz negotovosti, ki jo je mučila ves večer, nenadoma odločilo v njej.

»Le pojdi!« se je dvignil Mohor. »Le pojdi!« je ponovil in stopil do vrat, kjer je obstal za nekaj trenutkov. »Da so nož videli v mojih rokah, praviš?«

Zalka mu ni odgovorila. Premagale so jo bile solze; tiščala je obraz v dlaneh in se zadrževala, da ni hlipala.

(Dalje prihodnjič.)

MOJE MISLI

Moje misli so ponosni orli,
prosto plovejo v višavi.
K soncu dvigajo se smelo,
kvišku k Luči večni, pravi.

Moje misli so opojne rože,
ki dehtijo v urah sreče,
pot življenja belo venčajo,
trnje blažijo bodeče.

Moje misli so proseče dláni:
plaho stezajo se v zrak,
rose kličejo, tolažbe,
zarjo kličejo si v mrak.

Moje misli so kot tihe rakve:
sladke sanje mrtvo spé;
v uri nočni se zbudijo,
v pesmi trpki zazvené.

Draga Krajnc.

PESEM SLEPE

Moje oči so mrtvi dragulji;
tuj jim čar noči je in dneva;
záme ni sonca ne zvezd;
gosta tema mi skrivnosti odeva.

Moje oči so mrtvi dragulji;
v druge oči se nikdar ne utopé,
sladkih iz njih ne trgajo tajn
in ne pošiljajo luči iz srca v srce.

Moje oči so mrtvi dragulji;
v tihih le urah, da nihče ne ve,
v boli pekoči živijo:
vroče kaplje iz njih mi polzé.

Draga Krajnc.

VETER

Veter veje preko polja,
preko steze, preko koč,
plaka kakor duša bolna
v težko, temno noč.

Veter plaka, veter boža
gole mokre veje,
v dušo mojo trudne zvoke
z mrzlo roko seje.

Zvoki rastejo iz srca
v gluho, težko noč,
z njimi še beži srce
moje daleč proč.

Draga Krajnc.

PRAZNA HIŠA

Viktor Smolej

»Pa vendar ne smemo ostati samo na površju! To je plitvost! Ne morem trpeti ljudi, ki se vsakemu resnemu vprašanju smejejo in živé kar tako brezbrizno, iz dneva v dan. Ali se ne zdi vam prav tako? To je vprašanje, problem.«

»Ah, problem!« je napela ustnice gospodična Fanči. »Meni se ne zdi vse tako, kakor vi pravite. Ali res ne morete živeti brez problemov?«

Ivana Gajška so te besede neprijetno dirnile, obmolnil je. Stopala sta dalje po drevoredu in mučno molčala. Gospodična Fanči tega molka ni tako čutila in je kmalu spet vsa razigrana kakor prej pripovedovala, kako bo jutri lepo, ko pojde s Polajevimi v planine, kako je zdaj lepo poletje in kot nalašč za v gore.

»Ne razumem vas!« je veselo govorila, ko sta že prišla iz drevoreda in zavila po strmi poti navkreber na Grad. »Kaj pa nam je treba problemov! Vi ste za življenje mrtvi.«

Ivan Gajšek je le napol poslušal živahno pripovedovanje učiteljice Fanči. Šele dober mesec jo je poznal. Predstavili so mu jo znanci Polajevi, ko se je po komaj trimesečni službi kot učiteljica na deželi vrnila k staršem v mesto na počitnice. Ko je danes slučajno prišel k Polajevim na obisk, jo je našel tam in sta se potem skupno vračala domov. Fanči še ni hotela domov in tako sta zavila na Grad.

»Pomislite,« je rekla Fanči. »Jutri bo nedelja, službe nimate, lahko bi šli z nami. Kaj boste počeli v mestu? In tudi Vera pojde z nami!«

Fanči se je nagajivo nasmehnila in ga pogledala.

»Že lahko!« je rekel Gajšek. »Seveda pojde in prav vesela bo. Ampak, ali vam nisem pravkar govoril o svoji nevesti, Vlasti Pečarjevi? Tu se ne dá nič spremeniti.«

Umolknil je in pomislil na Vero Polajevo, ki jo je zelo rad videl. A nikoli ni prišlo med njima do jasnejših besed. Previhrava je bila Vera, da bi ji upal kedaj kaj omeniti o svojih skritih mislih. Za zabavo je hodila na univerzo. On, Ivan Gajšek, pa je takoj po maturi stopil v službo, ali kakor je sam pravil, »v sredo življenja«, ker si pač ni mogel privoščiti še akademskih let. To pač niso veselé stvari!

»Vlasta Pečarjeva je moje dekle in če hočem, jutri moja nevesta. A poslušajte!« se je nena doma ustavil v svojih mislih. »Povedal vam bom zgodbo, recimo, da je nekoliko sentimentalna, a je resnična, ker sem jo sam doživel. Mogoče boste

razumeli, kaj mislim. Šel sem nekoč po ulici domov, bilo je že okoli desetih zvečer, pa stopi k meni dekle in me vpraša, ali sme iti z menoj. Jaz sem za trenotek obstal, spočetka še razumel nisem, potem sem se domislil. »Ne,« sem rekel in jo pogledal. »Presenetili ste me. Kdo ste? Nočem nič od vas, a če hočete, pogovoriva se kaj, veselilo me bo.« Ustrašila se je mojih besed, tak izraz je imela v obrazu, potem je zajokala. Povedala mi je svojo zgodbo.«

Pogledal je po učiteljici Fanči, ki je mirno stopala ob njegovi strani, kakor da ga ne poslušala.

»Dolgočasim vas s temi zgodbami,« je rekel čez čas tiho kakor sam zase. »Mogoče so preveč genljive. Saj so mogoče res. A če se spomnim tega neznanega dekleta in jo primerjam s svojo Vlasto: v kateri je bilo in je več duše? Ko sem poslušal ono dekle z ulice, sem čutil, da ne laže in da je v njej več duše in več globine. Vlasta me razume, če jo ljubim, edinka je, za doto mi ponuja lepo vilo. A kaj mislite vi, gospodična, ali niso na svetu tudi še druge stvari?«

Prišla sta na Grad. Po mestu so nad ulicami v dolgih črtah visele žarnice, nad vsem je ležal soj svetlobe kakor meglica. Molčala sta in gledala. Gajšek je gledal v obraz učiteljice Fanči, ki se mu je od strani risal v temi. Bil je lep in pravilen dekliški obraz, nič nakažen od lepotil in barvil, tako lep in naraven, kot se ga ni spomnil lepšega.

Tedaj se je dekle obrnilo k njemu in ujelo njegov pogled. »Kaj me gledate?« se mu je nasmehnila. »Mogoče spet iščete kak problem?«

V ajdi. (Fot. Fr. Krašovec.)

Dana Pajničeva: Stenski krožnik. (Slikarija pod glazuro.)

»Ne, ne!« je zanikal. »Vas sem gledal. Ali vam je kdo rekel, da ste lepi, zelo lepi? Da, res. Mislim, kako bo vam in Polajevim lepo v planinah. To bo lep večer.«

»Ne razumem vas,« ga je prekinila. »Ne vem, kaj vse hočete s to sentimentalnostjo. Problemov iščete, duše iščete. Saj vas nekoliko razumem, ampak... Zakaj so vam še planine problem? Vi stvari nikoli ne gledate, kakršne so, vedno hočete prodreti skozi površino v notranjost. Ali je to potrebno? Kaj hočete najti v planinstvu? Jaz grem zato v gore, da se razvedrim, da sem svobodna. Lepi večeri in lepi razgledi! Smešno! To je vendar vse tako za mimogrede, glavno je smeh in prostost in sonce!«

»Kako je živa!« si je mislil Gajšek in molčal. »Veselo, naravno dekle, kakor živo življenje! A vendar: je li v njej še kaj poleg te razposajene živahnosti in te naravnosti? Ali se na dnu tega življenja skriva kakšen globlji smisel?«

Na glas pa je rekel, ko je Fanči nekoliko obstala v vedrem in veselem opisovanju planin in planinstva: »Sonca nam je treba, to imate zelo prav! A vendar, ali ne bi bilo to prazno: sonce radi sonca, veselje radi veselja, planinstvo radi planinstva?«

»Vdajate se nekoliko,« se mu je nasmehnila gospodična Fanči. »Nekoliko sem vam zmedla vaše nazore. Pazite, da se vam vse ne podere! Nevarno je, če se človek za stopinjo umakne. Potem mu rado za dve, tri stopinje samo spodrsne.«

Ko sta se vračala v mesto, je gospodična Fanči spet spregovorila: »Ne, ne smete biti preveč globoki. To je slabo za življenje. Zakaj ga ne primete, kakršno je? Življenje ne teče po tako visokih tračnicah. Posebno me ženske smo zelo iz

krvi in mesa. Kaj iščete duše pri nevesti? Razočarani boste. Vi pravite, da vam nevesta ponuja za doto vilo. Le verjemite mi, ali mislite, da ni točno preračunala, koliko ste vredni vi in ali odtehtate njeno doto? Ne, ne, gospod Gajšek, to so čisto realne stvari.«

Ko sta že stala pred vrtnimi vrati Fančinega doma, je še dodala: »Nič naj vas ne skrbi! Če je ona uvidela, da je vaša služba v banki več vredna od njene vile, potem naredite križ čez vse in se vdajte. Saj ne boste mogli uteči!«

Nasmehnila sta se drug drugemu, si segla v roke in se ločila.

Ivan Gajšek je obstal ob vrtnih vratih. Dekletove stopinje so škripale po pesku na vrtni poti, potem so se v hiši odprla in spet zaprla vrata in nato je bilo vse tiho. Le od nekod z vrta je bilo slišati drget listov na topolu. Pročelje vile je bilo mrtvo, v oknih ni bilo luči, gotovo so gorele samo tam zadaj, na vrt in na polje, sèm na cesto ni svetila nobena.

Stal je nepremično ob ograji in zrl v mrtva okna. Ali ni nikogar doma?

»Ah!« se je zbudil iz otopenosti in začel presojati besede učiteljice Fanči. Ali mu ni veliko povedala? Ali bi šel še k nevesti Vlasti na obisk?

»Ne! To ni mogoče!« je odločno udaril med svoje misli. »Ali so res moje misli tako mrtve in moje iskanje tako jalovo? To dekle, ki je pravkar izginilo v tej mrtvi hiši, je živo in veselo, a vendar prav tako prazno kot moje dekle. Prazno, mrtvo kot ta prazna hiša pred menoj.«

Razgledal se je po črnem, tihem pročelju hiše pred seboj, po nemih oknih, ki so bila še bolj črna od noči, in se zamislil.

»To je prazna hiša. Ko potrkaš, se ti nihče ne oglasi, vse je prazno, kakor da so se vsi izselili, le pajki so se razmnožili in predejo mreže pod stropom in okoli oken. Glas tvojih stopinj se votlo lovi po praznih sobah. A vendar! Če bi sodil po lepem pročelju, po prijaznem obrazu hiše, a za nemimi okni ne bi videl teme, bi te zmotil lepi videz in bi najel — to prazno hišo. Táko je moje dekle, táka je gospodična učiteljica. Posoda brez vsebine.«

Nenadoma se je odtrgal in odhitel proti mestu, v one dolge vrste hiš, kjer je nekje tudi njegovo stanovanje. Hitel je, kot da ga misli lové za plašč in bi jim hotel na vsak način ubežati.

»Kaj pa si ti?« so mu vpile misli v uho. »Slabič si in omahljivec, ki si ne upa v sredo življenja! V vsaki stvari se še nekaj skriva, kar misliš, da ti iščeš. Ne, ne! Ti se samo igraš z besedami, hočeš z lepimi besedami skriti svojo praznoto in slabost.

Poleg tega si nadevaš videz mučenika in se smiliš sam sebi...«

Votlo so mu peli koraki po vegastem občestnem hodniku.

»In vendar! In vendar!« se je branil misli, ki so ga neusmiljeno obsojale. »Vsaj hotenje imam, vsaj hočem, čeprav sem slab. Fanči je nasprotni pol: živo življenje, ki živi brez razglabljanja, vedno veselo življenje samega. Mogoče bi se morala združiti oba pola, njeno življenje in moja teorija, da bi potem nastalo polno življenje.«

Zgrozil se je ob spoznanju, kako se mu je za čudo vse, prav vse podrlo v komaj pol uri, kar je prej snoval leta in leta. Kje je zdaj prava pot? Ali je res tu dvoje nasprotij, stvarnost in hotenje, kri in duša? Kako je mogoče združiti dvoje skrajnosti?

Ves zmeden in utrujen od neurejenih, nasilnih misli, ki so se bojevale v njem, je bežal po ulici proti svojemu stanovanju, kakor da beži pred svojo usodo.

»Te dolge vrste hiš! In vse hiše prazne. Vsi stanovavci mrtvi in brez duš. Kam naj grem? Ali sem tudi jaz uklet v te nepremične vrste pisanih pročelj?«

»Da,« je tiho rekel sam pri sebi in ni vedel, čemu je pritrnil. Stopil je v vežo temne hiše, odhitel skokoma po stopnicah v drugo nadstropje in obstal pred svojo sobo. Nato je vteknil ključ v ključavnico, zavrtel in odprl.

Obstal je na pragu.

Vanj je zijala črna, črna praznina.

Nasmehnil se je sam sebi, nato stopil v sobo in se zaklenil. Sedel je na rob postelje in se zagledal v tla.

»Torej tudi pri meni je praznina!« je predel misli in jih motal v stavke. »Počakal bom, da se umirim, potem bom presodil. Vse se je zmedlo v meni. Ali moram tudi jaz biti številka v pustih vrsti mrtvih hiš ob mestni ulici?«

Dvignilo ga je, da je spet začel begati pred samim seboj kakor prej na ulici. Le zdaj je bil še bolj uklenjen, bolj ujet in nikamor ni mogel ubežati iz tega ozkega prostora med štirimi stenami.

»Ujet sem med te prazne hiše. Ali res ne morem nikamor? Dobil bom nevesto in vilo, življenje pa bo šlo potem vedno enako po nespremenljivih tirih, ujeta kakor počestna železnica v železne tire, v večno iste, vase se iztekajoče kroge, kakor da nikoli nisem hotel kaj več.«

Kakor obupan jetnik je obstal sredi koraka: »Bog! Bog! Ali sem res že zaklet v te večne, ne-

Dana Pajničeva: Lastni portret.

spremenljive kroge in res ni nikjer nobenega izhoda?« Ni prižgal luči.

Sédel je na posteljo, se ves zvil od notranje bolečine in zajokal sam vase.

Tako je ostal še dolgo čez polnoč.

J E S E N

Rumeni čas jeseni, težek od sadov,
pretaka se čez polja, skoz vasí;
vozovi s prockami krompirja krog domov
krog sebe trosijo vonjivi vzduh prstí.

Na tratih in ozarah muka belkasta goved,
še dlje tam v polju krhko škrtá plug;
vmes smeh deklet, vrisk fantov — zdravje, med.
Nad vsem oblake žene topli jug.

Kozelci temni z ajdo so zapaženi,
koruza se z obojev lesketá
ko zarja; glej, iz svislí se kot kri
požeta praprot izza vrat hahljá.

V somraku shramb se jabolka bleščé;
ko žametne so mehke stene sôb,
medleča luč jesenska vanje s curkom vre —
pomladne sanje najdejo v njih zaželeni grob.

Vinko Žitnik.

JUDITA

Janez Rožencvet / Ob zgodbi svetega pisma

II.

Holofern pa je drugi dan ukazal svojim četam, naj se dvignejo zoper Betulijo. In vsa vojska se je odpravila na boj z Izraelovimi otroki. Prišla je po pobočjih do grebenov, ki zró na Dotain od kraja Belma do Helmona pred ezdrelonskim poljem. Bilo je bojnih pešcev sto in dvajset tisoč in dva in dvajset tisoč strelcev na konjih, brez onih za boj sposobnih mladeničev in mož, ki jih je bil Holofern še zarobil ali za svojo vojsko odbral izmed junakov v podjarmljenih deželah. In vsa ta silna množica je zakrila hribe, zajezila potoke in zalila doline.

Ko so Izraelovi otroci iz Betulije zagledali toliko asirsko moč, so popadali na tla, potresali svoje glave s pepelom in molili, da bi Izraelov Bog izkazal usmiljenje svojemu ljudstvu. Vzeli so svoje orožje in še močnejše zasedli prehode, do katerih je vodila ozka pot med gorami proti poldnevu, in noč in dan so straže branile sotesko.

Ko je pa Holofern sam hodil okoli, je našel proti poldnevu med gorami studenec, ki je bil napeljan v Betulijo. Ukazal je porušiti vodotok, nakar se je utaboril z vojsko na ezdrelonskem polju, da počaka, kdaj se sama vdá trdnjava, ki je zapirala njegovi vojski pot v Jeruzalem.

Sinovi Amonovi in Moabovi so pa prišli k Holofernu in dejali: »Sinovi Izraelovi se ne zanašajo ne na sulico ne na meč in puščico. Gore jih varujejo, strme peči jih branijo in pod pečinami svojega mesta imajo še studence, kamor hodijo skrivaj po vodo, da se hladijo in si gasijo žejo. Če jih hočeš brez boja premagati, postavi močne straže tudi k tem studencem.«

Dana Pajničeva: Posodje za kavo.

In šel je Holofern z njimi, da vidi. Sam je pred njimi prijezdil skoraj pod obzidje Betulije, in Izraelovi otroci so razložili njegovo oblastno, oljčnosivo lice, belino njegovih oči in zob in črne kodre njegove brade in glave. Videla ga je Ozija s starešinami, videla ga je vdova Judita, ki je stala s svojo dekle Abro poleg Ozije, videlo ga je ljudstvo, kar ga je bilo ostalo v Betuliji. In ni se zgenila na obzidju odrevenela roka, da bi sprožila nanj puščico, zakaj strašna kakor grmeči glas srditega Jahve je bila sila njegovega obličja in njegovega imena.

On pa je spet odjezdil in ukazal vojski, naj vsak studenec pod Betulijo zastraži sto mož.

In ko je straža dvajset dni stala, so skoraj vsem prebivalcem Betulije usehnili vodnjaki in kapnice. Ni bilo več vode, da bi se dobro odžejali, zakaj kolikor so jo dobivali z gorá v zaledju, so jo starešine ljudem vsak dan dajali na mero.

Tedaj so se zbrali pri Oziji možje, žene, mladeniči in otroci. In vsi so mu rekli: »Bog naj sodi med nami in teboj, zakaj hudo si nam storil, ker se nisi hotel mirno pogoditi z Asirci. Bog nas je dal njim v roke, in zato ni nikogar, ki bi nam pomagal, ko medlimo od žeje in se pogrezamo v pogubo. Zberi vsaj zdaj vse, ki smo v mestu, da se prostovoljno vdamo Holofernovi vojski. Bolje je, da nas Asirci zaslužnjijo, in mi vsaj živi hvalimo Boga, kakor da zasmehovani od vsega sveta umrjemo, potem ko bomo na lastne oči videli umirati svoje žene in svoje otroke. Pri nebu, pri zemlji in pri Bogu naših očakov, ki nas tepe za naše grehe, te rotimo, predaj mesto Holofernovi vojski! Naj rajši hitro poginemo pod mečem, kakor da počasi umiramo v suši in žeji.«

Ko so Oziji to rekli, je nastal v zbirališču velik jok in stok. Ure in ure so vsi klicali h Gospodu: »Grešili smo kakor naši očetje, krivično smo ravnali, hudobije smo počenjali.« Ko so od vpitja trudni in od joka spehani umolknili, je vstal Ozija in jim je ves solzan rekel:

»Bratje, bodite srčni in mirni! Vsaj še pet dni čakajmo Gospodovega usmiljenja. Morda se poleže njegova jeza in ne dá svojega ljudstva v roke nevernikom, ki ne poznajo njegovega imena. Če pa po petih dneh ne pride pomoč, storimo, kakor ste zahtevali.«

In šel je potem Ozija k Juditi, ki je bila hči Merarijeva in tudi iz rodu Simeona, sina Jakobovega. Njen mož je bil Manase, ki je umrl ob ječmenovi žetvi. Na polju je priganjal ženjce, ki so snope vezali, vročina je ožgala njegovo glavo

in umrl je v svojem mestu Betuliji, kjer je bil pokopan poleg svojih očetov. Judita je bila vdova za njim že tri leta in šest mesecev. Mož ji je bil zapustil veliko bogastvo, obilo družine in posestva, polna govejih in ovčjih čred.

Bila pa je v dobrem imenu in velikih čislih pri vseh, ker se je zelo bala Gospoda. Nikogar ni bilo, ki bi rekel slabo besedo o njej. V zgornjem delu svoje hiše si je bila uredila samotno izbo, kjer je bivala s svojimi deklami. Nosila je raševino na ledjih in postila se je vse dni svojega življenja razen ob sobotah, ob mlajih in praznikih Izraelove hiše. Bila pa je prelepega obličja.

Ko je Judita slišala, da je Ozija s starešinami obljubil predati mesto Asircem, če v petih dneh ne pride pomoč, je dejala: »Kdo ste vi, da Gospoda skušate? To ni beseda, ki naklanja usmiljenje, ampak beseda, ki draži jezo in vnema srd. Gospodu ste odkazali rok usmiljenja in po svoji volji ste mu določili dan.

Pokorimo se zato in s solzami prosimo Gospoda odpuščanja! Ponižajmo se pred njim, ki ne preti kakor človek, in se mu tudi jeza ne vname tako kakor človeškemu otroku, z vdanim srcem mu služimo in jokaje ga prosimo, naj nam izkaže usmiljenje po svoji volji in dobroti. Mi ne poznamo Boga razen njega samega. Nismo posnemali grehov svojih očetov, ki so svojega Boga zapustili in molili tuje bogove, za kar jih je Gospod izročil meču sovražnikov. Zato ponižni čakajmo Gospodovega tolažila!

A vi, starešine, ki imate z našim mestom v rokah življenje božjega ljudstva in pot v Jeruzalem, izpodbujajte s svojo besedo srca omahljivcev! Naj se spomnijo, kakšne stiske so morali pretrpeti naši očetje, da se je izkazalo, ali prav časté svojega Boga. Koliko je pretrpel naš oče Abraham, da je postal prijatelj božji!? Izak, Jakob, Mozes in vsi, ki so bili v milosti pri Gospodu, so zvesto prestali toliko nadlog.

Zato se tudi mi nikar ne jezimo zaradi tega, kar zdaj trpimo. Pomislimo in verujmo, da so nam stiske, s katerimi tepe Gospod nas, svoje služabnike, v korist, ne pa v pogubo.«

Ozija je nato Juditi rekel: »Vse, kar si govorila, je resnično in v tvojih besedah ni nič napačnega.«

In Ozija je odšel iz njene hiše, a Judita je v svoji izbi padla pred Gospoda in molila: »Tvoja moč, Gospod, ne živi v množstvu vojščakov ne v sili konj. Od nekdanj niso bili deležni tvoje milosti ošabni mogočniki, a vselej si uslišal molitve krotkih in ponižanih.«

Dana Pajničeva: Ljubljanski zmaj.
(Keramika. Last ljubljanske mestne občine.)

Vrnila se je pa dekla Abra, ki je bila posvetila Oziji, in je dejala Juditi:

»Gospod je dal tvojemu očetu Simeonu v roke meč v obrambo proti tujcem, kateri so v svoji sladnosti oskrunili in osramotili devico. Gospod, ki je dal njih žene v rop, njih hčere v sužnost in njih imetek v razdelitev svojim vnetim služabnikom, naj pomore tebi, vdovi! Bog tvojega očeta Simeona je storil, kar se je zgodilo doslej, in umislil tudi vse naprej. Zgodilo se je, kar je sam hotel, zakaj vsa njegova pota so že pripravljena in vse sodbe je njegova previdnost že izrekla.

Gospod gleda zdaj trume Asircev, kakor je izvolil pogledati trume Egipčanov takrat, ko so z orožjem hiteli za njegovimi hlapci ter zaupali v svoje vozove, konjike in množice bojevnikov. Po njegovi volji bodo pokončani tudi ti, ki se zanašajo na svojo množico in silo, a ne vedó, da je on sam Bog, ki vodi vojske od početka in mu je Gospod ime.

Kakor nekdanj bo dvignil svojo roko in razbil njih moč s svojo močjo. Pred Gospodovim srdom bo upadla sila onega, ki hoče oskruniti njegovo svetišče, onečastiti dom njegovega imena in s svojim mečem porušiti veličast njegovega oltarja.

Gospodarica, naj se ujame sovražnik Gospodovega ljudstva v zadrgo tvoje lepote, in udari

naj ga ljubeznivost tvojih ust. Gospod bo Holoferno prevzetnost z njegovim lastnim mečem uničil, in spomin Gospodovega imena bo, če so-vražnika ženska roka pokonča.«

Tako je govorila Abra Juditi. A ko je odšla, je Judita spet padla pred Gospoda in molila:

»Bog nebes, Stvarnik vodá in Gospod vseh stvari, usliši mene, slabotno, ki te prosim in za-upam v tvojo milost. Daj mojemu srcu stanovit-nost, da Holoferna zaničujem, in moč, da ga vržem. Gospod, spomni se svoje zaveze, daj mi pravo besedo v usta in potrdi sklep mojega srca, da ostane tvoj dom v neoskrunjeni svetosti.«

V molitvi je začutila, da je Gospod vlil moč v njeno srce. In Judita je vstala ter sporočila starešinam Betulije:

»Postavite se to noč k mestnim vratom, da pojdem ven s svojo deklo, in molite, da se Gospod v petih dneh ozre na svoje ljudstvo Izrael, kakor ste govorili. Nočem pa, da bi preiskovali moje dejanje, in dokler vam nič ne sporočim, molite samo zame h Gospodu, našemu Bogu.«

Potem je poklicala svojo deklo Abro, šla z njo v spodnjo hišo, odložila ostro raševino in slekla vdovsko obleko. Umila je svoje telo, pomazilila se z dišečim oljem, razčesala si lase, si pokrila glavo z zavijačo in oblekla svoja najlepša oblačila. Obula si je opanke, vzela naročnice, sponke, uhane in prstane ter se nališpala z vsem nakitom. Nato je naložila dekli Abri meh vina, posodo olja, oprazene moke, kepo smokev in kruha in sira ter je šla.

Prišli sta k mestnim vratom, kjer so čakali Ozija in starešine. Ko so pa ugledali Judito, so ostrmeli in silno občudovali njeno lepoto. Gospod ji je dal blesk in je pomnožil njeno lepoto, da se je vsem očem zdela neizmerno zala.

Vendar je niso nič vprašali, ampak so odprli vrata in rekli: »Bog naših očakov naj ti dodeli milost, potrdi z močjo sklep tvojega srca, da se bo Jeruzalem s teboj hvalil in da bo tvoje ime v šte-vilu svetih in pravičnih.«

Judita je rekla: »Kakor ste spoznali, da je iz Boga, kar sem mogla govoriti, tako razsodite, ali je iz Boga, kar sem se namenila storiti. Prosite, da Gospod potrdi moj sklep.«

Ozija pa ji je odgovoril: »Vse, kar si govorila, je bilo resnično, in kakor v tvojih besedah tudi v tvojem sklepu ni nič napačnega.«

In poslovali so se od nje in se vrnilo.

(Dalje prihodnjič.)

JESENSKI DNEVI

Sedaj so polja tiha, kot sem tih jaz sam.
Sedaj so njive prazne kakor moje žalostno srce.
Po soncu hrepenim, ki vse je rdeče in tone za goré,
po stèzah blodim, nemo se vprašujem: kam? ...

Sedaj ni rož ne petja sredi travnikov
in drage ni, ki name svoje bele položila bi dlani:
oba bi se v gasnoči sij zazrla. Tožno se glasi
le jek neznanih sotrpinov sred gozdov.

Sedaj so zarje kakor moja topla kri,
v razburkanih večerih dolgo v jokajočo noč žaré.
Ah, morda pa je le kdo kje, ki prav počasi, tiho gre
in bo vsaj malo radosti nalil v te dni.

Vinko Beličič.

DIH JESENI

Sonce, božja paleta, žari,
z nje cedi se bleščava,
sam Bog slika: nébes gori,
listje in drevje spreminjasto rdi
in smaragdno leskeče se trava,
zrelo žito zlato blesti,
vsepovsod sama svetljava.

V starih čuden prebuja se slaj,
znova jim slike vstajajo rožne,
daljna ljubav se vrača jim zdaj,
misli so jim koprneče, otožne ...

Vsaka jesen je smrti znanivka,
vendar odene se trudna priroda
v svatovski čar in vsa zaživi
s silo poslednjo, preden zaspi ...

Gustav Strniša.

DELAVKA

Rjava so lica
in sivi lasje;
oči ko ugasle
v daljavo strmé.

Dlani so lopate
iz črne prsti;
iz ran niti kaplje
ne teče krvi.

Ne tožijo usta,
da je hudo,
srce samo plaka,
od bridkosti bolno.

Draga Krajnc.

Sl. 36. Gian Francesco da Tolmezzo, freska bičanja v Provesanu v Furlaniji (leta 1496). Kopija po tiskani sliki M. Schongauerja. Risba gub obleke, posebno halje pred Kristusovimi nogami, je značilen primer »grafične« sestavine poznogotskega slikarstva. Risba gub je »neslikarska« in ustreza »grafičnemu« podajanju oblike.

IZ ZGODOVINE SLOVENSKEGA CERKVENEGA SLIKARSTVA

France Stelè

4. Pa tudi izrazita dela nove smeri, realistično plastičnega poznogotskega sloga v našem slikarstvu dokazujejo, kako trdoživa je bila idealistična kultura njegovega prednika. Že okvir, v katerem se okrog srede 15. stoletja pojavijo prvi znaki novega likovnega izraza, je v tem pogledu zelo značilen. Slikar podružnice v Mačah pri Predvoru je v tem svojem, leta 1467 nastalem delu najizrazitejši predstavnik že omenjenega, do vzvišene miline stopnjevanega idealističnega sloga. Kljub temu pa imamo prav tu v sliki sv. Krištofa (sl. 13, št. 4 letošnje Mladike) in križanja na zunanjsčini cerkve v gubanju in plastičnem oblikovanju oblek izrazit primer novega sloga, ki obleke dekorativno razmetava, ustvarja velikopotezne globoke gube in jih pod-

reja shematičnim, enakomerno se ponavljajočim oblikam. Dvojnost sloga gubanja oblek pri tem slikarju bi bila nerazumljiva uganka, če bi ne bili dokazali, da je v omenjenih slikah zunanjsčine ta slikar posnel novi slog po grafičnih listih takrat popularnega pionirja tiskanega slikarstva (grafike), mojstra ES. Da je bila prav tiskano razmnožena slika največji raznosnik novega umetnostnega ideala, nam dokazujejo mnogi drugi primeri iz druge polovice 15. stoletja, kjer je izposoditev sodobnih motivov iz grafičnih predlog dokazana, ali pa kjer je izdelava taka, da je ni mogoče označiti drugače, kakor da je nastala pod velikim vplivom grafične tehnike. Poglavje o velikem vtisku, ki ga je naredila na podeželsko slikarstvo druge polovice 15. stoletja takrat prvi svoj razcvet doživljajoča lesorezna in bakrorezna tiskana slika z vsem svojim posebnim značajem, je eno najmikavnejših v zgodovini našega takratnega slikarstva. Ako si ogledamo nekaj značilnih primerov tega sloga, nam ne postane jasen samo njegov izvor v neposrednem posnemanju grafičnih predlog, ampak spoznamo tudi, da je risarski način, ki ga najdemo pogosto pri delih druge polovice 15. stoletja, poobčuten in prilagojen po grafičnem načinu. Značilen primer neposrednega prevzema grafičnega sloga imamo v svoji soseščini, v Furlaniji, kjer je v cerkvi v Provesanu leta 1496 Gian Francesco da Tolmezzo kopiral prizore iz grafičnega pasijona M. Schongauerja (sl. 36). Halja, ki leži na tleh pred bičanim Kristusom, je zgovoren primer za to, kaj razumemo pod poznogotskim grafičnim slogom, ki je ena najvažnejših sestavin celote poznogotskega podeželskega slikarstva. Ako po tem spoznanju pogledamo slike Vincencija iz Kastva iz 1470–80 v cerkvi Device Marije na Škrilju pri Bermu, se nam takoj odkrije ta slog kot značilna sestavina njegovega dela (prim. odejo na sl. 29). Kot neposredno izhodišče stilističnega značaja se nam odkrije grafični način tudi v slikah na Goljevici pri Kanalu iz druge polovice 15. stoletja. Marijina podoba s svojo nenavadno oblikovano obleko se zdi kar posnetek kakega zgodnjega bakroreza. Sledove grafičnemu sorodnega pojmovanja plastične oblike najdemo pogosto tako v freskah prezbiterija v Avčah, pa tudi nekatere značilne poteze v slogu mojstra fresk na Suhi pri škofji Loki so skoraj nerazločljive brez znanja z grafičnim izrazom.

Druga sestavina poznogotskega realizma je realistični izraz obrazov in kretenj. Tudi ta se pripravlja že prej in se uveljavlja že v delih čisto idealističnega sloga. Dober primer za to je delo slikarja Andreja iz Ottinga v cerkvi Sv. Duha v

Slovenjgradcu (1450—60), kjer je ves izraz v sicer slogovno zaostalem okviru »mehkega sloga« prve polovice 15. stoletja osredotočen na obraze (sl. 38). Ti so sicer tipični, realistična tendenca pa se javlja še v tem, da so naravnost iskano nelepi, posebno pa v tem, da zna slikar, predvsem z izrazom okrog ust, podati vse vrste notranjih čuvstev. Prav tako v tradicionalnem slogovnem okviru sili ta realizem kot realizem kretenj in izraza obrazov na dan v obeh slikah dvanajstletnega Jezusa v templju na slavoloku v Bodeščah pri Bledu in v cerkvi sv. Petra na Vrhu nad Želimljem.

Novi slog pa pomenja še več kakor to, da osvobodi slikarstvo prejšnjih oblik v gubanju oblek in da pomnoži možnosti obraznega izraza z nešteti novimi opazovanji iz življenja, oprosti tudi sestav slike vezanosti na obliko prostora, ki se izraža v vedno se ponavljajočih oblikah, izvirajočih iz pridobitev italijanskega slikarstva 14. stoletja. V vseh smereh je pri oblikovanju tega novega sloga imelo osnovno vlogo sodobno nizozemsko slikarstvo, ki je doživelo okrog srede 15. stoletja nepričakovan razmah. Z njim je stopilo v umetniški svet tudi novo pojmovanje narave kot krajine in prostora. Prostor se sedaj razširi in slikar stremi po tem, da ustvari kolikor toliko resnični okvir figuram, pokrajina pa se začne razvijati v prizorih na prostem, posebno v slikah sv. Treh kraljev in podobnem. Višek tega realizma, ki je pri nas še vedno močno omiljen po idealističnem izročilu, pomenijo pri nas freske v prezbiteriju na Jezerskem iz konca 15. stoletja in cerkve sv. Urha na Križni gori nad Staro Loko iz začetka 16. stoletja. Posebno to zadnje delo ima že vse: zgovorni realistični izraz kretenj in obrazov, značilni velikopotezno dekorativni način gubanja oblek in prostor, ki kaže v ozadja do doslej naravnost nezaslišanih perspektiv (sl. 37).

5. Logično nadaljevanje tega viška srednjeveškega razvoja slikarstva pri nas pa tvori zadnja stopnja srednjeveškega slikarskega razvoja v našem gradivu, njegova renesanska oblika, s katero vstopi v novi vek. Postanek severne renesanse, kateri pripada naše gradivo, je sicer jasen — gre namreč za novo stopnjo razvoja brsti, ki so se oblikovale že v prejšnji, s pomočjo pridobitev italijanskega renesanskega slikarstva —, kljub temu pa se raziskovalci še niso zedinili glede tega, ali spada poznogotski realistični slog kot zaključek v okvir severnega gotskega slikarstva ali ne mogoče že kot prva stopnja k severni renesansi. Vse naše stensko slikarstvo od zgodnje gotike do renesanse v 16. stoletju, ko čisto naravno izhira, predstavlja tako po tehnični plati kakor

po svoji duhovni, v ikonografskih sestavih izraženi vsebini, pa tudi po svojem stilističnem razvoju, v katerem si méne sledijo kot členi verige vzrokov in posledic vse do zadnje oblike in zadnjega izraza v renesansi, eno enoto. Opirajoč se na to dejstvo menim, da je bolj pravilno, če tudi znanost, ki ima nalogo ugotavljati predvsem dejstva, prizna to enoto in srednjeveškemu okviru gotskega slikarstva priključi tudi sicer brezdomovinsko zadnjo stopnjo tega razvoja, namreč renesansko stopnjo. Ta se namreč prav tako ne dá odtrgati od svoje prednice, od poznogotskega realizma, kakor ta ne od slikarstva prve polovice 15. stoletja. Renesansko gradivo je očitna zaključna stopnja nekajstoletnega razvoja enotnih tehničnih, duhovnih in stilističnih podlag. Jasno in nedvomno se opaža, kako te sedaj pod vplivom novih naziranj razpadajo, in pogosto se izkaže, da je od nekdanje trdne kulture ostala samo še krasilna izvežbanost in tehnična spretnost, duh pa se je popolnoma umaknil iz del, kakor so n. pr. dela Andreja iz Loke v drugi četrtini 15. stoletja ali dela slikarjev v Višnjah in na Plešivici ali na Taboru pri Grosupljem. Novo, kar je dala našemu slikarstvu renesansa, se javlja predvsem v perspektivni konstrukciji prostora, kolikor je bila ta podeželskemu slikarstvu sploh dostopna in se v splošnem v našem gradivu občuti samo kot daljni razvoj zarodkov iz prejšnje stopnje, in novi lepotni tip obrazov (prim. glavo lepega angela v dominikanskem križnem hodniku v Ptujju iz okr. 1520; sl. 40) in teles, ki pa je komaj opazen v osredju, kjer realizem ni imel tolike moči, da bi bil zatrl zadnje sledi prejšnjega idealizma. Realistični tipi druge polovice 15. stoletja kar neopaženo prehajajo v nove idealistične renesanske tipe, n. pr. pri Sv. Primožu nad Kamnikom, ki ga tudi sicer marsikatera poteza veže z njegovim antipodom, s slikami v cerkvi sv. Urha na Križni gori. Obsežna pokrajina v sliki Marije s plaščem kot zaščitnice pred nadlogami, ki je sicer naša največja krajinska podoba na začetku novega veka, je brez vpliva renesanse skoraj nemogoča, vendar pa ne razdira okvira v ozek prednji pas stisnjene prostornine, v kateri se dogodek razvija (sl. 24, št. 7 letošnje Mladike). Naše umetnostno ozračje se namreč še dolgo ni odprlo svežemu vetru, ki bi povezal to sporočeno prostorninsko pozornico z neskončnimi perspektivami pokrajinskega ozadja. Kako je v tem času že napredoval notranji razkroj sestava srednjeveškega slikarstva, se vidi posebno iz dejstva, da ta stopnja njegovega razvoja ne pozna več tiste nekam splošne srednje kakovosti kakor prejšnji dve, ampak da poleg

nekaj izrednih del (med katerimi je naš ponos slikarija ladje cerkve sv. Primoža nad Kamnikom iz okr. 1520) prevladuje množica umetnostno čisto brezpomembnih, le krasilno, redkeje tudi še ikonografsko zanimivih del.

Ta okvir stilističnega razvoja slovenskega srednjeveškega slikarstva pa niti oddaleč ne izčrpa vsega njegovega stilističnega stanja. Splošni srednjeveški okvir je sicer nesporno dan, krivo pa bi bilo, če bi iz tega sklepali, da proti zapadu nimamo nobenih zvez. Temu nasproti stoji dejstvo, da kljub strnjnosti našega gradiva pronicaajo v njegovo ozemlje posamezni pojavi drugega, benečansko provincialnega značaja, za kar imamo dober primer v Svinem pri Kobaridu. Pozabiti ne smemo tudi, da je slog Janeza Ljubljanskega sredi 15. stoletja, ki je bil prinesen k nam iz Koroške, posledica križanja srednjeevropske podlage z nedvomno italijanskimi elementi (»mili« obrazi njegovih brezbradih oseb, obraz njegovega Kristusa). Pozabiti ne smemo dalje, da je trdoživost idealističnega značaja v našem gradivu, da so posebno spomeniki, kjer je idealizem izraza stopnjevan do občudovanja vredne miline, kakor na Mačah in na Krtini, nedvomen odsev zgodnjerenesanskega idealizma v Italiji, ki je doživel svoj razcvet od srede 15. stoletja dalje. Pozabiti tudi ne smemo, da meji naša zemlja na Furlanijo, deželo, kjer se je kljub romanskemu etničnemu, pokrajinskemu in življenjskemu okviru razvila ob prevladovanju italijanskega značaja mešana umetnostna kultura, katera je dala pojave, ki so sorodni našim, le da leže na drugi strani srednjeevropske kulturne meje. Cela skupina spomenikov, ki jo zunanje označujeta ornament, ki posnema kozmatski mozaični vzorec, in značilno italijanska akantova listnata trta (eden glavnih spomenikov ladja v Gostečem in novo odkrite freske v Sopotnici nad Škofjo Loko; sl. 39) in ki kaže značilne sorodnosti v tipih, barvah in modeliranju oblik, predstavlja verjetno priče delovanja furlanskih slikarjev prve polovice 15. stoletja v Sloveniji. Glavni spomenik cerkvenega slikarstva v Julijski Krajini, freske v cerkvi Device Marije na Škrilju pri Bermu, pa ima toliko znakov bližine italijanske kulture in življenja, da nas kar sili na primerjanje

Sl. 37. Cerkev sv. Urha na Križni gori nad Staro Loko. Del slike iz legende sv. Urha iz začetka 16. stoletja. Odličen primer idealiziranega poznogotskega realizma v obrazih in »zgovornih« kretnjah.

s spomeniki slikarstva v Furlaniji. Kljub že večkrat poudarjenemu zatišnemu značaju našega gradiva kaže vse na to, da se nahaja tvorno težišče našega srednjeveškega slikarstva, kakor smo domnevali že po kulturno zemljepisnem položaju, na severozapadu in zapadu naše zemlje, tam, kjer smo bili najbližji tvornim središčem te kulture v srednji Evropi in Italiji. Vse to pa nas zopet nagiblje k ugotovitvi, da imamo samo del neke večje kulturne celote, s katero vred nas oblikujeta oba glavna evropska kulturna in umetnostna tečaja, sever in jug. Rok v spravo, ki je dala prvenstvo južnjaški renesansi, pa si nista dala na naših tleh.

čeprav bi bilo to kar naravno, ampak zopet v kulturno zemljepisno pomembnejših središčih severa in juga, v severni Italiji in na Nizozemskem. Sadove te sprave smo doživeli šele s precejšnjo zakesnitvijo, zopet po ovinkih preko srednje Evrope in Benetk. Naša renesansa, ki smo jo označili zgoraj, pa je le medel, v okvir domačega umetnostnega razvoja zajet odmev tiste, odločilne borbe, ki je kmalu nato preobrazila umetnostni svet severa in svet v njegovem območju se razvijajoče srednje Evrope. (Dalje prihodnjič.)

RAD BI SE POTOPIL . . .

Rad bi se potopil v morje
tvojih žalostnih oči,
rad pregledal bi obzorje,
ki se v démantih blešči.

Temna uganka, nerešljiva
je pogled nemirni tvoj.
Je li strup, je voda živa,
tvojih sanj spreminjast soj?

Draža, daj, roke skleniva
v nezrušljiv in trden krog,
vanj ljubezèn zakleniva,
nikdar ne spustiva rók!

Viktor Šonc.

DOLENJSKI IZLETNIKI

Če žalostni smo, v božji hram
gremó na žalostno goró,
deli Marija milost tam,
zvonovi žalostno pojó.

Če srca nam se radosté,
hitimo na Veselo góro:
ljudje in ptički žvrgolé,
umivajo se z zlato zoro.

Ko žejni smo, kar brž čez hrib,
kjer daleč sega vas Lakéneec,
tam vabi vinski hram vsak hip,
gorice spletajo se v venec.

Če kdaj samí ne vemo, kam,
zbežimo daleč čez ravnine,
saj človek včasih rad je sam,
da laže vzbuja si spomine!

Gustav Strniša.

MOJDUNAJ!

Anton Komar

17. Razbiranje.

Nikamor nisem tako rad in lahko prihajal kakor v Ljubljano. Saj sem bil železničarsko seme, da sem se vozil zastonj. V začetku mi je vozne listke preskrboval oče, pozneje sem pa sam na Mojdučaju vpeljal boljše običaje radi krajšega poslovanja. Hodil sem po dvakrat, kvečjemu trikrat na leto na ravnateljstvo južne železnice, pokazal tam svoja izkazila, uradnik me je zapisal in čez nekaj dni sem šel po listek; če ni bil še narejen, so ga pa naredili. Le enkrat sem se spozabil, da sem prosil za listek za Prago, a mi ga niso dali. Tako nisem in nikdar ne bom videl Zofke Kvedrove, ki so vedeli o njej tamkajšnji dijaki tolikanj spoštljivega povedati, še manj pa zlato Prago, kjer je profesor Murko za Matijem Majarjem našel svoj dom.

Umevno je, da sem srečal v Ljubljani tega in onega znanca, celó na sestanek mahničevskih dijakov v podstrešnici Medijatove hiše sem šel. Vendar sem se ogibal, nagovarjati dijake za Mojdučaj, ker sem že takrat sodil, da bi bilo vsakega duhovniškega poklica med dijaki desetkrat škoda, ako bi se izneveril v laiški stan. Bilo pa je že toliko sedmošolcev in osmošolcev, da sem se čudil. Žraven sem zvedel zame nekoliko neprijetno vest, da se vnemajo za novo katoliško visokošolsko društvo. Nisem jim zameril. Naj se razgibljejo po mili volji. Dal sem jim samo svet, naj poskrbé, da pride v počitnicah do dijaškega shoda. Danica bi ga najlaže pripravila. Naj sporočé njej svojo željo. Nisem jim priporočil Danice, ker sem bil nekaj v njej, pač pa sem vedel, da se bo Danica prihodnje leto izdatno pomnožila. Zakaj bi zanesenci iskali nekaj boljšega daleč, ko je dobro tako blizu?

Vse to je bilo dve leti pred obiskom pri Ketteju.

Najbolj mi je tedaj belila glavo velika hiša sredi Ljubljane, precej skrita za cerkvijo sv. Nikolaja ter k njej spadajočim poslopjem in še dušena s staro licejsko gmoto, poslopje, ki ima v portalu dva giganta z napisom: Virtuti et musis, kratko — lemenat. Virtus pomeni moštvo ali krepost; tega je bilo malo v meni, zato sem bil te odlike željan. Pač pa so se mi muze, to so vednosti in znanosti, no, kako naj rečem, precej muzale.

Moje razmere do te hiše so bile že v kali zelo žalostne. V prvi šoli sem stanoval pri pobožni Rezi

blizu frančiškanov. Tam je bil z mano dijak Magdalenčič iz Čemšenika. Ker je bil iznajdljiv, si je znal na razne načine pomagati, da je laže shajal. Vir dohodkov so mu bili tudi lemenatarji. Hitro ga je eden teh gospodov nastavil za snaživca čevljev. Zato je imel vedno dovolj kruha in je včasih prižvižgal domov kar s četrtakom. Če je ujel še kakega gospoda, da mu je zaupal svoje čevlje, je preudaril, kateri mu gospodarsko več donaja, ter je, lakomni Judež, slabšega prodal drugemu dečku. Gotovo bi bili žalostni mladi gospodje, ko bi bili vedeli, da je svet že tedaj z njimi barantal. Prav tega tovariša sem ogovoril, ko je odhajal precej prej nego jaz v šolo: »Magdalenčič, jaz bi šel rad s tabo.«

»Kar pojdi, če bi rad čevlje snažil. Dobilo se bo, pomorem ti do radodarnega gospoda.«

»Ne, samo rad bi videl, kako je znotraj v tisti hiši.«

»Le pojdi.«

Pograbil sem knjige in šel. Polno dečkov je bilo pri delu s krtačami na stopnišču. Jaz sem v strahu šel dalje na hodnik. Pridem do konca, tu se nenadoma odpró vrata in pokaže se visok, vitek gospod in reče: »Počakaj hip, fantek!« Prinesel je dva kosa kruha, mi jih dal v roke, da mu v zmedu nisem imel časa povedati, kako je z mano. Zaprl je vrata in konec. To se je zgodilo leta 1887 pod jesen pri številki 40. Starejši kos sem pojedel v šoli, drugega sem nesel domov. A tu se je reč nepričakovano obrnila na slabo. Takoj mi je Reza začela vest izpraševati, kje sem bil in kod sem hodil. »Z Magdalenčičem sem šel, potem pa v šolo.«

»Hišni red si kršil, Magdalenčič ima opravke, ti ga nisi imel, zato boš klečal tamle v kotu pol ure.« Ker je bila sicer Reza dobra z mano, sem se vdal in pokleknil, dasi te kazni od doma nisem poznal, ampak le iz šole. Dolgo je bilo, preden mi je rekla, naj vstanem, tako da sem lahko izoblikoval misel: Pred Bogom se kleči, ne pa pred sladko babnico. To je bilo že davno. Ko sem torej kot mojdunajčan hodil po Ljubljani in že obiskoval mahničevce, mi je bilo jasno kot beli dan, da moram tudi v lemenat. Usoda me je postavila za sotrudnika Danice in Zore. Zraven bom lahko videl, sem si mislil, kje je boljši del mojih lanskih sošolcev in kako se jim godi. Grem torej ne brez skrbi ter bojazni.

Oha, ne sloni in se sonči tamle gori na oknu Magdalenčič? Obrne se na ulico, res je on, vzklikne: »Srečne oči, kaj vendar nosi Istiniča tod okoli?«

»K vam sem se namenil. Brž stopi do hišnih vrat, da bom znal priti v tvojo sobo!«

V veži sem opazil, da imajo dečki s krtačami sedaj svoj prostor na dvorišču. Magdalenčič mi pride naproti, da me vodi po hodniku, glej, prav v sobo št. 40, pred katero sem pred leti dobil kruha in zaradi njega potem klečal. Kdove, kako se bo sedaj steklo, sem si mislil.

Pride Angelar, lepo dolg je v novem talarju. Ponižno me pozdravi naš lanski Alojzij, najboljši osmošolec Rebolj. Še je muhast in predrzen Magdalenčič: »Glej,« reče Rebolju, »glej no, France, tamle gre tvoja Francka.« Nehote se Rebolj ozre skozi okno, nato ves zardi, ali od sramu ali od srda. Pa tiho prenese navihano besedo. Moral je biti vzoren bogoslovec, zakaj škof ga je poslal za kaplana v Postojno, kamor je pošiljal staremu dekanu zelo dobre kaplane, potem za svoj zavod sv. Stanislava na Dunaj, kjer je ustanovil Stražo za številna slovenska dekleta. Pozneje pa ga je Bog zgodaj presadil ob španski hripi v nebesa. Z ljubim Angelarjem sva se zmenila, da bo napisal zame povest in še nekaj pesmi, imel je lep dar za epiko. On je bil tudi izbral Župančiču pesniško ime Gojko, ime nekega srbskega pesnika.

Pogledal sem učne knjige prijateljev bogoslovcev: vse latinsko, učeno, hebrejska slovnica pa s kačastimi črkami na nemški podlagi — a učitelj hebrejščine, profesor Doleneč, s pristavkom Ibrim (Hebrejci), bi rekel prej hudiča nego nemško besedo! Prava kačica je bila hebrejska črka vav, ki me je posebno zajemala. Blagi Angelar mi je s hodnika pokazal Vava na dvorišču, to je bil sključen, stari semeniški hlapec.

Angelar mi je pokazal pot tudi kar k Evgenu Lampetu. Nisem se prav upal k starejšim letnikom, a to pot sem poslušal in dobro zadel. Lampe mi je obljubil, da bo nadaljeval v našem listu s tehtnimi pismi prijatelju. Vesel sem bil njegovega spisa tudi zato, ker ga mi ni bilo treba brati ne prepisavati za tujo tiskarno. Angelar pa je prevzel vso skrb za list glede bogoslovcev Cirilcev. Pičil sem še Magdalenčiča za kakšno smešnico. Kajpak jih on ni pisal, ampak uganjal, kar je za smešnice še najbolje.

Dobre volje sem odšel na Mojdunaj, ko sem še nekaj dijakov ulovil za sotrudnike. Tako je postal listič skoraj dijaška revija.

Hitro je šlo, zakaj tole drži: Zamuda je hotel na sveto goro brez truda; a je ostal, kar je bil, Zamuda.

(Dalje prihodnjič.)

Krek na Sveti gori pri Gorici. (Fot. Bogdan Kazak.)

BOLNIK, KI MU NI BILO POMOČI

Janezu Ev. Kreku v spomin priobčil Bogdan Kazak

Približala se je zadnja nedelja meseca julija leta 1899, ki jo je pobratim Bajda Kazak, znan tudi pod imenom Trentar, izbral za svojo novo mašo v rodnem »mestu« Štanjelu na Krasu. V soboto popoldne sva se odpeljala na preprostem kraškem koleslju v Sežano, sprejet slavnostnega govornika, kazaškega atamana Ostapa, ki je med drugimi ljudmi slovel kot Janez Evangelist.¹

¹ Janez Evangelist je navdušil prijatelja Bajdo že na gimnaziji za ukrajinsko (rusinsko) slovstvo in zgodovino. Kot plod svojih večletnih prizadevanj je Bajda kesneje priobčil obče priznani prevod glavnih del največjega ukrajinskega pesnika Ševčenka (»Kobzar« in »Hajdamak«). Navdušenje za junaške Ukrajince in njihovo mnogostoletno borbo za samostojnost je prešlo tudi na oba Bajdova druga, Salopa (Cirila M. Vugo, kesnejšega stolnega vikarja v Gorici) in name, da smo svoje pobratimstvo preosnovali po kazaškem vzorcu v nekakšno borbno zvezo pod imenom »Sič« in z geslom »za čestit križ in zlato svobodo«. Za glavarja »Siči« smo si izbrali svojega vzornika Janeza Evangelista z imenom ataman Ostap. Kot petega »Sičana« smo več let kesneje sprejeli medse Stereženka (dr. Fr. Pavletiča, odvetnika v Gorici), in sicer pri slapu Savice. Vsa imena so povzeta iz kazaške ukrajinske zgodovine. Najmanj enkrat na leto smo se sestajali na »zaporoških večerih«, kjer je vsak od nas poročal o svojem javnem (izvenstanovskem) prizadevanju (ali slovstvenem ali prosvetnem ali gospodarskem) in poslušal hvalo ali grajo svojih drugov. Resnemu delu večera je sledil vselej zabavni, ki je bil navadno zelo kazaško razposajen. Imeli smo mnogo takšnih sestankov na različnih krajih, najlepši po vsebini in okolju je bil »zaporoški večer« v Trenti.

Prožen kakor žoga je skočil iz ljubljanskega vlaka, pribrzel k nama in hkrati objel naju oba okoli vratu in klical: »Siči slava!« Pri tem burnem pozdravu so nam vsem trem zleteli klobuki z glav. Nenavadni prizor je močno zabaval številne potnike na prostranem hodniku pred kolodvorom in one, ki so sloneli na oknih odhajajočega vlaka; vsi so se režali, kažoč na našo trojico...

»Potno torbo si pozabil v vlaku!« sem se zavzel, videč ga brez vsakršne prtljage.

»Vse svoje nosim vedno s seboj!« me je zavrnil po latinsko, prižgal si viržinko in se postavil pred Bajdo: »A nisem zavber fant, k' imam čist nov gvant — Tebi na čast?«

Ta »zavber fant« je bil močno podoben gozdarju, ki gre na lovsko veselico; klobuk in obleka sta bila iz temnozelenega blaga, a brez svetlozelenih obšivov. Za klobukom ni imel perja ali gamsove brade, pač pa v prsni gumbnici velik bel nagelj.

Veselo smo drčali iz Sežane proti Štanjelu. Sredi Tomaja smo naleteli na oviro; čez cesto je bila napeta vrv, za njo je stala gosta gruča Kraševcev obeh spolov in vseh starosti, ki je živahno vzklikala slavnostnemu govorniku in novomašniku. Na velikih vratih obzidanega dvorišča se je pojavil naš dobri prijatelj, novomašnikov drug Ludovik Šonc, izreden godbenik, vztrajen njuhač in neverjeten redkobesednik, da ne rečem molčavec. Z zapovedujočo kretnjo nam je pokazal na dvorišče svojega rodnega doma in ko smo vstopili, je zapahnil velika vrata. V hladu gostega

latnika, polnega zorečega grozdja, je bila pogrnjena miza, na njej kraške dobrote, sirova gnjat in domači teran, tisto slovito kraško vino, ki človeka ozdravlja in ne leze v glavo. Hitro nam je potekel čas pri prijaznih Šončevih. Vsi se kar nismo mogli nagledati in naposlušati razigranega Evangelista, celó resni Šonc se je smejal do solz in pozabil njuhati. Bajdi se je mudilo domov, sedli smo na koleselj in se komaj prerili iz gruče radovednih Tomajcev. V Dutovljah so nas tudi čakali in vabili Bajdovi znanci, Bajda se jih je otepel, obetajoč jim obisk na povratku.

Pripeljali smo se pod Skopo, kjer se začenja precej strm, kakšnega pol kilometra dolg klanec. Voznik je skočil z vozička, midva z Bajdo tudi, da bi konju olajšali vožnjo v breg. A tudi ataman se ni dal zadržati na koleslju, stopil je pred počivajočega konja in zaklical: »Kazaka, v tekmo! Kdor bo prvi vrh klanca, bodi nocoj naš car!«

Komaj je to izrekel, se je zakadil navzgor in brzel s tolikšno naglico, kakor je še nisem videl. Bajda jo je ucvrl za njim, a kakšna razlika med njegovim in Ostapovim tekom! Še preden je bil Bajda sredi strmine, je bil Ostap na vrhu.

Jaz se sploh nisem spustil v tekmo. Ob predlogu sem ostrmel, pogled na tekmovavca me je navdal s krohotom, da nisem mogel do sape.

Ostap je sedel na cestnem kamnu in si prižgal novo viržinko, ko smo se sešli. Težko je sopel, smotka ga je nekako dušila, z obraza je zginila objestna prešernost. Sedli smo na voz.

»Moskalov (Rusov) ne bosta gonila in ne Turkov, dečka moja,« je rekel nekako mehko. »Za nagel napad nista, bodita pa trdna in neomajna v obrambi proti Lehom (Poljakom)!«

Jaz sem mu tipal žilo, ki je bila zelo naglo in neredno. »Tudi ti, ataman, opusti tako tvegane norčije, ki so tolikrat usodne celó mladim in lahkim ljudem! Prenategnjen lok ni nikoli več prožen.«

V Štanjelu nas je pričakoval poleg domačinov in zbirajočih se gostov tudi kazak Salop, neugnan veseljak. »Sič« je bila vsa zbrana, a »zaporoški večer« smo odložili na prihodnji dan, nekaj zaradi novomašnika, še več pa zaradi atamana, ki ni mogel prikrivati neke utrujenosti.

Veličastno je uspela cerkvena slovesnost prihodnjega dneva, lepše nove maše nisem videl ne prej ne slej. Evangelist je govoril o duhovniškem poslanstvu v novi dobi tako globoko zamišljeno in oblikovno tako uglajeno, da je vsa cerkev strmela. Zdelo se mi je pa, da je delal med stavki daljše odmore od običajnih.

Prisrčno veselo je bilo gostovanje. Dasi je bil Evangelist v središču družbe in zanimanja, je prepuščal glavno besedo prešernemu Salopu. Ko smo odhajali k večernicam, se je Ostap od nas kazakov prav po tistem poslovil in — izginil. Udaril jo je peš čez Kras, na Komen in Nabrežino, da si poblize ogleda ljudi, kako živé od — kamenja.

Ko razmišljam o vzroku prezgodnje smrti našega Evangelista, se nehote vsakokrat spomnim tistega burkastega prizora — tekme na skopen-skem klanecu, ki se mi zdi, da je napravila začetno okvaro na njegovem srcu.

*

Evangelist je bil izreden, zares svojevrsten in popolnoma izviren človek, v nekaterem pogledu celó čudak.

Nekoč je nadomestoval svojega prijatelja, bohinjskobistriškega župnika Pibra, ki je odšel na daljše romanje. Zgodilo se mu je, ko se je vračal z daljnega previdevanja in je konj pod njim spodrsnil, da si je pri padcu pohabil nogo; gleženj mu je počil. Prikrevljal je v Ljubljano in krevljal po Ljubljani, ne da bi iskal pomoči, celó sestri Cilki je branil, da bi »se vtikala v njegove reči«.

Splošno zgražanje je nastalo okoli šenkavža, a Evangelist je vztrajal. Zganil se je šele, ko je iz sosedne palače prejel pismo neznane vsebine. Naročil je voz in se odpeljal z njim k slovečemu kirurgu dr. Šlajmerju. Kako je potekel ta znameniti zdravniški posvet, smo kesneje in počasi izvlekli iz Evangelista.

»Ukazano mi je, da vam pokažem nogo,« je rekel zdravniku.

Zdravnik si je poškodbo ogledal in začel z navsveti, kako naj se poškodba zdravi.

Pri tivolskem vodnjaku. (Fot. Fr. Krašovec.)

Sl. 38. Slovenjgradec, podružnica Sv. Duha, del slike vnebohoda. Slikal Andrej iz Ottinga 1450—1460. Dober primer poznogotskega realizma. V lepотно naravnost neprijetnih obrazih je slikar dosegel veliko izrazno resničnost, posebno z izrazom ust.

»Hvala, gospod primarij, nasvetov ne sprejemem, ker mi ni bilo ukazano,« je rekel, izročil nagrado in se odpeljal domov.

Poškodba se mu je zavoljo zanemare slabšala, priteknilo se je močno vnetje, da Evangelist ni mogel niti iz sobe. Pestoval je nogo več tednov in precej trpel, dokler mu ni otekline pretekla.

Nekaj mesecev kasneje sem ga obiskal in zvedel za neverjetno svojeglavščino. Na moje očitke mi je zagrozil s palico, ki jo je še rabil pri hoji, in rekel: »Drugi naj se maličijo, kazak ni mehkužnež!«

Tak je bil, trd do sebe, a silno nežen in rahločuten do drugih. Kolikokrat me je pošiljal k bednim bolnikom in me rotiti, da se potrudim zanje; posebno so se mu smilile žene in otroci.

*

Kadarkoli smo ga vabili na Goriško ali na zbor ali shod ali tečaj ali predavanje, ni Evangelist nikoli odrekel. Za naše ljudi je dobil vedno čas in prispel ali iz Ljubljane ali naravnost z Dunaja v vsaki letni dobi in ob vsakem vremenu.

Kazak Salop je ustanovil pod sivim Krnom, domovjem goriških prosvetiteljev, gospodarsko politično društvo; na ustanovni občni zbor je povabil své Evangelista.

V soboto zvečer smo ga sprejeli v Gorici, v nedeljo zjutraj je maševal pri Sv. Antonu, ob osmih smo se odpeljali ob Soči navzgor in blizu poldneva dospeli v Kobarid. Bila je divna jesenska nedelja v oktobru.

Ob dveh so bile v cerkvi večernice, ob treh se je pričelo na Nemčevem dvorišču zborovanje, ki je trajalo do noči ob velikanski udeležbi mož iz vsega okraja in v najlepšem redu. Večji del vsega napora na tolikem shodu in kajpak tudi priznanja je pripadel Evangelistu, ki ga naši dobri gorjani kar niso hoteli izpustiti iz svoje srede: posebno podžigalno je vplivala na ljudi novica, da je vlada zahtevala od ljubljanskega škofa, naj Evangelistu odpove službo semeniškega profesorja, ker mu ona ne bo več dajala plače radi njegovega protidržavnega (= protinemškega) delovanja.

Premočen od silnega potenja se je vračal Evangelist s shoda. Svetovali smo mu, naj ostane pri gostoljubnem dekanu in se spočije, on pa se je vsekakor hotel odpeljati z nami. Zadelali smo ga, kar smo mogli, in se v hladnem jesenskem večeru vračali proti Gorici.

Okoli osmih smo dospeli do znane Peršetove gostilne pred Volčami, kjer se od glavne soške ceste odcepi cesta proti Tolminu. Takrat je skočil Evangelist pokonci in z voza, rekoč: »Srečno pot in lahko noč, prijatelji!«

Planili smo za njim in ga obkolili. »Ne uganjaj brezmiselnih burk in pelji se z nami!«

»Jutri ob devetih moram biti v lemenatu. Če grem z vami v Gorico, pridem v Ljubljano opoldne. Samo po tej poti dosežem jutrnjega gorenjca v Podnartu in se pripeljem pred osmo domov. Ohrani Bog vas v cveti!« je vzkliknil, se izvil iz naših rok in zginil navzdol proti soškemu mostu v temo.

Ostrmeli smo in buljili drug v drugega.

»Udarimo jo za njim in spravimo ga nazaj na voz!« sem menil jaz.

»Nič ne bo iz tega!« je odvrnil prijatelj, naš poznejši kazak Stereženko. »Predobro ga poznam, ne bo se dal ugnati. Skril se bo za grm, če gremo z vozom za njim, peš ga pa tako ne dohitimo!«

Tako smo ugibali in zrlji v nebo, ki se je znatno razjasnilo; iznad Porezna se je prikazal krajec meseca. Iz dalje, gotovo že z one strani soškega mostu, se je razlegnil objestno zategel vrisk...

Poparjeni in osramočeni smo zlezli v voz in glasno premišljevali Evangelistovo tvegavščino: iz soške doline skozi Tolmin, čez Lubinj in Podmelec v baško dolino, po vsej dolgi baški »grapi« navzgor do Podbrda, čez Petrovo brdo ali navzdol v selško dolino ali mimo Sorice, Danj, Ravni, Prtovča, Podlonka, Dražgoš, Jamnika na Ovsise in od tam v Podnart ob Savi! Najmanj 50 km pota ne glede na precejšnje višinske razlike, v desetih urah in ponoči! Pa brez oprave, celó brez luči in palice! Evangelist, velikan po duhu, se nam je razodel tudi kot korenjak po telesu. V primerjanju z njim smo se zazdeli drug drugemu in vsak sebi kot klavni pritlikavci duha in telesa...

Tak je bil Evangelist s štirimi križi.

*

Kakšnih pet let kesneje smo imeli na goriški Sveti gori veliko mladinsko prosvetno slavnost. Bila je lepa nedelja v pomladi, vsa Skalnica (staro ime za Sveto goro) je cvetela in dehtela.

Z Evangelistom sva lezla navzgor sama. Glede hoje po ravnem se ne ustrašim vsakega tekmeča, navzgor pa že od nekdanj prihajam med zadnjimi, če ne zadnji. Bilo je tisti dan precej vroče, težko sem hodil, a zdelo se mi je, da je bila tovarišu pot še težja. Večkrat se je ustavljal, dolgo ogledoval kapelice ob poti, preveč se zanimal za razgled na goriško okolico, Kras, Brda in furlansko nižino, venomer si otiral pot in govoril o dušljivi soparici. Iz vseh teh znakov se mi je zgoščal vtis, da Evangelistu ne more biti srce več v redu. Bržkone se tega ni zavedal, morda sem jaz prečrno presojal zunanje pojave na njem. Kakor mora je legla name skrb zavoljo Evangelista in mi temnila sončno jasen dan.

Po cerkveni slovesnosti se je vršilo zborovanje za cerkvijo pod lipami. Središče in žarišče je bil Evangelist, sredi ognjevitih goriške mladine je bil sam najbolj čvrst in živahen mladenič, ki je vse tisto vrvenje in valovanje množice obvladoval z lahkoto, kakor izkušen pevovodja svoj izvežbani pevski zbor. Ob tem opazovanju se mi je razgubila tista mrka skrb, pri kosilu pa sem kar pozabil nanjo. Evangelist je zabaval vsa omizja pred cerkvenikovo gostilno.

Popoldne se je slavlje nadaljevalo v Solkanu; na obsežnem Dročevem vrtu so se vrstili nastopi Orlov, pevcev in odrskih igralcev drug za drugim, Evangelist se je smukal med množico od skupine do skupine prikazovavcev in gledavcev, pevcev in poslušavcev in se z njimi pristrčno razgovarjal, kakor da je z njimi zrasel in »pasel krave«.

»Lepo je pri vas,« mi je rekel ob slovesu. »Človek se kar pomlaja ob vaših ljudeh.«

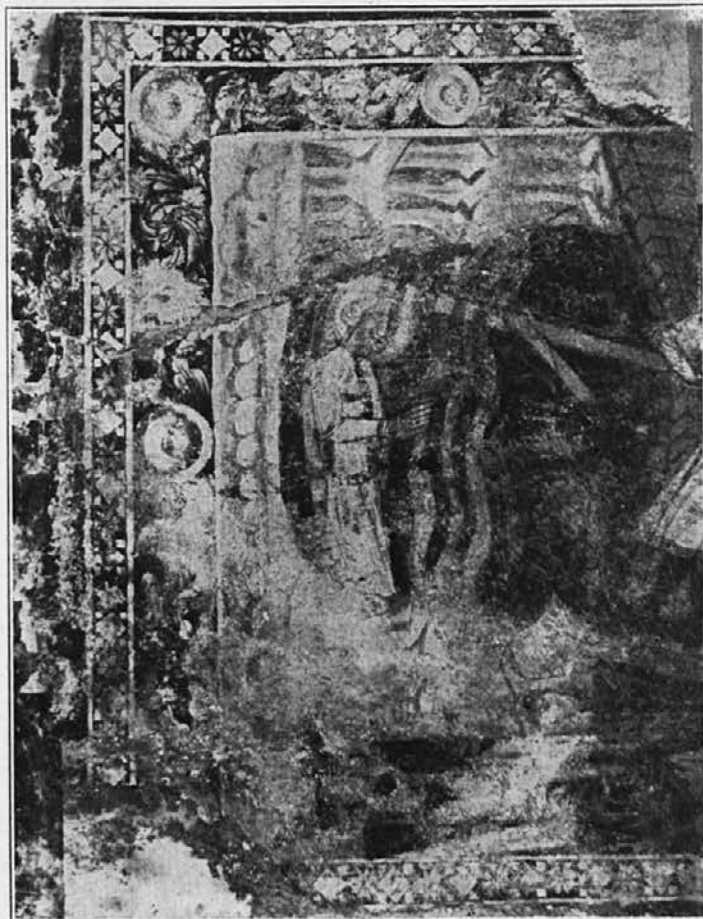
»Zdiš se mi kakor tisti pesnik, ki se je topil ob lastnem ognju; ti pa se mladiš ob brstenju lastnih pobud.«

*

Bilo je leta 1913. Veliko slavlje v Ljubljani se je zaključilo. Sijajno je uspelo na zunaj, na znotraj pa se nam je zdelo nekam prazno, pogrešali smo prav posebno Evangelista, ki je bil dotlej duša takšnim prireditvam in jim po svoji vseobsežni iskrenosti in vseobvladujoči ognjevitosti dajal pečat svoje osebnosti. Samosilniškim mogotcem in najetim rovarjem se je takrat posrečilo, da so z umazanimi spletkami potisnili Evangelista z javne pozornice v ozadje.

»Brez Evangelista ni slavlja!« smo rekli med seboj in sklenili, da ga poiščemo v njegovem zatišju.

Iz Bohinja sva se dvignila z batkom in zložno pohajkovala pod Možicem proti Sorici, kjer naj bi se sešli s tovariši. Najin pogovor se je sukala ponajveč o Evangelistovi zadevi, bistrovidni batko je že takrat spregledal pretkane spletke in nji-

Sl. 59. Sopotnica pri Skofji Loki. Truplo sv. Florijana v reki. Freska iz prve polovice 15. stoletja. Značilen primer za vrsto slik, ki jih je izvršila neka furlanska delavnica. Tipično italijanski je mozaični, tako zvani »kozmatški« ornament, previjajoča se listnata trta in shematična oblika obrežnega skalovja.

Sl. 40. Križni hodnik bivšega dominikanskega samostana v Ptuju, glava angela na sliki oznanjenja iz okrog 1520. Primer renesansko lepotnega izraza obraza. Krasna glava se stavi ob stran proslavljenim tipom enega največjih severno renesanskih mojstrov, A. Dürerja.

hove pasti, da izpodkopljejo Evangelistu veliki ugled in vpliv v naši javnosti.

Dolgo sva polegala pod soriškimi macesni in ker tovarišev ni hotelo biti od nikoder, sva nadaljevala sama pot skozi številne vasice pod strmimi robovi Jelovice in pazno opazovala življenje in posebno govorico tistih hribovcev, ostankov nekdanjih priseljencev.

Tik pred Prtovčem je priukal za nama Bajda sam. Tako ganjenega še nisem videl Evangelista kakor pri takratnem svidenju, ki mu je prišlo nepričakovano. Kar do besede ni mogel od samega veselja in bil v zadregi, kako in s čim naj nam postreže, ko je bila vsa družina zunaj na delu in sam pri hiši.

Kmalu smo polegali na trato pred hišo okoli globoke latvice kislega mleka, pridno zajemali

iz nje in čvrsto tesali velik hleb domačega kruha. Evangelistu se je razvezal jezik. Pripovedoval nam je, kako sta s Petrom (domačim gospodarjem) romala v Rim in koliko razočaranj sta doživljala na potovanju. Potem so prišle na vrsto javne razmere, ki so bile takrat zelo zamotane in bolešno prenapete. Sam nam je pojasnil zadevo, ki je takrat vzbujala toliko zgražanje, a je bila zanj toliko bolj kočljiva, ker je bil sam velikodušen in nežno obziren do drugih.

Prehitro nam je minilo tisto popoldne, še krajši se nam je zdel tisti večer, dasi smo ga v Evangelistovi sobi nategnili čez polnoč. Gube, ki smo jih že popoldne opažali na Evangelistovem čelu, so se razlezele, okoli usten mu je poigral brezskrben smeh, ko je Bajda burkasto razkladal nedavno volilno borbo v naši deželici. Tarča hudomušnemu kazaku sem bil jaz, celó rad, ker je streljanje vanjo zabavalo Evangelista.

Sonce nas je drugo jutro metalo iz postelj Evangelistovega letovišča. Ko smo se namolili v prijazni cerkvi, nas je čakala v hiši zares polna miza. Kava je bila pripravljena, sladko in kislo mleko, presno maslo in domač sir, žganci in kislo zelje s košenino, hleb kruha in košarica hrušk: po našem prihodu je prinesel gospodar še zelenko domačega sadjevca.

»Poskusite vse, držite se, kar vam diši!« je velel Evangelist po latinsko, ko smo se čudeč obotavljali, kje bi začeli.

Po obilnem kosilu smo se poslovili od gostoljubne družine, Evangelist nas je spremil, da nam pokaže pot, češ, po Jelovici hoditi in pot zgrešiti je istovetno. Počasi smo hodili po položni gorski poti proti robu Jelovice na severovzhodni strani Ratitovca z namero, da pridemo v Nomenju ali Štengah (zdaj Soteska) do železnice.

Evangelistu je zastajal korak. Jaz sem se držal njega, tovariša sta se v živahnem razgovoru oddaljila, da jih je bilo še komaj slišati.

»Kdaj si bil zadnjič pri zdravniku?« sem ga oprezno vprašal.

»Zadnjič? Sploh še nisem bil nikoli! A pač, takrat zavoljo noge!« je odgovoril in me zvedavo resno opazoval.

»No, takrat si jo pošteno polomil, Evangelist, ne lomi je zdaj več!«

»Šalobarda, kaj čem jaz zdravnikom, kaj oni meni?« se je izmuzaval.

»Bolan si, Evangelist, na srcu si bolan, če še ne veš. Treba ti zdravnika, ki te vzame pošteno v roko!«

»Kaj mi bo zdravnik! Pijem že davno ne, opustil sem pipo in močne smotke, hranim se z

mlekom in rastlinjem, spat hodim s kurami. Kaj naj še zdravnik počne z menoj?»

»Morda ne dosti, nekaj pa vendar. Da živiš na Prtovču spodobno, ne dvomim, zelo pa dvomim o tvojem življenju v Ljubljani in na Dunaju. To bi trebalo urediti, in povrh tega bi menda kazalo uporabljati še kaj drugega iz Asklepejevih¹ zakladnic ali orožarn.

»No, če že misliš, da moram, pa me vzemi ti v roke in krpaj!«

»Nemogoče! Preveč sva narazen, da bi te mogel nadzirati. Izberi si koga v Ljubljani ali na Dunaju, kamor stalno nihaš. Jaz sem ti od rok.«

Dospela sva na vrh poti, kjer se začneta Jelovica in kjer sta naju čakala tovariša. Evangelist nam je popisal, kod naj hodimo, in pristavil željo, da zaidemo in se vrnemo proti večeru k njemu na Prtovč. Ta neiskrena ali iskrena želja se mu ni izpolnila.

*

Drugo leto je izbruhnila svetovna vojska, naslednjo pomlad je pritislila še Italija. Nekajkrat sva se videvala in srečavala tudi v tistih težkih časih, marsikaj se razgovarjala, kar ne spada v okvir teh spominov. Tudi ne spada semkaj oris njegovega požrtvovalnega in uspešnega truda za goriške begunce, še manj pa njegovo državniško delo za osamosvojitve našega naroda.

Na vseh teh srečanjih se je hvalil s svojim zdravjem, na zadnjem pa, ki je bilo mesec dni pred majsko deklaracijo, mi je zatrjeval, da je pozabil, da je bil sploh kdaj bolan. Vesel sem bil z njim in imel njegovo nekdanje pešanje srca za začasno posledico pretiranih naporov ali motenj zavoljo premočnega kajenja.

Sredi vojnih grozot in stisk, ki so bile posebno občutne v moji ožji domovini, je zadonel Evangelistov klic z Dunaja: »Ne klonemo!«

Da bi pridobil oklevajoče brate za svojo zamisel, je odpotoval na jug in na tej poti glasno oznanjal uporno rešilno geslo, da je hlapčevstvo — veleizdaja.

Bolan se je vrnil z naporenega potovanja in se zatekel k svojemu prijatelju v Št. Janž.

Z veliko težavo sem se preril iz vojnega ozemlja po nekem opravku v Ljubljano, največ sem šel radi Evangelista. Bilo je v soboto. Naključilo se je, da sva se srečala na Mestnem trgu s poslancem J. Gostinčarjem, ki mi je ves srečen pripovedoval, da se je pravkar vrnil od Evangelista, ki se mu je obrnilo na bolje in pride prihodnji teden v Cilokino oskrbo. Tako sem opustil nameravano pot v Št. Janž, ker potovanje v tistih

časih je bilo več ko zamudno, in se v nedeljo vrnil na svoje mesto, kjer smo prav tiste dni pričakovali velike spremembe v vojnem gibanju.

Naslednji torek sem dobil po vojnem brzojavu sporočilo, da je Evangelist v ponedeljek popoldne nenadoma preminil v Št. Janžu.

Dve leti kasneje sem si dal od matere župnika Bajca v Št. Janžu natanko razložiti, kako je bilo tiste dni in posebno tisto popoldne z njihovim gostom Evangelistom. Zadel ga je srčna kap, in sicer zavoljo otrplosti ali povapnelosti srčnih žil, kot posledica čezmerne izrabe srca, tako sem domneval takrat in sodim še danes. Zoper to bolezen ne poznamo ne zelišča ne lekarniške priprave.

Evangelistova usoda se mi večkrat zdi podobna Mozesovi, ki je nad eno človeško dobo vzgajal in vodil svoj narod v obljubljeni deželo, a jo je sam videl samo od daleč.

Prijateljica Cilka, bratu Evangelistu tako podobna po razboritosti in neskaljivi vedrosti, mi je te dni pripovedovala, da so umirali Evangelistovi predniki in sorodniki po materini strani ponajveč že v srednjih letih in zavoljo srca. Menila je tudi, da ji je brat umrl začasa in lepo kot junaški borec za svoje vzore, kasneje bi mu počilo srce od žalosti in razočaranja, če bi bil učakal, kako navzkrižno in grdo so se spačile njegove sanje.

Strinjam se z mnenjem prijateljice Cilke, saj je tudi mene na Evangelistovem grobu večkrat obhajala Prešernova misel: da ni nesrečen, kdor v grobu leži. Prepričan sem pa, da Evangelistovo seme, ki ga je tako obilno trosil med nas, še ni vse vzkalilo, še manj pa pognalo v klasje ...

NE VERJEMI

Če pogledi moji
božajo lasé ti črne,
ne verjemi, da te ljubim.

Če v oči ti verno gledam,
modre ko jasnina néba,
ne verjemi, da te ljubim.

Če ti sladke pesmi pojem,
polne sočnate ljubavi,
ne verjemi, da te ljubim.

Noč je tiha. Če bi skrite misli čula,
ki šepečejo jih usta,
jim verjemi!

Ali ti jih nikdar ne boš čula.
Jaz prosjačiti ne morem za ljubezen —
to verjemi!

Zdravko Ocvirk.

¹ Starogrški polbog zdravilstva.

ZA STARO PRAVDO

Mara Husova

Izza težkih, jesenskih oblakov je pokukalo zaspano sonce in obtilo z blede svetlobo mokro mesto pod seboj. Na veliki sivi ministrski palači so se zabliskali mokri žlebovi.

Na bližnjem stolpu je ura odbijala enajst. Gruča pred palačo čakajočih ljudi se je zganila. Od nekod sta neslišno pridrsela dva dragocena avtomobila in se ustavila pred širokim vhodom. Pred njima so se čakajoči pohlevno odmeknili. Visoka gospoda je izstopila. Vse obraze je oblila čudna ponižnost. Nemirne oči so skrivale pričakovanje, upanje in strah. V službenem spoštovanju sta odrevenela orožnika na vratih. Še nekaj trenutkov nemirnega stopicanja in pehanja; potem sta se moža postave umeknila od vrat in ljudje so zavreli po stopnicah.

Temni polkrožni hodniki so se polnili z begajočimi ljudmi.

Čakalnica pred ministrsko sobo je bila polna raznih prosivcev. Osiveli sluga jim je dostojanstveno delil lističe; nanj vsakdo zapiše, čemu je prišel. Stari, oguljeni naslanjači so škripali; iz njih se je dvigal prah, žične vzmeti so parale preperelo blago. Sredi sobe je stala vegasta, prašna mizica. Na njej je ležal star telefonski imenik. Dve mladi moški roki sta, vsaka s svoje strani, hkrati segli po njem. Hitrejša ga je odprla in ga razočarana speč sunila od sebe. Druga je v gibu obstala. Pogleda mladih ljudi sta se srečala in razumela. Dvojen prezirljivi posmeh je zadel nedolžno knjigo.

Čeprav je bila soba polna ljudi, je bilo v njej tiho. Ljudje so se molče ogledovali in otipavali.

Na velikem naslanjaču je sedelo nekaj utrujenih mož. Delavsko odposlanstvo je bilo, prišlo je iz rudnika na koncu države. Že stare praznje obleke so visele ohlapno na njih. Vozlaste, koščene roke so mrtvo počivale na suhih kolenih. Tiste roke so vpile za delom, ki so ga jim bili vzeli. Čez in čez prebrazdani obrazi so zastirali njihovo svojstveno duševno življenje. Globoko pod zemljo, v temi, s tovarišico lučko za pasom, se vse drugače misli in čuti. Vtisi z gornjega sveta se tam doli vse drugače zgoščajo. Vsaka bežna misel dobi veliko važnost, sanjava podoba je živa bajka. Če življenje ogoljufa človeka za resnično sonce, mu v zameno nasuje zvrhano mero pisanih sanj in nemirnega hrepenenja.

»Oh, kako dolgo že čakamo,« je vzdihnil možak na kraju naslanjača.

»Potrpi! Le malo še, pa se bo vse rešilo,« ga je potolažil visok možak, njihov vodja.

»Da, saj čakamo že mesece; ali te ure so hujše ko vsi meseci skupaj,« je povedal drugi, bolj sebi kot tovarišem.

»Zima je tu. Moja družina nima kruha,« je bilo zapisano v njegovih, od trpljenja kalnih očeh. Trdo stisnjena usta pa so zahtevala prastaro pravdo: Delo! In za delo kruha! Pravico — biti, živeti na zemlji! Ali ni najvišji Gospod dal te pravice vsaki svoji stvari že od začetka sveta? Kako se je zgodilo, da danes prosimo zanjo? In da jo človek človeku odreka?

Nekaj se je premeknilo v večnih zakonih...

»Moj Bog, kako počasi polzé trenutki v tej sobi,« je govoril pogled nežnega studenta v kotu. Za podporo je prišel. Do zdaj se je prebijal: po vlažnih luknjah je spal, mraz in glad je trpel. Tri leta, tri mlada leta s temo in skrbmi pokrita. Dokler ni omagal. Starejši tovariši so mu pravili: »Fant, kašljaš; tvoj obraz je prozoren, črne kolobarje imaš okoli oči. Reši se, še je čas! Znanost obesi na klin! Domov pojdi! Vse lepše sije sonce na deželi; zdravilno moč ima, okrepi te bo. Pojdi.« — Poslušal je in šel.

Njihova kmečka hiša je polna bratov in sestrá. Vsi so mlajši od njega. Z veseljem in skrbjo so ga sprejeli. »Da le nič ne zahtevaš od nas, glej, koliko nas je,« so boječe govorile njihove oči. »Prekletstvo časa je leglo kakor môra tudi na našo zemljo,« je govoril pogled.

Vse poletje je ostal doma. Saj ni nič zahteval. Nebo pa je razlivalo brezplačno svojo svetlo luč na vse strani. Okrepil se je. Na jesen ga je priklical v mesto spomin na lepe oči njegove tihe ljubice. Tudi ona je nosila rahlo žalost v očeh; ali za to meglico je žarelo sonce.

Še nekaj let samo! Ali naj se za ta leta odreče sreči, ki jo je dolžan njej in sebi? Nikdar!

Mati je jokala: »Sin moj, ne hodi zdoma! Saj ti ne moremo nič pomagati.«

Oče je molčal, tiha skrb mu je tlela v očeh. »Le pojdi, sin! Do kraja moraš po poti, ki si jo sam izbral,« je govorilo očetovo vedenje.

Danes pa je tu in če bo uslišan, mu bo odvzeto pol bremena.

Tisti, ki je sunil raztrgano knjigo, je poprosil studenta ognja za cigareto. Pri tem sta se spoznala.

»Jaz sem zdravnik, že dve leti čakam na službo. Doma so dali vse za moje šolanje. Mati in sestre so si odtrgale od ust, da bi le jaz imel. Zdaj ko bi moral vračati nikdar izplačljivi dolg, sedim s prekrižanimi rokami. S pisanimi proš-

njami v žepu romam od vrat do vrat. Saj ne terjam miloščine od njih! Dela hočem! Ne toliko zase; za one doma mi je. In kakor da je vse zakleto, kamor sežem, grabim v praznoto!»

»Vendar ste na boljšem ko jaz. Še dve leti se moram pehati.«

»Zato ste mlajši in ne nosite na ramenih moreče zavesti, da ste nepotrebni. Ne ubija vas strašno brezdjelje, ki je hujše od vsega. Jaz pa čutim, da ne bom mogel dalje tako. Danes se mora odločiti! Nič več ne bom čakal!« Vstal je in z dolgimi koraki meril sobo. Oči so mu sevale, ustne drhte. V njem je vrelo in se dvigalo.

Vrata so se odprla in v sobo je stopilo dekle, z usnjato torbo pod pazduho. Uradnica, studentka morebiti, Bog ve! Še njena mladost ni bila nikdar mlada. Njene roke delajo za štiri, njena glava je polna skrbi, srce prazno, nikdar ni občutilo mladosti. Samo grenka bolečina je bila njen delež. Globoke, s temo zastrite oči so gledale le vase. Tiho je obstala pri vratih.

Sluga je zaklical neko ime. Človek je vstal in zginil na hodnik. Sprejem se je začel. V sobi je vse hkrati oživelo. Širokopleč kmet je stal ob steni in skrivaj opazoval sotrpine. Njegov ponosen obraz je kazal, da je prišel zahtevat kot enakovreden z onim, h komur se je bil potrudil. Pred njim sta sedela student in zdravnik. Tako je nehote poslušal njune pomenke.

Zdaj je bil poklican zdravnik in takoj nato student. Kmet je dobro videl, kako sta v razburjenju pobledela.

(O ti naša razbičana mladost! Črne so tvoje zarje, skozi pekel in vice držé tvoja pota! Ali so jih sonca onstran vredna? Pa tega nikdo ne vpraša. Ali do sonca boš prišla, ker drugače biti ne more. Ne more...)

Otrok je zajokal na materinem krilu. Posadila ga je na svoje mesto, dokler ne opravi. Poklicali so jo. Kmet se je sklonil h kričaču in mu zamenjal mater. Živ klobček takih ima doma.

Že davno je odzvonilo poldne. Soba se je spraznila. Rudniško odposlanstvo je trdo stopalo po stopnicah nizdol. Drobna lučka upanja se je vžgala v njihovih očeh.

Studenta je pred vrati čakala ljubica. Tesno sta se prijela pod pazduho in vse je bilo pozabljeno.

Dragoceni avtomobili so odpeljali visoko gospodo. Uradniki so hiteli k obedu, sluge so pometali. V palači je zevala praznina in kraljeval molk. Vrata so se zaprla; orožnika sta se leno naslonila na podboje vrat.

PROFESOR DR. JANEZ REGEN

Regen na Dunaju.

Kako je Regena kar nenadno iztrgalo iz bogoslovja in ga pognalo v znanstveni svet na Dunaj, sem omenil. Ni ga izvabila morda ljubezenska zadeva, ne nejevera, ne podpora kogarkoli: bil je klic duha, ki je slutil, kje je njegova pot v življenje. Izginil je iz Ljubljane, kakor bi bežal pred nečim in kakor bi tekkel za smotrom, ki ga je hotel doseči. Imel je tedaj v žepu tistih, na triglavskem pogorju izgubljenih 30 goldinarjev. Drugega nič. Dobro je vedel, da bo brat Jože kratko malo zadrnil svoj mošnjiček in da bo Janez na Dunaju stradal. In je zares. Prebival je v mračni dvoriščni sobici. Borna petrolejka mu je brlela skoraj ves dan. Bila mu je sonce, luč in pečica. Ob cilindru svetilke si je segreval otrple roke, da je mogel delati izpiske iz učnih knjig. Glavna hrana so mu bile stare zemlje. Tako se je prestradal skozi pet mesecev in delal in delal z železno voljo. Čez pet mesecev se je priglasil za izpit (kolokvij). V veži profesorjevega stanovanja je dobil dva tovariša, ki sta tudi čakala na skušnjo. Tretji je bil v sobi. Vprašala sta ga, koliko časa je studiral predmet. »Pet mesecev!« — Oba sta se mu zasmejala in mu svetovala, naj gre na pivo in golaž namesto k izpitu. Eden je trdil, da se je učil tri leta, drugi da dve in nimata upanja, da bi uspela pri strogem profesorju. In zares: tretji, ki je bil v sobi, je hitro končal — brez uspeha. Ostala dva sta poskusila, se oba po nekaj minutah vrnila, odklonjena. Tedaj je Regen že pograbil klobuk, da bi odšel za njima. Toda obesil ga je nazaj in si rekel: »Znam, znam!« Potrkal je in vstopil. — Razgovor s profesorjem je bil dolg. Ko sta končala, mu seže profesor v roko in pravi: »Vi ste moj prijatelj! Sedaj pa mi še povejte, kako živite. Zelo ste shujšani — koliko časa ste moj predmet studirali, kako vam gre?« Regen mu je vse razodel, profesor je strmel in mu rekel za slovo: »Jaz poskrbim, da se bo tako življenje nehalo.«

Profesor je bil mož beseda. Oskrbel mu je instrukcije, tudi za pouk ceter; Janez je zmagal z železno vztrajnostjo. Dobil je ustanovo župnika Knaflja, pomoč od Podpornega društva za slovenske visokošolce in zasebnega poučevanja je imel na voljo. Od doma seveda ni prejel ni beliča. Brat Jože, sicer tako dobra duša, je bil na Janeza »hud« in se ni dal kar nič omečiti. Od drugod ni mogel dobiti ničesar. Oče se ni menil za družino. Sam je živel v bedi. Edinole na Joževo novo mašo je prišel domov in samo takrat je bila vsa Regenova družina zbrana. Po novi maši pa jo je mahnil takoj spet čez Ljubelj nazaj na Koroško in je prišel samo še umreti domov. (Umril je na Trati 7. decembra 1880.) Mati mu seveda tudi ni mogla po-

magati — gmotno. Pomagala mu je drugače. Sam je zapisal o njej: »Zlati nauki moje matere so mi ostali najtrdnjša opora v življenju. Zadnja misel, s katero sleherno noč zaspim, je mati, moja mila mati.« In ta mati, kakor je bila njena srčna želja, da postane njen miljenček duhovnik, je prebridko občutila udarec, ko je šel sin Janez iz semenišča. A vendar je takoj potegnila z Janezom zoper »hudega« Joža. Spoznala je, da se je po njeni misli zgodilo nekaj nezaslišane: njen sin, sin revne gostje, je šel studirati na Dunaj! Kot verna in pobožna žena je videla v tem božjo voljo. (»Moja mati je bila silno pobožna žena. Vse njeno življenje je bila ena sama molitev.«) Zato ni nehala prositi sina Joža, da bi se vendarle premislil. Zmagala je. Jože se je napotil na Dunaj po brata in ga pripeljal na počitnice na Vojsko, kjer je Janez po treh letih spet videl svojo mater — tedaj zadnjič. (Umrla je 27. aprila 1896 na Vojskem.) Ob smrti pa se je izpolnila njena prečudna prerokba: »Ko bom umrla, boš ti daleč, daleč...« Takole opisuje izpolnitev te prerokbe Regen sam:

»Bilo je 27. aprila 1896. Ko grem po stopnicah domov, obidejo me hipoma strašne težave, oblike me mrzel pot in skoraj bi bil izgubil zavest. Ko se čez nekaj trenutkov zavem, si mislim: sedajle umira moja mati. Ko prilezem v svojo sobico, vprašam, ali ni prišel zame kak telegram. Rekli so mi, da ne. In tako sem vpraševal dan za dnem. Nekako teden dni pozneje slučajno privzdignem namizni prt. Pod prtom je bil na mizi telegram: Danes (27. aprila) je mati umrla. Jože. Služkinja je bila v naglici položila telegram pod namizni prt in nanj pozabila. Tako se je izpolnila materina prerokba do pičice.«

Z materino smrtjo je Regen izgubil srce, ki ga je tako ljubilo. Vse kasnejše življenje je bilo posvečeno edini ljubezni, ki mu je še ostala, — vedi.

Regen učenjak — prirodoslovec.

Regen je leta 1897 napravil rigoroz soglasno z odliko in je bil promoviran za doktorja modroslovja 20. julija 1897. Ker je Knafljeva stipendija s končanimi vseučiliškimi studijami zanj nehala, je moral skrbeti za kruh. Skrbel je samo za to, da je ostal blizu univerze in je mogel v institutih še delati. Leta 1899 je napravil usposobljenostni izpit za profesorja prirodoslovja kot glavni predmet, postranska pa sta bila fizika in matematika, in sicer s slovenskim in nemškim učnim jezikom, s čimer je tudi dokazal svojo narodnost. Služboval je na Dunaju, v Hranicah na Moravskem, v Oberhollabrunnu in od 1905 stalno na Dunaju. Kranjski deželni odbor mu je podelil ustanovo za habilitacijo (za natis njegove znanstvene razprave), da bi mogel na univerzo. Leta 1919 je bil upokojen, leta 1921 pa ga je fakultetni svet ljubljanske univerze soglasno izbral za izrednega profesorja. Razni vzroki so pa preprečili, da se to ni uresničilo in Regen ni prišel v Ljubljano.

Da je mogel Regen znanstveno delo vršiti, in sicer delo, za katero je potreboval od sile časa, je kot profesor imel mnogo dopusta. Namesto njega so plačevali »prijatelji vede« profesorja namestnika za gimnazijo, kjer je bil Regen nastavljen.

Vprašanje je sedaj: Kaj pa je Regen dognal novega v prirodoslovni vedi? Marsikomu bi se utegnulo zdeti njegovo življenjsko delo malo pomembno, ko bi

zvedel, da je naravoslovec Regen posvetil vse svoje življenje skromnemu žužku, kričaču črnemu murnu. Že kot otrok se je igral z murnom na polju pri materi, ko je prihajal na počitnice z Dunaja, je bil spet črni muren (in kobilice) njegovo zanimanje. Kakor sem že omenil, bo o tem pisal le strokovnjak, njegovih razprav je mnogo in so bile natisnjene na Dunaju in drugod v inozemstvu. Naravarji po vsem svetu so se jih razveselili, tudi ugovarjati so skušali, uspelo jim ni. Regen je vse dokazal z neizpodbitnimi izsleditvi — s preizkusi (eksperimenti). Za poljudno razumevanje zadostuj tole: Dognal je, da muren nima sluha v glavi, marveč sliši s posebnim organom, ki ga ima pod kolenom prednjih nog; dognal je, da si murni (samo moški) odpevajo (alternirajo); dokazal je, da pojó le samci in da gredó samice za tem glasom, ko se pariyo; in slednjič je ujel tudi glasove teh »pevcev« s posebnimi instrumenti, da je ugotovil višine tonov.

Murnovo uho je pod kolenom. Naravoslovci so že prej sklepali: Če kobilica ali muren poje, mora tudi slišati. Našli so posebni organ (ud) pod kolenom. O tem so domnevali, da je murnovo »uho«. Ko so pa hoteli to s poskusom dokazati, se ni nikomur posrečilo.

Ko je bil Regen leta 1896 pri svojem bratu Jožu, župniku na Vojskem, je posvetil svojo pozornost veliki, rjavi, z močnim glasom pojoči kobilici, katero znanstveniki imenujejo *Thamnotrizon apterus*. Bilo je proti večeru nekega dne proti koncu avgusta, ko je Regen v nekem grmu zapazil dva samca imenovane vrste, katerih petje je bilo nad vse zanimivo. Nista pela namreč vsevprek kakor dva murna, ki vsak svojo ženeta, ampak ubrano. Vsakemu glasu prvega samca je odgovoril v enakih presledkih drugi samec s svojim glasom. Tako sta menjavala glas za glasom, si odpevala, deset do dvajsetkrat zaporedoma, potem sta utihnili. Po kratkem odmoru pa sta zopet ponovila kitico. To petje, katero je imenoval Regen *alterniranje*, je bilo ključ do rešitve prej omenjenega vprašanja. Ko je namreč Regen vzel samcem timpanalni organ (podkolenski ud za sluh), niso mogli nikdar več alternirati (si odpevati). S tem je bilo dokazano, da je ta organ uho imenovane žuželke.¹

Pomen murnovega ušesa.

Glede na to, da so vsi starejši prirodoslovci trdili in dokazovali, da je pri žuželkah sedež sluha v tipalkah, je bilo sedaj nujno potrebno še preiskati, če imajo tipalke za alternacijsko petje kak pomen. Skazalo se je, da nobenega.² Ti in prej navedeni poskusi so bili izvedeni 1908 in 1909 na Uncu, kamor se je Regenov brat župnik preselil z Vojskega.

Ker je vprašanje, kako funkcijo vrši to »uho«, zelo važno, je bilo vsekakor treba, da se poskusi raztegnejo vsaj še na enega zastopnika pojočih ravno-krilcev. Tu je prišel v poštev v prvi vrsti poljski muren (*Gryllus campestris*), in sicer radi tega, ker so s to živaljo eksperimentirali že drugi, toda brez

¹ Das tympanale Sinnesorgan von *Thamnotrizon apterus* Fab. als Gehörapparat experimentell nachgewiesen, v Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften in Wien, 1908.

² Haben die Antennen für die alternierende Stridulation von *Thamnotrizon apterus* Fab. eine Bedeutung? Ein Beitrag zur Frage des Gehörsinnes bei den Insekten. V Archiv für die gesammte Physiologie, Bonn, 1913.

uspaha. Regen je najprej dognal, da samec za te poizkuse ni za rabo. Izbral si je torej, ne kakor drugi, ki so eksperimentirali le s samci, samico za svojo poizkusno žival. Ta ne poje, nima nikakega glasotvornega organa. Živi, dokler ni godna, sama zase v svojem podzemeljskem rovu, večkrat daleč proč od vsakega samca. Nastane torej vprašanje, kako se dobita. Izkazalo se je najprej, da samica samca išče.³ Treba je bilo sedaj dognati, če samico pripelje k samcu samčev glas ali njegov duh. Glede na to, da je pri žuželkah vobče voh prav posebno razvit, bi bilo mogoče, da je pri murnovem samcu glas postranska, duh pa, ki ga med petjem izloča in katerega samica že od daleč voha, glavna stvar. Če je hotel tedaj Regen podati neovrgljiv dokaz, je moral svoje poskuse uravnati tako, da vonj pri njih čisto gotovo ni mogel priti v poštev. Regenova misel je bila sledeča: Prenesel je iz zadostno velike daljave samčev glas s telefonom na poizkusni prostor. In glej, samica je šla že od daleč v smeri proti telefonu in ko je prišla do njega, ga je obkroževala, kakor bi iskala samca. Ker pa telefon gotovo ne prenaša vonja, ampak le glas, je bilo s tem neizpodbitno dokazano, da samica sledi edinole samčevemu petju, da jo to petje usmeri (orientira) v prostoru, tako da najde samca. To pa je mogoče le tedaj, če samica petje neprenehoma sliši. Kakor hitro namreč samec utihne, samica pravo smer izgubi.⁴

Medtem ko se je zaradi Thamnotrizonovega alternacijskega petja lahko domnevalo, da tipalke pri tem nimajo posebnega ali sploh nobenega pomena, je bila pri murnovi samici stvar vprav nasprotna. Tu bi

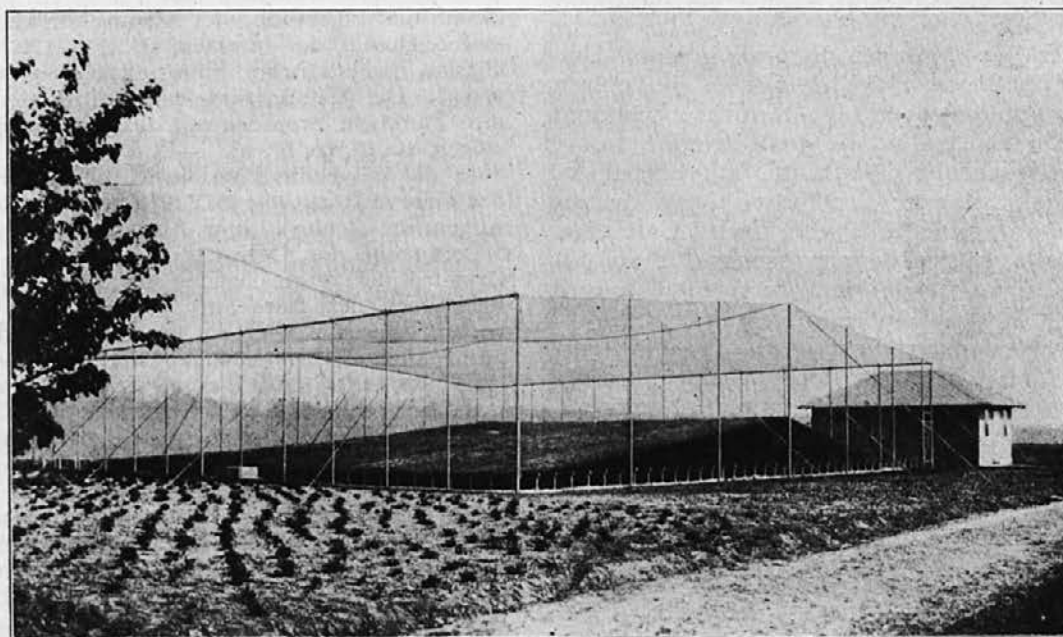
³ Experimentelle Untersuchungen über das Gehör von *Liogryllus campestris* L. v *Zoologischer Anzeiger*, Leipzig, 1912.

⁴ Über die Anlockung des Weibchens von *Gryllus campestris* L. durch telephonische Übertragung der Stridulationslaute des Männchens. Ein Beitrag zur Frage der Orientierung bei den Insekten. Z. eno sliko v tekstu. V *Archiv für die gesammte Physiologie*. Bonn, 1915.

vsakdo mislil, da so tipalke samici, sledeči glasu samčevemu, pri orientaciji več ali manj, morebiti celo neobhodno potrebne. Vprašanje je bilo tedaj nad vse zanimivo. A če ga je hotel Regen zanesljivo rešiti, je moral izpolniti sledeče pogoje: 1. Poizkusne živali so morale živeti kakor v prosti naravi. 2. Ker se pa tu samice gibljejo med travo in je tedaj opazovanje nemogoče, nemogoče pa tudi zato, ker bi morale trajati nepretrgoma noč in dan, je bilo treba direktno opazovanje, kolikor se dá, nadomestiti s posebnimi pripravami. Da slučajnosti niso mogle zadostovati, je moralo biti število poizkusnih živali čim večje, poskusno polje torej kolikor mogoče prostrano.

Poskus je bil izvršen leta 1914 na 576 m² velikem, popolnoma zamreženem, s steklenimi ploščami ograjenem in z vodnim jarkom obdanem kvadratičnem prostoru blizu Dunaja. Ploskev poizkusnega polja je bila kakor bujen travnik, porasel z visoko, do kolen segajočo travo. Samic je bilo 1600. Prenesene so bile na poizkusno polje še kot nimfe (tako se imenuje zadnji larvalni stadij teh živali). Razvrščene so bile v desetih zožujočih se (koncentričnih) krogih. V središču teh krogov je pel samec. Ta je bil krog in krog zastražen z 52 pastmi. Vaba pa je bilo njegovo petje. Če je hotela kaka samica k samcu, je morala v past. Preden je prišla do pasti, je morala še preplezati 10 cm visoko navpično steno. Pri vstopu v past pa so se zaloputnila vratca za njenim hrbtom in ni mogla več nazaj. Pa tudi naprej do samca ni mogla, ker ji je kovinska mrežica na koncu pasti zaprla pot. Morala je tedaj v pasti čakati, dokler je ni rešil poskuševavec. Ta jo je zaznamoval in na poizkusnem polju zopet izpustil. Pri tem pa, ko so se vratca pri pasti zaloputnila, se je sklenil električni kontakt in indikator v poizkusni hišici poleg poskuševališča je naznanil, katera past se je sprožila.

Naval v pastí je bil nepričakovano velik. Dne 20. maja se je ujela prva samica in poslej se je večalo število ujetih od dne do dne. Dne 9. junija, ko je prišlo v pastí 77 samic, je bil višek dosežen. Od tedaj se je

Regenov terarij — poizkusno murnsko polje.

število prihajajočih nižalo in dne 25. junija sta se ujeli zadnji dve samici.

Od ujetih in potem zopet izpuščenih samic je prišlo veliko število zopet drugič, precejšnji del od teh tretjič in nekatere izmed zadnjih celo četrtič in petič v past nazaj.

Pred pastmi je bilo polno odtrganih tipalk, nog in kril, dokaz, da so se na tem prostoru bili medamicami silni boji za samca oziroma za vstop v past.

Ker je imel Regen tako veliko število poskusnih živali, mu je bilo mogoče, poleg stavljenega vprašanja tudi vprašanje glede na nalogo (funkcijo) timpanalnega organa pri tej žuželki s tako gotovostjo rešiti, da ni moglo biti o tem niti najmanjšega dvoma več. Izkazalo se je:

Samice, ki niso imele tipalk, so dobile pojočega samca ravno tako gotovo kakor tiste, ki so jih imele; to pa le v tem primeru, če so imele timpanalni organ. Brez tega pa ni mogla nobena samica več najti samca, četudi je imela popolnoma nepokvarjene tipalke. Če samec ni pel, ni prišla nobena samica več k njemu. S tem so bila stavljenega vprašanja določno rešena. Obenem pa je bilo tudi dokazano, da je murnovo petje za to žival kar največjega biološkega pomena.

Poizkusne živali so bile iz naše domovine. Vseh skupaj je bilo poslanih nekaj nad 2000. Za poskus so prišle v poštev le popolnoma nepohabljenе samice. Torej so slovenski murni rešili to važno vprašanje.

Omenjene Regenove poizkusne naprave so prvi geobiološki zavod na kontinentu.

Katere zvoke sliši murnovo uho?

Ko je bilo dokazano, da je timpanalni organ uho, je nastalo vprašanje: Katere zvoke je to uho zmožno slišati in do katerih mej? Za poskusno žival si je Regen izbral *Thamnobotris*. Če je hotel tedaj predloženo vprašanje rešiti, je moral svojega samca privedi do tega, da je alterniral z zvoki kakega glasbenega aparata. To se pa z navadnimi sredstvi nikakor ni hotelo posrečiti. Ni preostajalo drugega, kakor skušati ponarediti *Thamnobotris*ov glas z umetnim čvrčalom, kolikor se pač dá. Pa tudi sedaj je bilo treba še jeklene vztrajnosti, preden je poskus uspel. Dne 31. avgusta 1925 okrog enajstih ponoči je muren (*Thamnobotris apterus*) prvokrat alterniral z umetnim zvokom. Kmalu za tem se pa tudi drugih glasov, strune, zvonca, različnih piščalk itd. ni več bal, če niso bili prenizki. Regen je pripravil enega samca tako daleč, da je končno rajši alterniral z Galtonovo piščalko kakor s kakim drugim samcem. S to poskusno živaljo je bilo sedaj mogoče dognati, katere zvoke muren sliši. Vaje so se pričele z g 5. Ko je samec alterniral s tem zvokom, je Regen uglašil piščalko na a 5 itd. Tako sta šla stopoma naprej. Že sta prišla tako visoko, da poskuševavčevo uho poskusnega zvoka ni moglo več slišati, a samec je še vedno alterniral. Šele pri a 7 z 27840 tresljaji v sekundi je bila meja dosežena.

Po teh uspehih je hotel raziskovavec svoje samce privedi še do tega, da bi tudi z njim samim alternirali. To se je posrečilo prvič dne 14. avgusta 1926. Soglasnik s, ostro in kratko, brez pomožnega e izsiknjen, je pri tem služil kot poskusni glas. Bila je spomina vredna akustična igra, ko je prvokrat odgovarjala kobilica

človeku. Dasi je vse drugače ustvarjena kakor človek, sliši, sodeč po teh poskusih, vendar podobno kakor človek.

Izmed vprašanj, ki so Regena že v mladih letih zanimala, je bilo poleg murnovega petja tudi to, kaj dela ta žival pozimi. In spomladi, ko je zginil sneg, je hodil gledat, kdaj bo prišel muren zopet na dan. Pri tem je nekoč, ko je bilo že gorkeje, opazoval prečuden pojav levitve. Neizbrisljiv vtisk je nanj naredilo prebarvanje zlevljenega, bakrenasto rdečega murna s krili, belimi skoraj kakor sneg, v navadnega, črnega murna. Dognal in dokazal je, kako se muren levi, kako spremeni in zakaj hitro dobi črno suknjico.

Vsi ti dokazi, poskusi, priprave, ki jih je sam zamislil in se vozil v Nemčijo, da so mu jih po načrtih naredili, so zahtevali nenavadno vztrajnost, potrpežljivost in duhovitost. Vse je premagal. Zato piše svetovnoznani naravoslovec (zoolog) profesor dr. Karel pl. Frisch, ravnatelj zoološkega inštituta na univerzi v Monakovem, dne 22. junija 1927 v strokovnjaški oceni o Regenovih izsledkih tole:

»Regenova dela so vsemu svetu znana. Nestrokovnjakom se morebiti dozdeva manj važno, če murni in kobilice morejo slišati ali ne in na kak način se samci in samice dobé; toda kdor je v teh stvareh le količkaj doma, ve, da gre za vprašanja visokega teoretičnega pomena, ki so kar najtesneje zvezana z mnogimi drugimi problemi biologije in tudi človeške fiziologije. Ne gre tedaj za postranska, temveč za važna znanstvena raziskovanja. Poleg tega je profesor Regen izvedel ta dela s tako skrbnostjo in takim preudarkom, da, s tako genialnostjo metod, da je to v resnici vzorno. Pri vsakem začetnem predavanju iz zoologije se govori o njegovih delih, in tudi v srednjih šolah se o tem pripoveduje, vsaj če so tu biološko izobraženi učitelji, ki so sami dobro poučeni in v resnici učé biologijo, ne pa usehle knjižne modrosti.«⁵

⁵ Da bomo Regena znali prav ceniti, naj navedemo tudi dela, kjer ga omenjajo: H. Winterstein, *Handbuch der vergleichenden Physiologie*, Jena, 1915: *Die Erzeugung von Geräuschen und Tönen*, str. 371, 372. *Die Mechanik und Innervation der Atmung*, str. 438, 441, 442. *Farbe und Zeichnung der Insekten*, str. 1700, 1701, 1753, 1754. *Gehörsinn und statischer Sinn*, str. 887, 888, 889. — R. Demolt, *Die Sinnesorgane der Arthropoden, ihr Bau und ihre Funktion*. Braunschweig 1917. *Nachweis vom Hörvermögen*, str. 65, 66, 67, 68. — O. Kochler v *Jahresbericht über die gesammte Physiologie*. Berlin. *Sinnesphysiologie der Tiere* 1922, str. 456, 457; 1924, str. 549, 550. — L. Plate, *Allgemeine Zoologie und Abstammungslehre*. Jena, 1924. *Sinnesorgane der Tiere*, str. 156. — W. Buddenbrock, *Grundriß der vergleichenden Physiologie*. Berlin, 1924: *Die Reaktionen der Tiere auf Schallreize*, str. 137, 158. — D. Rona, *Berichte über die gesammte Physiologie und experimentelle Pharmathologie*. Berlin. *Allgemeine Physiologie* 1924, zv. 24, str. 315; zv. 26, str. 44; 1926, zv. 34, str. 31, 32. — I. Meisenheimer, *Geschlecht und Geschlechter im Tierreiche*. Jena, 1921. *Die sexuellen Locktöne*, str. 419, 420, 422. — Ch. Schröder, *Zeitschrift für wissenschaftliche Insektenbiologie*. Berlin, 1924, str. 198. — B. Schmid, *Natur*. Leipzig, 1925. *Vom Hören der Tiere*, str. 152, 153, 154, 155. — A. Bethe, *Handbuch der normalen und pathologischen Physiologie*, Berlin, 1926. *Vergleichende Physiologie des Gehörs*, str. 758. — B. Zarnik, *Priroda*. Zagreb, 1929. — B. Zarnik, *Slovenski prirodoslovec Ivan Regen*. Kleinmayr & Bamberg, Ljubljana, 1929. — P. Grošelj, *Proteus*. Ljubljana, 1933.

To je torej naš učenjak dr. Janez Regen. Naj mi ne zameri, če sem se ga lotil kot človeka — in se kot nestrokovnjak doteknil njegove vede. Dovolil mi je:

»Pisal boš o raziskovavcu narave, ki je bil rojen berač, ki je živel in bo umrl brez denarja, kateremu pa kljub temu sreča ni nikdar lagala. Bogata narava je pritegnila tega beračka že v njegovi zorni mladosti tesno nase in tako se je čutil vedno srečnega in zadovoljnega skozi vse življenje...«

Upokojen je. Pa ne počiva. Pravi: »Potreboval bi še kakih sto let, da bi izpeljal, kar imam v mislih.« Naj jih doživi še mnogo, mnogo!

Tomo Zupan:

JAKOB PREŠEREN

»Stari Boštijan.«

* 6. julija 1776

Natus 6. Julii 1776. Bapt. per Jakobum Maguschar Coop. Nomen Jacobus. Parentes Thomas Praeshern et Mina Meterka conj. rustici. Patrini Juri Dollar, et Lucia Jerneika, N. 5 (kar je pomota, ker mora biti 6). Dominium Thurn. Tomus XI.

Jakob Prešeren, vrbenjski Boštijan, je bil pesnikovega očeta Šimna bratranec, a po letih malo mlajši od njega. Bil je pesnikov prekladatelj na smrtni postelji v Kranju.

Jakob Prešeren je zelo suknil.

Mož je bil, kakor pravi Lenka Prešernova, »ta véliki sukničar«. Vrnivši se iz semnja v Ljubljani, je obiskal svojega strica župnika Jožefa na Kopanju in tam prenočil ter tako doživel roparski napad na župnišče. Ni imel ne bratov ne sestra.

Žena mu je bila Mina Ropretova z Brega in se je pisala tudi Prešeren; torej rojena in omožena Prešeren.

Jakob Prešernova žena je bila tudi pesniku Prešernu krstna botra.

Bila je ta Mina vsem Ribičevim, torej tudi pesniku krstna botra. Krstni boter pa je bil Jurij Dolar, vulgo Flis iz Vrbe, ki je bil škofu Zlatoustu Pogačarju birmenski boter. Pesnikov birmenski boter je bil skoraj gotovo Boštijanov stric Jakob Prešeren. »Ta Boštijanov stric«, meni Lenka v svoji prostodušnosti, »so bili tako en boter«; ker je mož nastopal pri stricah kot tožnik pesnika in njegovega brata Jurija.

Jakob Prešernov sin Janez je bil v Radoljici notar.

Z ženo Mino, ki je umrla v 86. letu starosti, je imel sina Janeza, ki je pozneje služboval kot notar v Radoljici. — Jakoba Prešerna sem pisec dobro poznal. Bil je male postave, že precej star, a vendar mladeniško rdečeličen. Zelo je njegovo podobo nosil sin notar, vsaj kar se telesne velikosti tiče. Dušne ne vem. Ob nedeljah je mož po prvi maši na Breznici hodil redno do Kraljiča na Breznici.

Silna roža na Jakob Prešernovem kožuhu.

Do peta dolg, bel kožuh je imel s silno rožo na hrbtu. Izvedena je bila narodnejše, nego sem to pozneje gledal otrok v Ljubljani na rvavih kožuhih krog ljubljancev z neokusnimi rožami. Pri Kraljiču je bil Boštijan vselej vabljen, naj prisede h kosilu, a zoper gorensko boljarstvo bi bilo, ako bi bil kedaj prisedel.

K DELOM DANE PAJNIČEVE

Do zadnjega časa Slovenci skoraj nismo imeli izvirne domače umetniške niti umetnostno obrtne keramike. Po vojski se je tudi na tem polju obrnilo na bolje. Zlasti so zbudila v javnosti zasluženost pozornost odlična keramična dela akademskega slikarja in kiparja Francéta Kralja, ki je znal v sodobnih oblikah na svojski način ustvarjati razne uporabne predmete, pa tudi kiparska dela v žgani glini in raznih keramičnih tehnikah.

Med najboljšimi Kraljevimi učenci je brez dvoma Dana Pajničeva. Pri svojem učitelju se je učila modeliranja in kompozicije ter slikanja na žgano glino. V Kraljevi šoli se je naučila izdelovati okrasno in uporabno keramiko, na primer razne vaze, slikane stenske krožnike, pa tudi servise za čaj in kave, razne doze za nakit in drugo drobnjarijo. Mimo tega umetnostno obrtnega prizadevanja, v katerem se je Pajničeva pojavila prva med nami, se je pa urila v pravih kiparskih delih, ki so jo že od početka močno privlačevala. Keramično tehniko si je po prvih naukih do dobra prisvojila v praktičnem delu po raznih tovarnah. Tako je delala nekaj časa v znanem keramičnem podjetju v Libojah, kasneje pa pri tovarni »Dekor« v Kosezah nad Ljubljano. Vendar je pa kazala ves čas večje zanimanje za pravo kiparstvo in ji je bila keramika le bolj postranskega pomena.

Iz ateljeja Dane Pajničeve.

Morda bo zanimalo bravce, če na kratko opišemo način keramičnega dela, katerega uporablja Dana Pajničeva. Sprva je gojila skoraj izključno tako zvano podglazurno slikarstvo. Pri tem se na predmet, izoblikovan iz gline in enkrat žgan v peči, nanesejo mokre zemeljske barve s čopičem, nakar je treba ves predmet, pa naj bo to vaza, krožnik ali kipec, pomočiti v lošč (glazura). Nato se tako pripravljen predmet v peči drugič žge, da dobi blesk. Vendar je ta način precej omejen, ker je lestvica barv, ki se morejo rabiti v ta namen, skromna (uporabljajo po večini sinjo, rumeno in rjavo barvo), barvni toni pa nekam nečisti, zamolkli. — Tako so izdelani med drugim tudi objavljeni krožnik in razne vaze, pa tudi avtoričina portretna glava.

Kesneje se je Pajničeva lotila tehnično težjega, pa tudi umetnostno žlahtnejšega načina. Pri tem se na enkrat žgani predmet, na katerega se prenese zasnovana risba, slika naravnost s tako imenovanimi glazurnimi barvami (barve, zmešane s tekočim, bolj ali manj redkim loščem). Skladno z obrisu risbe se polaga barva tako, da se sosedne ploskve lepo ločijo, vendar tako, da tvorijo potrebno skladnost. V tem, dejal bi mozaičnem načinu je izdelanih več stenskih krožnikov.

Zadnji čas se je Dana Pajničeva posvetila skoraj izključno kiparstvu. Modelira v glini, izvršuje pa plastike po večini iz umetnega kamna, ki ga zadnji čas po svetu že precej upošteva kot kiparsko gradivo. Uporabljajo mešanico cementa in finega, ne predrobne peska, kateri dodajajo poljubno barvo. Kip, ki ga umetnik iz te zmesi vlije, je treba končno izdelati na enak način kot prave kamnitne izdelke. Zlasti ugodno učinkujejo kipi iz zglajenega umetnega kamna. Te vrste kiparski izdelki so uporabljivi predvsem v dekorativne namene, kot okrasje na pročeljih stavb in kot prav ugodno delujoča vrtna dekoracija. Dana Pajničeva je izdelala že več takih del, ki stojé po raznih zasebnih vrtovih. Sem sodijo objavljene plastike, n. pr. Ptica v poletu, razne skupine, okrasje za vodnjak in druga dela iz zadnje dobe.

Razstavljala je Pajničeva že večkrat, prvo večjo zbirko na uvodni razstavi Umetniške matice leta 1928 na velesejmu. Tam je še nekajkrat pokazala svoja dela, tako zlasti predlaskem na razstavi »Slovenske žene«. Letos se je pa udeležila spomladanske razstave v paviljonu »Cvijete Zuzorić« v Belgradu, kjer so njene plastike vzbudile zanimanje.

K. Dobida.

N A Š E S L I K E

J. B. Madou: **Vaški politiki.** Šaljivo živahni prizor iz vaške krčme je vsakomur razumljiv, čeprav so oblačila ljudi starinska. Po lasuljah in po obleki moremo sklepati, da nam kaže slika prizor iz konca osemnajstega stoletja. Troje vaških velikašev se v gostilni živahno razgovarja; naslov slike nam pove, da gre za visoko politiko. Srednji, debelušni možak je najbrž oče župan, ki s prepričevalno kretnjo skuša pregovoriti obotavljajoča se sovaščana, morda občinska svetovavca. Eden od teh si zamišljeno podpira brado ob roko, drugi prav tako nejeverno njuha. V ozadju sedi krčmarica, ki plete, ob njej je deček s knjigo. Ves prizor diha šegavost in živahnost. —

Janez Krstnik Madou je znan belgijski slikar iz prve polovice minulega veka. Rodil se je leta 1796 v Bruslju, kjer je leta 1877 umrl. Med tedanjimi belgijskimi žanrskimi slikarji je užival velik sloves kot avtor hudomušnih prizorov, zlasti iz kmetskega življenja. Kaže dokajšnjo iznajdljivost v sestavljanju podob, vendar pa se ni mogel popolnoma ubraniti tedanji modi, ki je zahtevala od slikarstva samó pripovedujočo vsebino. Madou je izdelal vrsto slik iz življenja holandskih in flamskih starih slikarjev, znane so pa tudi njegove družabne in kostumne studije, zlasti iz 17. in 18. stoletja. — Naša slika je iz zadnjih let njegovega življenja in visi zdaj v muzeju v Ženevi.

O NEKATERIH JEZIKOVNIH GREHIIH

28. »Po Alfredovi smrti, ki je prevajal iz germanskih jezikov.«

Glasi se mora: »Po smrti Alfreda, ki je...«; ker se oziralni zaimki ne morejo nanašati na pridevnike (kot n. pr. Alfredov). Enaka napaka je: »Razuzdanost Ladislavova, ki so ga ubili«, pravilno: »Razuzdanost Ladislava, ki so ga...«

29. »Germani, slovanski mejaši«; »po tatarskem odhodu.«

Pisatelj odnosno prevajavec je hotel povedati, da so Germani sosedje Slovanov (ali -om) in da so Tataři odšli. Tudi prihod vojakov ali orožnikov se ne more izraziti s pridevnikom (»vojaški« ali »orožniški prihod«).

30. »Misirci ali Egipčani«; »juriš na okope.«

To je kar smešno, naj mi prevajavec one šolske knjige odpusti krepki izraz! Če Srbi uporabljajo ustno in pismeno za kakih devet sto pojmov osmanske (turske) izraze (ki so pa dostikrat arabskega ali perzijskega izvora), je to njihova stvar; v slovenščini tem besedam ni mesta. Torej: »Egipčani« (brez Mis.) in »naskok na okope«.

31. »Pojavljenje divjih narodov«; »izgubljenje samostojnosti«; rešenje ministrstva prosvete.«

Kdor še ni pozabil slovenščine, bo pisal: »nastop divjih narodov«, »izguba samostojnosti«, »odlok prosvetnega ministrstva«. Če naletimo desetkrat na dan na srbsko »naredenje« ali »odelenje za osnovnu nastavu«, bomo vendar slovenski rekli: »naredba« in »oddelek...«.

32. »Med svetovno vojno je bilo...«

Kolikor sem dognal, je zapisal besedo vojna prvi Murko v svojem besednjaku leta 1853, torej pred sto leti. Vzel jo je iz češčine ali ruščine. Zdela se mu je potrebna, ker ima beseda vojska dvojen pomen: armado in vojskovanje. Uporabljati so pa začeli to tujko šele kakih 40 let pozneje. Mislim pa, da nam zadostuje beseda vojska, saj imajo tudi romanski in germanski jeziki precej besed z dvojnim pomenom.

33. »Da bi se mogel zavesti svoje krivice.«

Pisec je tu zamenjal dva glagola, dasi sta po pomenu dosti različna. Eden je *zavém se*, *zavedeti se*, *zavedeli smo se* (krivice, odgovornosti, dolžnosti...); to je zloženka glagola *vedeti*, *vem*, *vedeli (ne vedli!)* smo. Drugi, ki pa med ljudstvom ni običajen, je: *zavedem*, *zavesti*, *zavedli so ga* = *zapeljati*. Samoglasnik *e* je pri 1. glagolu ozek (zaprt) kakor v besedah *mesto*, *mleko*; pri 2. pa širok (odprt) kakor v besedah *zemlja*, *preteklo*.

34. »Naša rečna plovdba.«

Kar je Srbohrvatom *ploviti*, je Slovencem *pluti*, *plovem*; zato ne more biti beseda *plovdba* slovenska. Zakaj bi ne pisali *plovba*? Vrhu tega nima slovenščina samostalnikov na *-dba*, ampak ima namesto njih besede, ki se končujejo na *-tev* ali *-nja*; srbohrv. *kosi-dba*, *ženi-dba* — slovensko *koš-nja*, *ženi-tev* itd.

35. »Če bi se bacile zatrlo«; »krtov se naj ne pobija.«

Take stavke beremo in slišimo čedalje pogosteje. Na ta način bo kmalu naša skladnja na pol laška ali nemška. Celó v uradnih spisih se že šopiri ta *bastardni* jezik, ki je le navidez slovenski, v jedru pa tuj. Zgornja stavka se glasita slovenski v trpniku le: »Če bi se bacili zatrli« in »krti se naj ne pobijajo«.

36. »Li veste, če ste tej nalogi dorasli?«

a) Veznik *li* stoji na drugem mestu, ne pa na prvem; torej: »Veste *li* (= ali veste)?« To velja tudi za vezano besedo.

b) Slovenec pravi: *nalogi sem kos*, Nемец pa: *gewachsen*. Če pišejo Srbi: »Nisam tomu dorastao« (nemški) ali: »Nisam kadar« (turški), nam nič mar. Gorje našemu jeziku, če začnemo posnemati *uradno* srbsčino, ki ima nemško skladnjo; n. pr. I. I. se stavi u stanje mira, zakon se stavi van snage (slovenski: I. I. se upokojuje; z. se razveljavlja).

37. »V republiki X. hočejo domoljubi uspostaviti monarhijo.«

Brez dvoma nam je pisec hotel povedati, da hočejo *obnoviti* (zopet postaviti) monarhijo. Vzel je pa po nepotrebnem iz sh. listov glagol *uspostaviti*, ki bi se po naših pravilih pisal *vzpostaviti*. Toda Maretić (»Jezični savjetnik«, 1924, str. 167) pravi, da izraz tudi v sh. jeziku ni dober, ker predponka *uz-* pred glagoli nima pomena »zopet, nanovo, znova«. Ivan Koštiál.

NOVE KNJIGE

Po Finžgarjevih kosteh! Tako je zapisano (par [per] ossa F. S. F. reactio locuta est) anno Domini 1954 v Zvonu št. 7—8 po Jušu Kozaku. Ko sem prebral to Kozakovo hudost, sem se res grenko — kakor bi se bil rad veselo — nasmehnil. Po pravici povem, da nisem mogel dojeti, zakaj se togoti. Na koncu sem iz latinskega branja (spočetka sem mislil, da je tiskovna pomota) dognal, da gre gospod Juš v boj kakor znani španski vitez zoper mlinske motoroge, ki so moje kosti. In zakaj? Ko sem zvedel, da je Juš Kozak Kraljevo knjigo »Moja pot« urejal, mi je prišlo na um, da je brzkone sprejel moji dve grajalni besedi tudi kot

svojo osebno bolečino. Ta pa mu je bila samo povod, da se je do dobra razhudil »svetovnonazorsko« in napovedal boj svetovnonazorskih načel, kakor da bi se ta boj ne bil začel s Kajnom in Abelom in se bo končal šele s sodnim dnem. Zares nepotrebna novica. — Pomenimo se pa rajši čisto mirno in stvarno, zakaj sem napisal ono usodno opazko, ki se tiče Kraljeve knjige: *Moja pot*? Ponovim še enkrat: »Škoda *lepote*, ki jih skruni mestoma toliko pomanjkanje srčne kulture in zraven še neresničnost dogajanja.« Kozak pravi, da teh svojih »grenkih vrstic« nisem prav nič utemeljil. Ima prav, res jih nisem. Poudaril sem na kratko *lepote* knjige in odklonil tista mesta, o katerih vzdržujem svojo trditev, da so sirova, grda. Ta mesta — to moram takoj ugotoviti — nimajo prav nič opravka s katolištvom, prav nič s katoliško moralno, v katero se s tako ilito zaganja gospod Juš; to je zadeva čuta, dobrega okusa, »srčne žlahtnosti«, kakor poudarja Kralj sam (str. 60). Prvi del knjige se bere kot roman, in na ta del sem mislil. O drugem delu in še o tretjem vem to, da so mi bile v telegramskem stilu napisane trditve, kakor nekakšni umetnostni aforizmi, dosti nerazumljive, da mi je bil profesorski opis, kako je Kralj pri punktiranju iskal tistih dve sto točk, kako je profesor anatomije rezal telo, odveč. A o tem sem molčal; morda je to za likovne umetnike hudo važno in imenitno; si prav nobene sodbe ne lastim. Torej, kaj sem oponesel avtorju »Moje poti«? Navesti moram nekatera mesta. Lep je opis žanjic. V to lepoto ti vplete: »... druga potegne brusilo in pobrusi srp, tretja počene in spusti s slanim poduhom v potrebi vodo...« Ali je ta slani poduh vsej drugi lepoti res koristen? Ne morem pomagati, če me tak poduh, na sredo bele steze postavljen, razjezi. In kaj ima opravka ta prirodna nelepota s katoliško moralno, zoper katero vihti gospod Juš svoj perni buzdovan? — Kralj opisuje dalje: »... Val se giblje naprej, žitje (Ali je ta samostalnik sploh mogoč? Živ ni.) lega v enakomernih linijah, telesa se enakomerno pripogibajo, kratka krila se zadaj krajšajo, kažejo se debelo zapriščena (mozoljasta? opahnjena? ali kakšna?), naga stegna, podobna obokom (morda stebrom?), ki komaj nosijo patinane (?) trebuhne (Patina na človeški koži mi je neznana!); vrh obokov na pol pokriti, močni, težki boki in zaoble zadnjice..... (Pike so Kraljeve!) Ob žetvi, na polju, je bilo to obzorje višinska perspektiva za nas, kmečko otročad...«

O vasi ponoči piše: »V hišah pa so do zgodnjega jutra grulili opojni vzdih med poškrivanjem zakonskih postelj, ko da jih tlači môra.« (Primerica je presneto zanič.) — »Druga gruča vaških fantov se je kot krdelo mladih razbrzdanih žrebcev v mesečini pojala naga po blatni vaški luži, se zabavala, hladila in rezgetala.«

So še stavki, ki te udarijo in — recimo — ne več, zakaj. Je z njimi tista zadeva, kakor sem bral nekje, da do danes še nihče ni naslikal Amorja na počepači. Zakaj ne?? — Avtor sam trdi, da so mu taka pač potrebna opravila kakor klanje prašičev (je tudi takó opisano, da boli!) odvratna. Ko mu je dejanje, bi sodil, da mu bo tudi to grobo opisovanje. Ni mu, tudi Jušu ne, meni pa je. — Sedaj sem obrazložil, zakaj sem zapisal, da je škoda *lepote*, ki jih mestoma skruni pomanjkanje srčne kulture,

po Kraljevo »srčne žlahtnosti«. Zaradi te trditve mi je najprej avtor na odprti dopisnici očital »infekcijo senilnih farizejev«. Juš Kozak pa reakcijo, ki je govorila par (?) ossa!! F. S. F. — po Finžgarjevih kosteh. Ne morem si pomagati. Če so gospodu Kozaku taki stavki »ljudskost« in lepota, naj so mu. Zame so to neokusnosti, in ob teh lepih opisih kako nepotrebne, neokusne sirovosti. Še to dodam: Zame je prav tako nerazumljiva neokusnost avtorjeva, da zapiše pod uvodno sliko: Moja žena! Zakaj ne: Žena, ki se sonči? Ali karkoli. Tudi to spada k dobremu okusu.

Še nekaj je. Zapisal sem, da škoduje knjigi (I. del) neresničnost dogajanj. Prvi del, tudi Kozak to potrjuje, je čisto literaren. Kot takega sem ga bral in omenil. Dogodke na vasi, vse kmečko življenje svoje rodne vasi je hotel avtor podati kot osnovo, kot razorano njivo, iz katere je pognal sadež — France Kralj. Dobro je tu zastavil in zajel. So pa stvari opisane kot resničnostne, ki so bile le izjema, morda slučajno kdaj resnične, a nikakor take, ki bi dajale tipu vasi pravi obraz. S slučajji in izjemami ni mogoče podati pristne podobe vasi, srenje, občestva. Prav tipični dokaz te moje trditve je na strani 22: »Zgodilo se je, da je vaščane, moškega ali žensko, nenadoma prijelo na smrt. Okobalila ga je krava in mu zlomila križec: kdo je padel z glajta na pod in pri padcu obležal z zlomljeno hrbtenico; na koga se je zvalil hlod in mu strl prsni koš; noseča žena se je privzdignila ali je žival z rogovi sunila blagoslovljeno v drob, jo z butastim čelom pritisnila ob jasli in je na mestu porodila; na koga se je zvalil težko naložen voz.«

Štirideset let hodim obhajati po kmečkih domovih in nisem naletel primera, da bi koga okobalila (pojajoča se) krava in mu zlomila križec. Da bi bilo vprav v Dobrepoljah tako silno drugače, sem res dvomil. In upravičeno, kar je dokazala dobrepoljska »mrliška matica« v razpredelku »Bolezen in vzrok smrti«. Od leta 1900 do 1920 (to svojo dobo Kralj opisuje) ni bilo ne enega primera take smrti, kakor jih Kralj navaja. Ljudje so mrli za pljučnico, tifusom, škrlatinko, vodemico, ostarelostjo, kapjo, naduho, jetiko, kakor drugod. Ali je to resničnost dogajanja, tipiziranje vasi, »zakaj v njej ljudi prijema na smrt«? To so bili razlogi, da sem zapisal tisti »strupeni (?) očitek«.

S strahovi gospoda Kozaka se pa res ne bom vojskoval. Kaj si je ta ljubi Juš vse iztuhtal! Celu verigo duhovne reakcije, varuhe morale, ki šušljajo v temni kamrici in ščuvajo zoper slovensko umetnost in zoper vse resnično progresivne duhove med Slovenci. Izbrskal je dovtip o dekli Ančki in mi ga pomolil pod nos, oponesel mi Novo založbo (ker sem slučajno njen predsednik!), obdolžil me je, da sem ošvrknil Steleta in Slovenca, ko ocene ne prvega ne drugega nisem bral. Domišljija gospoda Juša je res živahna kot le kaj. Utegne mu biti zelo pridovna pri literarnem delu, ob kritiki se mu ne bo sponašala. Pač pa bi bil vesel, ko bi se bil kot urednik te Kraljeve knjige bolj potrudil in vsaj takele napake izčrtal: n. pr. za dvemi ali tremi vrstami pajacov, gnezdočih, bogat na, krave so sklanjale glave, lase (?) v skupinah; oče in rok, prsa (večkrat!), vdrl po klancu, šintelni so skodle, ne lesene deščice, ker so klani, zato ponekod kalanice. Stenam iz pol — hlodov, na vogalih križno povezanim — bi se reklo, da so vezane na čepe. Krave so vrgle po enega telička. Ta »vrgle« so privlekli k nam časopisi

(werfen). Novorojenih teličkov — ko tako poudarjate ljudskost — na kmetih ni. So le storjeni. Rojen je človek.

Vprav ko sem odgovoril gospodu Kozaku, mi denojo na mizo Sodobnost. Tudi v tej opazim bobneči ogenj Joža Vidmarja. Začel je prav tako z latinščino kot Kozak: Finžgar contra Fr. Kralj. (Kozak pa: Franciscus Kralj — anathema sit.) Naslovna latinščina obeh borcev zoper mene je res da kar sumljive sorodnosti. Na oba spisa bi bilo treba izčrpno in načelno odgovoriti. Morda kdo drugi to opravi. Ta hip sam ne utegnem. Pomudim naj se trenotek pri tem contra Fr. Kralj. Dejstvo je to, da ni noben list prinašal toliko reprodukcij obeh Kraljev kot Mladika, ko sem jo urejal. Dejstvo je, da sem pri Kraljih naročal dela zase in za cerkev in še pri drugih poagital zanju. Dejstvo je, da sem obilico pisem napisal tistim, ki so mi list napadali zaradi priobčenih Kraljevih slik — seveda Kraljema v krepek zagovor. Tak je bil moj contra Kralju. In ko sem bil toliko odkritosrčen in sem si drznil zapisati, da so zgoraj navedeni opisi brez »žlahtnosti srca«, mi je avtor sam na odprti dopisnici očital tudi, da ga boli, ker je napaden prav od onega, »ki se more ponašati, da mi je dal prvo naročilo«. Pouk je jasen. Hvala zanj. F. S. F.

Knjige Mladinske Matice, letnik VII. Ljubljana 1954. — »Mladinska Matica« je ljudskošolskim otrokom, katerim je namenjena, izdala štiri knjižice na približno tri sto straneh. Zbornik »Kresnice« je izmed letošnjih knjig gotovo najbolj zanimiv, ker so ga napisali in ilustrirali otroci sami. Vsebuje dogodbe in kratke spise iz njih družinskega in šolskega življenja, kakor so jih opisali sami. Sestavki so prav ljubko pisani in je v njih za dušeslovca in vzgojnika veliko zanimivih odkritij. V besedah današnje mladine se čuti utrip sodobnega časa in življenja, vendar ga ne dojemajo z razumom, ampak s srcem in čuvstvom. — Slikanica »Kapljice« ima včasih nerodne ilustracije in nerodne stihe, škoda je to, da je slikar omejen na tako majhno obliko knjige. — Bevk s povestico »Tovariša« kaj novega ni povedal, saj je motiv mladega tatu porabil že v »Tatiču«, je pa napisal prijetno deško zgodbo iz proletarskega predmestja. Knjižico je ilustrirala Ksenija Prunkova. — Pomuditi se moramo dlje časa pri poljudno poučni knjižici »Potovanje skozi čas«, ki naj je kratek prerez skozi gospodarsko zgodovino sveta. Začenja s pradavno dobo, ko na svetu še ni bilo ničesar in je bil tudi človek »le del prirode, bitje, ki je živelo skoro kakor živali« (str. 8), in nas vodi prav do današnje težke gospodarske stiske. Ta mala knjižica, namenjena ljudskošolski mladini, je pisana v duhu historičnega materializma in materialističnega evolucionizma. Gospodarstvo je pisatelju »na jvažnejša družbena sila, ki poganja človeško življenje vse dalje v napredek. Ono je kakor nevidni motor, ki neprenehoma drdra in vleče za seboj kulturo, znanost, umetnost, politiko in vse drugo, kar še spada k duhovnemu življenju človeka« (str. 6). Vse je plod evolucije, »vse je plod gospodarskega razvoja« (str. 8). Tudi človek se je s stopnje »skoro-živali« šele skozi tisočletja razvil v razumno, misleče in govoreče bitje. Do bogov je človek prišel s tem, da je začel častiti svoje prednike. Kako je prišel do enoboštva, pisatelj ne pove. Seve se z veseljem dregne ob »temni« srednji vek, ko je »cvetelo

le bogoslovje« (str. 46), a končno je »mesto srednjeveškega praznoverja zavlada prosveta in razum« (str. 65). Temu razumu zapoje pisatelj slavospev s himno strojem, civilizaciji in napredku in še sijajnejši prihodnosti, ker »človeški moči ni nikjer meja« (stran 69). »Delo ustvarjajočega človeka dobiva vse smelejše oblike, bodočnost je njegova, bodočnost je zmaga nad naravo, bodočnost je — ČLOVEK« (str. 74). V znamenju tega velikega ČLOVEKA se knjižica končuje. — Slovenci smo še po veliki večini katoličani. Torej otroci, ki hodijo v naše ljudske šole, so tudi katoliški, zato bi tudi knjige, njim namenjene, morale biti pisane v takem duhu. Kaj je hotela Mladinska Matica s to knjižico, pisano iz materialistične ideologije, ne vem. Odklanjamo to knjižico, z njo vred pa tudi Mladinsko Matico, če bo slovenski mladini izdajala take knjige. S. V.

O. Romuald - Niko Kuret: **Slovenski pasijon**. Prolog, predigra, štirinajst slik in zaključni zbor. Strani 62. Izdala in založila »Založba ljudskih iger« v Kranju 1954. — Najstarejši rokopis slovenskega pasijona imamo iz leta 1721. Pasijonski obhodi so se vršili že prej in po različnih krajih, vendar se nam je prvi zapis teksta take pasijonske procesije ohranil v rokopisu škofjeloškega kapucina o. Romualda iz leta 1721. Ta stari škofjeloški tekst je za ljudske odre priredil N. Kuret. Kot prireditelj moramo to izdajo tudi vrednotiti. Ni to nikaka kritična izdaja literarno zgodovinskega teksta, vendar tudi s prireditvijo ne moremo biti zadovoljni. Res je stari tekst zelo skrajšan, mnogo dolgovernih dialogov je črtanih, vendar iz suhe proze starega teksta prireditelj ni mogel sestaviti žive in tople igre. A vprašanje, ali je take prozaične stare tekste vredno prirediti za sodobni oder, pustim odprto. (Da jih morajo vzeti v roke pesniki in prepesniki, to je izven dvoma.) Tukaj sama zaljubljenost v slovensko revščino nič ne pomenja. Rajši bi tu segli po tujem, saj tekst naših pasijonov ni prav nič izvirno našega, temveč je le kopija tujih vzorov. Da je stari škofjeloški tekst skrajšan, je čisto prav. Da pa je jezik ostal tako nespremenjen, je neodpustljiva napaka. Kako naj odri Dolenjcev in Štajercev v našem času igrajo v spakedrani gorenjščini iz začetka 18. stoletja? Verzifikacija teksta je pravi »peš-govor«, vse mrgoli germanizmov, omejenih na gorenjski govorni krog, dialektizmov in gorenjskih naglasov. Ali bo vsakdo znal ujeti ritmiko tega »peš-govora«? In kljub vsej pieteti do slovenskih starin moje uho na odru le ne prenese govorenja kot: »Ven je...« (str. 49, Es ist aus) ali n. pr. zaključni zbor: »Poglej, kristjan, če ni le-to — velika g n a d a božja, da skozi mar tro Kristusovo — odrešen si od ognja« (str. 54) itd. Prireditelj piše v uvodu, da je bilo »treba predelati jezik in verzifikacijo« (str. 9) in v »Navodilih« piše: »Ves pasijon sloni na lepoti in izrazni sili besede« (str. 56). Lepote in izrazne sile ima malo stari tekst, a nova prireditelj lepote in sile ni kdovekaj pridala. S. V.

Dr. Josip Andrić: **Vuk u ovčjoj koži**. Izdala Družba sv. Jeronima v Zagrebu. Strani 52. — Burka iz kmečkega življenja, po tendenci dialogizirana propaganda za dobri tisk. Kot pri nas nekoč igra Jurčiča in Kersnika »Berite Novice«. Slovenci ne bi več sprejeli takih stvari. S. V.

ZDRAVSTVENA VPRAŠANJA ZA DRUŽINO IN DOM

Dr. Malka Šimec

Bolniško sobo moramo zračiti pogosto in zadostno. Dober zrak lajša bolniku težave, ga miri in krepi. Kako strašen vzduh je v mnogih bolniških sobah! Izhlapenja bolnika, jedila, zdravila in odpadki — vse daje svoj značilni, težki vonj neprezračeni bolniški sobi. Nihče si ne bo upal trditi, da je tak zrak bolniku koristen. Zakaj se torej bojimo odpirati okna? Nobene nevarnosti ni, če smo količkaj previdni. Zdrav razum nam narekuje mere opreznosti. Ko zračimo, moramo paziti, da ne leži bolnik na prepihu; odprimo vrata in okno, ki je nekoliko oddaljeno od postelje. Preprih bo sicer nastal, saj brez njega ni temeljitega zračenja, toda ne bo šel preko bolnika, in to je tisto, kar smo hoteli doseči. Če ni bilo mogoče postaviti postelje drugače kot v bližino okna, potem preprihimo preprih na ta način, da postavimo med okno in posteljo zaslon, špansko steno, ki jo moremo narediti sami. Rjuha, obešena preko stojala ali naslanjal dveh stolov, bo zadostno varstvo bolniku. Če ga poleg tega še nekoliko bolje pokrijemo, kar je potrebno zlasti v zimskem času, smo storili vse potrebno, da preprihimo prehlajenje.

Poleti naj bodo okna bolniške sobe kar največ odprta, pozimi pa jih odpirajmo večkrat za krajši čas. Če je poletno sonce bolniku mučno, naj bodo sicer okna odprta, a zastori spuščeni. Bolnik, ki ni stalno v postelji, naj gre za čas zračenja in pospravljanja v sosedno sobo; to velja seveda samo za bolnike, ki niso nalezljivo bolni.

V bolniški sobi mora vladati vzoren red. Vse, kar ne spada vanjo, čimprej odnesimo. Ostanki hrane, umazano, prepoteno perilo, iztrebki bolnika dajejo bolniški sobi kaj žalostno sliko zanemarjenosti. Ni grše navade kot je obešanje z znojem prepojenega perila po bolniški sobi. In veste, kako zagovarjajo tako postopanje? Saj ni umazano, samo mokro je. To je pojem o čistoti! Prepoteno perilo je umazano, ker je polno telesnih izločkov, polno potu in radi tega potrebno prav tako temeljitega pranja kot vsako drugo umazano perilo. Greh nad bolnikom je, če prepoteno perilo samo presušimo in če to delamo celó v njegovi sobi.

Kadar pospravljamo, moramo paziti, da preprihimo vzdigovanje prahu. Kot pravilo naj velja, da se v bolniški sobi pometa in briše vedno le vlažno. Prah, ki plava v zraku, je bolniku veliko bolj nevaren od tistega, ki leži mirno na pohištvu. Zelo oslabelem in starim bolnikom more postati usoden, ker obleži v pljučih kot negibna, mrtva tvar. Radi nevarnosti pljučnice je treba takim bolnikom tudi priporočati, da ne

prebijejo leže vse bolezniki, temveč da se, če dovoljuje njihovo stanje, namesté dnevno za kako uro v fotelju ali da sedé v postelji. Če tudi tega ne morejo, naj se jim zglavje zviša s podlaganjem blazin, da bodo ležali s skoraj dvignjenim gornjim telesom. Tako zglavje potrebujejo tudi bolniki, ki jim primanjkuje sape, nadušljivi, pa tudi oni, ki so hudo na srcu bolni, in pa vodenični bolniki.

Preveč mehka, s pernicami podložena postelja ni primerna za bolnika; najboljša je žimnata podloga. Rjuha mora biti dobro nategnjena, da ne dela nikakih gub, ker le tako bo bolnik prijetno ležal na njej. Zato jo čez dan večkrat potegnimo in zravnajmo. Paziti moramo, da se po vsaki jedi skrbno odstranijo z rjuhe drobtine. Če mora bolnik ležati na njih, mu povzročajo nepotrebne bolečine in pospešujejo preležanje. Pri nečednih bolnikih in pri otrocih je potrebno, da položimo v posteljo gumasto prevleko, ki pa mora biti položena tako, da je prekrita še z rjuho. Na nepokriti gumasti prevleki bolnik ne sme ležati! Pri dolgotrajni bolezni je priporočljivo, da se dene na vznožje postelje opora za noge. Bolnik se, oprt nanjo, lažje naravná v postelji in ne pride tako lahko do pobešenja noge. Tako oporo moremo napraviti iz majhnega ploščatega zabojčka, ki ga dobro podložimo z vato in ovijemo s povojem.

Posteljno perilo menjamo po potrebi, v vsakem primeru pa vsaj enkrat do dvakrat na teden. Vsem bolnikom, razen vročičnim, bo zlasti v zimskem času prijetno delo, če jim posteljo nekoliko pogrejemo, kar storimo z vročo opeko, termoforom ali vrečico s segretimi plevami; tudi k bolnikovim nogam pogosto denemo ogrevalne priprave. Pri tem moramo paziti, da niso prevroče, ker bi utegnile povzročiti opekline, in da so ovite s čistimi krpami. Nobena priprava, pa naj bo to termofor, gumasta prevleka ali zračna blazina, ne sme priti nezamotana v dotiko s telesom.

Svojo potrebo naj opravi bolnik v sobi; če je težje bolan, v postelji. Zelo priporočljive so v ta namen posode, ki imajo obliko lopate, ker ne zahtevajo velikega prekladanja. Z eno roko dvignemo bolnika v križu, z drugo pomaknemo posodo na njeno mesto. Bolnik se na ta način ne utruja mnogo in ker moremo vse opraviti brez odgrinjanja odeje, se tudi ne shladi. V času bolezni je redno iztrebljanje prav tako potrebno kot za časa zdravja; kolikokrat smo že doživeli, da je po odvajalnem sredstvu padla temperatura in se zboljšalo bolnikovo splošno stanje. Ker je občutljivemu bolniku dotik mrzle posode neprijeten, storimo prav, če jo pred uporabo pogrejemo, in sicer na ta način, da vlijemo vanjo vroče vode. — Za opravljanje male potrebe se dobé posebne steklene posode, ki so zelo pripravne in niso drage; v hudi bolezni skoraj ne moremo shajati brez nje in treba jo je nabaviti pravočasno. Da je tudi pljuvalnik potreben v bolniški sobi, smo omenili že prej.

Brez dobre telesne nege ni dobre nege bolnika. Naziranje, da umivanje bolniku škoduje, je zmotno; prazen je tudi strah, da ga bomo prehladili. Čiščenje še ni nikomur škodovalo, bolniku pa je v nekem oziru še bolj potrebno kakor zdravemu, saj opravlja koža večje delo z izločanjem škodljivih snovi. V primerno topli sobi moremo bolnika umiti po vsem telesu brez najmanjše nevarnosti, če le strežnica ni preveč ne-

rodna. Umivamo dele telesa drugega za drugim; pod bolnika razprostrimo neprepustno tkanino in ga umijemo z mlačno vodo in milom. Ostalo telo ostane pokrito. Ko je ta del posušen in zagrnen, nadaljujemo na drugem, vedno odkrivajoč samo tisti del, ki je baš na vrsti. Posebno pogosto moramo umiti bolniku roke in usta. Nego ust vse premalo upoštevamo v času bolezni; ni čuda, saj jo še v zdravju pogosto zanemarjamo. Kolikokrat ima bolnik na debelo obložen jezik, suha, vsa usta razpokana, in vendar ne opazimo teh nemih prošenj bolnikovih ust. Od pravilne nege ust je deloma odvisen tudi bolnikov tek, nekoliko pa tudi njegovo počutje. Umivajmo bolniku usta in zobe z mehko krtačo vsaj dvakrat na dan; potem mu jih splaknimo ali izbrisimo z vodo, kateri smo pridejali nekaj kapljic zobne vode ali čistega špirita. Razpokane ustnice namažimo z vazelinom ali glicerinom.

Lase moramo bolniku urediti vsak dan, pri daljši bolezni jih je najbolje odrezati.

Pogosto umivanje osvežuje bolnika in neredko pospeši tudi njegovo ozdravljenje. Hrbet in križ moramo umivati s posebno pazljivostjo, ker se na teh mestih najrajši pojavijo znaki preležanja. Tudi komolci in pete so pri hrbtni legi izpostavljeni tej nevarnosti, sploh vsa mesta, kjer pritiskajo kosti ob podlogo. Pri nekaterih boleznih je verjetnost preležanja veliko večja kakor pri drugih, mogoča pa je pri vseh, ki trajajo dlje časa, zlasti če bolnik ne more spremeniti svoje lege. Če le dovoljuje bolezen in bolnikovo splošno stanje, skrbimo, da ne bo ležal vedno na isti strani. Vsa mesta, ki se čvrsto prilegajo ob posteljo, umijmo vsak dan z vodo in milom, potem pa jih dobro obrišimo in oterimo s špiritom. Tako bomo poživili kožo in zmanjšali nevarnost preležanja; paziti moramo tudi, da ne leži bolnik na zgrbljeni rjuhi, v zgubanem perilu ali v mokrem. Zelo oslabljeni in stari bolniki naj imajo pod seboj podloženo zračno blazino. Namesto nje moremo uporabiti zvitek vate, ki jo dobro ovijemo s povojem. Preležan bolnik je velik revež in slabo spričevalo za njegovo negovavko. Ni vedno lahka naloga, da preprečimo preležanje, prav zato pa je tem lepše zadoščenje, če nam je pri dolgi bolezni uspelo, da ga preprečimo, kar je neoporečna in izključna zasluga skrbne nege. Prvi znak preležanja je navadno vnetja in boleča koža na občutljivih mestih; pozneje se koža spremeni v gnoječe rane, ki se trdovratno nočejo zaceliti.

Bolniku moramo večkrat menjati perilo. Tudi tukaj naj velja: dvakrat na teden, če se bolnik ne znoji. Kako slečemo bolniku perilo, ki je premočeno od potu? Najprej pripravimo vse potrebno: sveže perilo, ki ga po potrebi pogrejemo, in toplo, suho krpo. Pod odejo potegnemo bolniku srajco do pazduhe; nato dvigne roke nad glavo, da slečemo rokave. Ko so roke zopet pod odejo, vzamemo toplo krpo in zribamo vse telo, ne da bi dvignili odejo bolj, nego zahteva naše delo. Tudi frotiranje z vodo in octom je dobro, samo mnogim bolnikom je duh po kisu neprijeten. Svežo srajco oblečemo tako, da jo nataknemo najprej na roke, stegnjene nad glavo, potem pa jo pod odejo potegnemo preko telesa. Odkrivanje bolnika pri tem postopku je malenkostno in ni prav nobene nevarnosti za prehlajenje. (Dalje prihodnjič.)

SLABE NAVADE V GOSPODINJSTVU

Kakor v življenju sploh, tako se tudi v gospodinjstvu rade ugnezdijo razne slabe navade, ki so hiši ali družini v škodo, čeprav se tega vselej ne zavedamo. Ako se hočemo malo potruditi, take napake ali navade prav lahko iztrebimo, v prid sebi in drugim. Posebno v hišah, kjer imajo služkinje ali gospodinjske pomočnice, se dogaja še marsikaj, kar bi bilo treba že davno odpraviti, ker rodi nezadovoljnost in ima včasih tudi slabe posledice za zdravje.

Ena izmed slabih razvad »boljših hiš« je ta, da so opravila neprimerno razdeljena. Kako brezobzirno je na primer, da »gospoda« brez nujne potrebe večerja tako pozno, da mora gospodinjska pomočnica delati pozno v noč, namesto da bi mogla prenehati z delom po večernem pomivanju, in sicer najkeseje do devetih zvečer. Kjer je večerja stalno ob osmih ali še pozneje, tam gospodinjska pomočnica ne more začeti s pomivanjem prej kakor ob pol devetih ali še kesneje, in ker je treba računati še s pospravljanjem kuhinje in snaženjem obuvala, ne pride k počitku pred deseto ali celo enajsto uro. To seveda ni koristno za njeno zdravje.

Že skrb za dobro spanje in zdravje sploh zahteva, da večerjamo tri ure prej, preden gremo k počitku. Kdor gre spat ob pol desetih ali ob desetih, naj večerja ob sedmih. Ako pa je temu ali onemu v družini ta ura za počitek prezgodnja, ne more zahtevati, da zaradi njega zaostaja večerno delo in je pomočnici prikrajšan počitek. Ako imamo količkaj socialnega čuta, se bomo zavedali, da morajo posli zgodaj vstajati, in bi zato morali tudi zgodaj odhajati spat. Zato je dolžnost gospodinje, da določi večerjo na dovolj zgodnji čas in da zahteva od vseh družinskih članov tudi v tem pogledu točnost. Ponekod se izgovarjajo, češ, po zgodnji večerji so še enkrat lačni. To je samo grda razvada, ki prav nič ne opravičuje pozne večerje. Razno uživanje po obedih je prav nepotrebno in celo zdravju škodljivo, ne bi se smelo dovoljevati niti otrokom, še manj pa je potrebno odraslim.

V nekaterih družinah čas za večerjo sploh ni določen. Medtem ko je opoldne še nekaj točnosti, je zvečer, kakor pač pride. Kadar se gospodinja slučajno vrne s svojih opravkov ali obiskov, začne šele kuhati večerjo, čeprav je že pol devetih zvečer. Zaradi tega niti družina ne pride pravočasno k počitku, kaj šele, da bi prišla tudi služkinja.

Ponekod, posebno na kmetih, je nereda pri obedih kriva tudi prevelika pridnost gospodinje. Tega ali onega dela, ki se ji zdi zelo nujno, se loti s tako vnemo, da popolnoma pozabi na kuhanje kosila ali večerje. Marsikatera pa misli, da mora na vsak način zgotoviti začeto delo, preden se loti pripravljanja obeda. Taka pretirana pridnost pa tu nikakor ni na mestu. Z njo ni nič pridobljenega; kvarimo pa s tem razpoloženje družine, ki lačna čaka; obenem pa drugo delo zaostaja na račun prvega in tako končno nismo prav nič na boljšem. Vrhu vsega tega pa s poznim večernim delom tratimo tudi luč in kvarimo oči. Vse to bi brez škode lahko odpadlo. V nasprotju z ve-

čerjo se pa zjutraj navadno vsem preveč mudi, tako da zajtrk zlepa ni dovolj zgodaj pripravljen.

Neprimerna je tudi navada, da kuhajo ponekod vsakemu družinskemu članu posebej, kar si želi. V današnjih slabih časih bi bilo treba črtati vse posebnosti za izbirčneže, ki si dajo streči brez konca in kraja in povzročajo gospodinji ali služkinji le novo, nepotrebno delo. Najslabše pa je, da marsikje izbirajo že otroci — tega jih potem ni mogoče več odvaditi. Posebne jedi so obenem tudi potrata za gospodinjstvo, zato niso primerne za današnji čas. Seveda s tem ne mislimo onih posebnih jedi, ki jih ukaže zdravnik v boleznih.

Podobne napake in navade najdemo tudi pri razdelitvi nekaterih del na posamezne dni v tednu. Kadar je na vrsti pranje ali drugo močno utrudljivo delo (temeljito pospravljanje ali delo na vrtu) in za to ni posebne moči, mora odpasti del pospravljanja pa tudi kuhanje je na tak dan lahko mnogo preprostejše. Če tako uravnamo posamezna opravila med seboj, ne bo nobene prezaposlenosti čez mero in moči. Uredimo pa si deto lahko tudi tako, da prevzame težje delo v takem primeru služkinja (pranje), njeno običajno opravilo pa izvrši gospodinja ali otroci. Tako bi mati lahko uvajala v hišna dela otroke vsaj po enkrat ali dvakrat na teden. Nekoč je bilo na tem mestu že obširneje povedano, koliko lahko pomagajo otroci, deklice in dečki, v gospodinjstvu, in če nimajo časa vsak dan, nam pomagajo vsaj tiste dni, ko je več dela. Ni pa prav, če nič ne pomislimo, kaj zmore ena oseba, in ji naprtimo več, kot je primerno njenim očem; resnica je tudi, da si je marsikatera požrtvovalna gospodinjska pomočnica s preobremenitvijo pokvarila zdravje za vedno.

Nadalje opažamo, da se nekatere gospodinje, bolj rečeno večina njih, še vedno branijo delati sedé, in to ne samo same, ampak prepovedujejo to še toliko bolj služkinjam. Neštetokrat je bilo že utemeljeno in opisano, kolike važnosti je sedenje pri nekaterih gospodinjskih poslih za ohranitev moči in zdravja. Vsi tudi vemo, da je gospodinjsko delo težko, pa naj ga opravlja že ta ali ona oseba; zato naj bi gospodinja upoštevala sedenje kot hvalevredno spremembo pri delu ter pazila na to, da se izvaja. Kolikor več telesnih sil si prihranimo pri enem delu, toliko več nam jih ostane za druga opravila, od katerih je še vedno dovolj takih, pri katerih ni mogoče sedeti. Ako si vse priročno pripravimo ter se delu sedé privajamo, gre vsaj tako hitro od rok, kot če delamo stojé. Zakaj bi morala gospodinjska pomočnica stati pri dolgotrajnem likanju ali pomivanju samo zato, ker njeni gospodinji ni mogoče dopovedati, da je tudi sedenje koristno. Trma in zakrknjenost v tem vprašanju očituje majhno gospodinjsko izobrazbo pa tudi zelo malo razumevanja in čuta do bližnjega. Koliko pomočnic ne more ves dan sestati samo zaradi tega, ker se boje gospodinje, pa vendar zato hiši nič več ne koristijo, kakor če bi pri tem ali onem delu sedele. Skrajni čas je že, da uvedejo vse gospodinje v svoj delovni red sedenje pri likanju pa tudi pomivanju posode, pripravljanju za kuho in podobnih opravilih. Š.H.

KUHARICA

Jajčna jed z gobami.

Razmotaj v lončku eno jajce, dve žlici mrzlega mleka, nekaj zrn soli in pičlo žlico moke. Razmotano stresi in razravnaj v dobro pomazano omletno ponev in speci. Pečeno nadevaj z dušenimi gobami.

Solata kislega zelja s paradižniki, majonezo in jabolki.

Deni v skledo $\frac{1}{4}$ kg sirovega kislega zelja, prideni $\frac{1}{4}$ kg olupljenih in zrezanih paradižnikov, nekoliko soli in $\frac{1}{4}$ kg olupljenih in na rezine zrezanih jabolok. Vse premešaj in polij z majonezo.

V olju pečena karfijola.

Skuhaj kakor navadno v slani vodi srednje veliko karfijolo, jo odcedi, stresi v kožo, polij z nekaj žlicami olja, potresi 1 do 2 žlici nastrganega bohinjkega sira in postavi v pečico, da se nekoliko zapeče.

Mešana solata.

Naloži v sredo velikega krožnika v slani vodi kuhano karfijolo, okrog nje kuhano in na listke zrezano zeleno, okrog te kuhan in na listke zrezan krompir, okrog tega na rezance zrezano kuhano korenje in okrog tega s kisom pripravljeno peso. Čez vse pa polij majonezo.

Marinirana tunina.

Raztopi v loncu, v katerem boš kuhala 1 kg tunine, 20 do 25 dkg soli, prideni toliko vode, da je tunina popolnoma pokrita, in jo kuhaj eno uro. Kuhani ribi osnaži kožo in hrbtnico ter jo položi na rešeto, kjer naj se odteka 10 do 20 ur. Nato jo razdeli na kose, jih naloži v kozarec, prilij toliko olja, da je riba pokrita, ter prideni nekaj listov lovorja in celega popra. Zaveži kozarec s pergamentnim papirjem in shrani na hladnem prostoru. Na mizo jo postavi z oljem, v katerem se je marinirala, zraven pa daj limono. Daj jo kot samostojno jed s kruhom, z mešano ali krompirjevo solato. Tudi za sendvič jo lahko porabiš.

Konzervirani paradižniki po banatskem načinu.

Zrelim paradižnikom odstrani muhe, jih obriši, pretrgaj čez pol in deni v lonec. Postavi jih na ognjišče, da se nekoliko kuhajo in dajo vodo iz sebe. Vode nekoliko odlij in še gorke paradižnike pretlači skozi redko sito ali rešeto. Pretlačene stresi nazaj v lonec in jih kuhaj še eno uro, prideni za 5 kg paradižnikov $2\frac{1}{2}$ g salicila, dobro zmešaj in nalij še vročo mezgo v ogrete steklenice, katere takoj zamaši.

Kostanjeva torta s kostanjevim rižem.

Stepaj 3 jajca in 6 dkg sladkorja, in sicer najprej nekaj minut na hladnem, nato na sopari toliko časa, da je mlačno, nato pa še na hladnem pol ure, da dobro naraste in se ohladi. Prideni žličico drobno zrezane limonove lupine in 8 dkg moke. Stresi v dobro pomazan, z moko potresen tortni model in speci. Ohlajeno torto nadevaj po vrhu s kostanjevim rižem in naloži vrh tega četrt litra stepene smetane, ki si jo osladila z žlico sladkorja.

Druga kostanjeva torta.

Napravi testo kakor za prejšnjo. Ohlajeno pomaži po vrhu z mezgo in vrhu mezge s kostanjevim nadevom.

Kostanjev nadev.

Mešaj 6 dkg kuhanega, olupljenega in pretlačene kostanja, žlico sladkorja (nekoliko vanilije) ter primešaj $\frac{1}{8}$ l stepene smetane.

Kostanjev riž.

Skuhaj $\frac{1}{2}$ kg kostanja, še vročega olupi in pretlači. Posebej pa kuhaj 15 dkg sladkorja z enim decilitrom vode toliko časa, da kaplja težko pade od žlice. Prideni pretlačeni kostanj, dve kavni žličici kakava, žlico vanilijevega sladkorja in vse dobro premešaj ter postavi na hladno. Nato mešanico pretlači skozi krušni strgalnik v skledo. Tudi brez kakava je jed dobra.

Medica.

Nalij v čist lonec 5 litrov vode, prideni 1 kg medu in dobro zmešaj, da se med razpusti. Postavi lonec na ognjišče in pusti, da zavre. Med dobrim mešanjem naj močno vre pol ure, da pridejo pene k vrhu, naker jih poberi, da bo tekočina popolnoma čista (pazi pri kuhanju, da ne vzkipi). Posebej kuhaj četrto ure zrezano limono s skorjo cimeta in nekaj nageljnovih žbic. Ko je oboje ohlajeno, zlij skupaj in dobro premešaj. Nato precedi sok skozi prtič in zlij v čist, povoščen lonec ali velik kozarec in pusti pokrito 24 ur. Nato nalij v steklenice, jih zamaši in postavi na hladno. Čez štiri dni je medica že porabna; piješ jo lahko samo ali če je presladka, jo zmešaj z vodo.

Medeni kis.

Nalij v čist lonec 8 litrov vode, prideni 1 kg medu in zmešaj, da se raztopi. Nato zlij vse v primeren sodček, ki stoji pokonci. Najboljši je sodček, ki nima dna. (Če nimaš sodčka, je dober tudi lonec.) Pokrij z lesenim pokrovom, pri strani pusti špranjo, da prihaja v posodo zrak in da lahko vzkipi. V tridesetih dneh imaš že izvrsten in cenen kis, ki je vedno bolj kisel, tako da ga moraš mešati z vodo.

Navodili za medico in kis sta preizkušeni po gospodinji, katere mož je čebelar. Ta je še pristavila: »Pri nas ne kupujemo vina, pijemo medico, jabolčnik in vodo posušenega sadja. Imamo vse leto domač kis, ki ga sme uživati vsak bolnik.«

Vaniljevi rogljiči.

Stresi na desko 15 dkg moke, napravi v sredi jamico in deni vanjo 1 rumenjaka, 5 dkg drobno zrezanih mandeljev ali lešnikov, žlico ruma, 10 dkg sirovega masla in 5 dkg sladkorja. Iz vsega tega napravi testo in delaj vanilijeve rogljiče kakor navadno.

Sadni liker.

Kuhaj 1 kg sladkorja v 1 l vode 45 minut. Ko se ohladi, vlij v kozarce za konserviranje in dodaj $\frac{1}{2}$ l špirta ali 1 l žganja (slivovke) in deni vanje sadje: češnje, dateljne, češplje ringló, breskve ali podobno, lahko deneš tudi več vrst sadja v isti kozarec. Med sadje deni po eno žbico in skorjico cimeta. Sadje mora biti s peclji.

M. R.

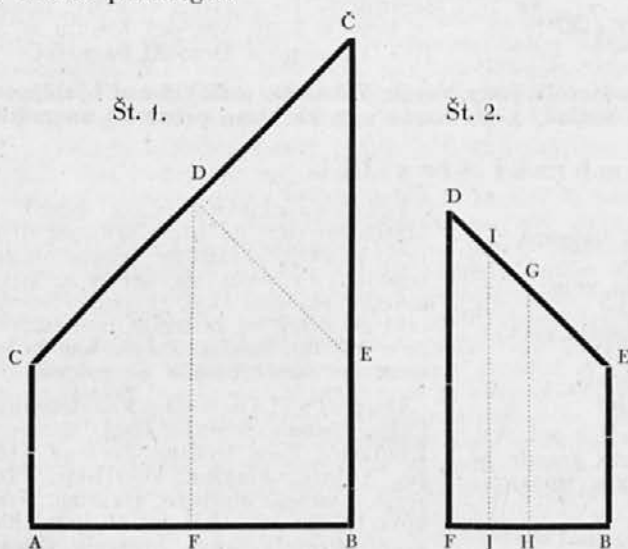
ČARODEJEV KOTIČEK IN ZABAVNE IGRE

Stavim, da ne znaš imenovati zgornje karte.

Za to šalo, ki jo hočeš izvesti v veseli družbi, si moraš prej pripraviti primerno karto. Razkolji z ostrim rezilom dve karti tako, da lepo ločiš pri obeh sprednjo od zadnje strani. Potem zlepi obe zadnji strani tako, da dobiš karto, ki nima nobenega lica, pač pa hrbet spredaj in zadaj. To karto položi vrhu drugih kart ter reci komu, ki pozna dobro vse karte, da staviš, da zgornje karte ne zna imenovati. Seveda bo smehljaje sprejel stavo. Nato mu ponudi karte, da dvigne zgornjo, jo pogleda in imenuje. Osupel ti bo moral priznati, da je res ne zna imenovati, ker sploh nima lica.

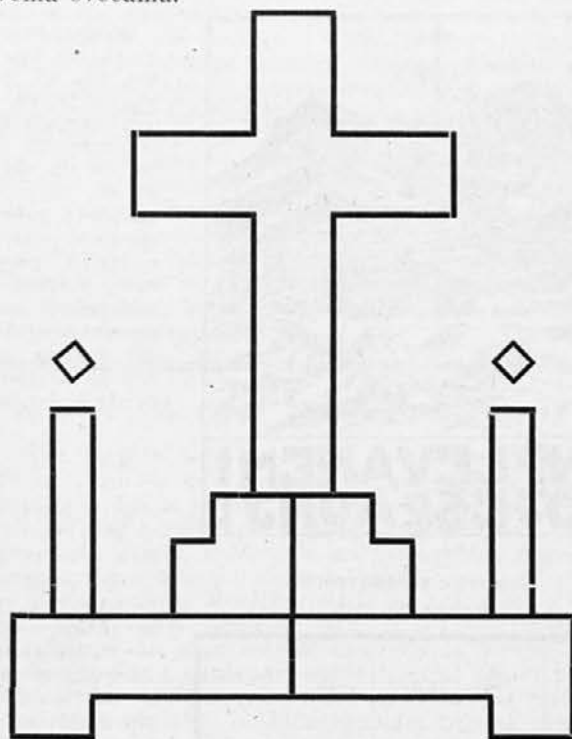
Umeten prerez.

Vzemi kos belega, ne predebelega papirja, v velikosti 6×4 cm, ter reci, da boš ta kos papirja samo enkrat prestrigel in vendar boš napravil iz dobljenih kosov prav ličen oltar. Da to napraviš, moraš papir večkrat pregeniti, in sicer takole: Najprej pregani levi zgornji vogel poševno proti desni navzdol, da dobiš lik ABCČ (št. 1); nato pregani desni zgornji vogel poševno proti levi navzdol pri DE tako, da dobiš lik ABCDE. Ta lik pregani še po sredi od vrha navzdol pri DF, da dobiš lik DFBE (št. 2) ter ga zopet pregani od vrha navzdol pri GH, da dobiš lik DGHF. Če ta lik nato prestrižeš po sredi od vrha navzdol pri IJ, si dovršil prvi del svoje naloge, da si namreč svoj kos papirja le enkrat prestrigel.

Sedaj počasi razgibaj dobljene koščke; pazi pa, da katerega ne pretrgaš ali da katerega ne izgubiš.

Če si vse lepo razgrnil in pogladil pregibe, imaš devet koščkov, iz katerih sestaviš takle oltar s križem in z dvema svečama.

ZGODBICE

Italijanski in angleški kralj sta bila nekoč na letovišču. Začela sta igrati karte. Tedaj pravi laški kralj, kako je žalostno, kar se je pripetilo v sedanjih časih kraljem in cesarjem iz Rusije, Nemčije, Grčije, Avstrije... Angleški kralj Jurij pa preprosto odvrne: »Res, res, zdaj so tako žalostni časi, da bomo še doživeli, ko bo samo pet kraljev na svetu: srčni kralj, karo kralj, tref kralj, pik kralj in ... angleški kralj.«

*

Ko je stopil laški kralj kmalu zatem, ko so prvič napadli Mussolinija, v sejno dvorano, mu je padel robec na tla. Ko mu ga je nekdo pobral, se mu je kralj tako prisrčno in navdušeno zahvaljeval, da se je Mussolini zasmeljal in vprašal:

»Dovolite, Veličanstvo, vprašanje: Ali je robec tako dragocen ali je slučajno drag spomin?«

»Moj ljubi,« je odgovoril Viktor Emanuel I., »robec prav zelo cenim, saj ni nobene druge stvari več, kamor bi smel vtakniti svoj nos.«

*

»Kakšen se ti zdi ta človek?«

»O, bo že.«

»Pa njegove pesmi?«

»Niso napačne.«

»Pa tiste najnovejše: 'Pesmi s svinčnikom napisane'?«

»Poznam; vredne so, da jih bereš z radirko v roki.«

*

»Nič novega?« vpraša nekdo prijatelja, ki bere časopis.

»O, pač,« odvrne ta.

»In to bi bilo?«

»Datum.«

UGANKE

Naše gore.
(Jože Juter, Maribor.)

**ENPLEVANEMI
NOJESRAONJ!**

Zlogovna skladavnica.
(Radoš, Stari trg.)

s	ni, jed	Kdor	mu	la, ne, gi
		se, se		
la, ni	bra, ga	pa, če, a	bi, sti	vs, za, se
	tu, ti, tom		de, ži, po, po, ma li	
di, li, dru		ke	slu	je

Preštevalnica.
(M. Mihelič, Sodevci.)

A, i, s, a, a, r, m, n, e, t, a, č, s, i, a, t, i,
i, l, a, n, z, v, č, z, e, a, k, a, s, s, d, t, n.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci uganek na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev uganek v septembrski številki.

Šahovski problem. Vstavi v polja šahovnice, počenši pri a 1, dvakrat celo abecedo in tretjič še od a do m. Če jemlješ nato črke s polj, na katerih stojé šahovske figure, po vrsti, ki je nakazana pod šahovnico, dobiš: **Sreča je opoteča.**

Vremenska uganaka za september. Vzemi prvo črko v prvi vrsti, potem pa vsako drugo od leve proti desni, nato od vrha navzdol, od desne proti levi in od spodaj navzgor itd. Dobiš:

Kakršno vreme prvi dan kane, rado ves mesec tako ostane.

Rak. Jemlji zadaj začeni najprej v spodnji, potem pa v zgornji vrsti tiste črke, ki jih zaznamujejo spodnji križci. **Kdor ne napreduje, nazaduje!**

Vremenska uganaka za oktober.
(—ak. Ljubljana.)

Be, bo, ca, ca, da, di, do, dr, ha, hi, ir, iz, ko, ko, lo, ma, ma, ma, ma, mo, na, na, na, na, na, no, og, ot, pa, pa, so, tr, va, va, va, va, ve, za, že. Po dve zgornji črkovni dvojici združi z eno črkovno dvojico nastopne skupine: bo, če, do, do, ik, je, ji, li, le, ma, me, ne, ob, ra, rs, se, st, ti, zi, že, da dobiš besede tegale pomena: neprava mati, mesto v Švici, čehoslovaška reka, mesto v Italiji, gozdni sadež, varuh živine, zver, majhen denar, del noge, čebela, nenaseljen narod, evropska republika, geometrični lik, svetopisemsko mesto, del govora, zdravilo, način trgovanja, žensko krstno ime, vas ob Savi, ločilo. Srednje dvojice povedó vremenski rek.

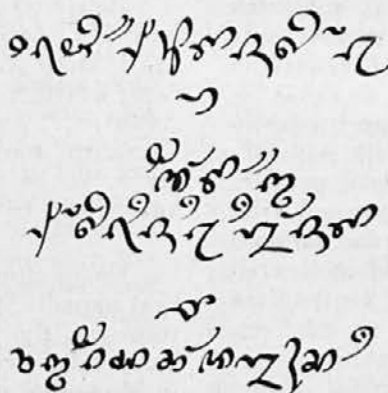
Enačba.

(Radoš, Stari trg.)

$$a(5 + 15 + 19 + 22 + 24 + 59 + 48 + 50) + 8b + d(1 + 25 + 45) + e(7 + 17 + 29) + g(4 + 18 + 25 + 58 + 40 + 49) + i(56 + 45) + 10j + k(11 + 27) + l(5 + 28) + 16m + 42n + o(2 + 9 + 12 + 26 + 41 + 44) + p(55 + 46) + r(21 + 30 + 34 + 47) + s(6 + 14) + 37š + t(15 + 35) + v(20 + 31) + 32z = x.$$

Anamsko pismo.

(R. K., Ljubljana.)

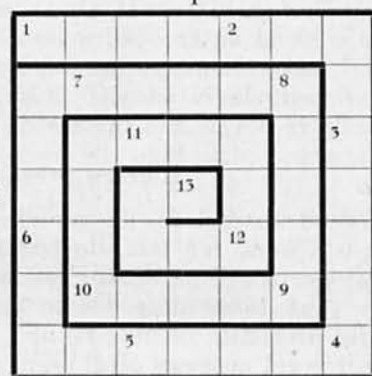

Po svèt.
(Radoš, Stari trg.)

Vstavnic.

(R. K., Ljubljana.)

III

IV

II

Pomen besed: 1—2 poželenje, 2—5 moško krstno ime, 3—4 hrana, 4—5 sad drevesa, 5—6 oblika rastline, 6—7 zračni pojav, 7—8 posoda, 8—9 ročaj košare, 9—10 krajevni prislov, 10—11 židovski kralj, 11—12 keltski duhoven, 12—13 pripadek. — Končna črka prejšnje besede je začetnica naslednje. — Po pravilni vstavitvi besed se bere v I—II; vas pri Kranju in v III—IV: mesto v Dravski banovini.

Konjiček.

Če le besedico imaš ljubezni, ne skrivaj je v sree, odlomi jo ko cvetno vejo in lajšaj ž njo gorje! V sovraštvu se potaplja svet, neštete rane krvavijo, kar pride iz srca besed, v srce nam govorijo!

Vitez. Abecedo razdeli v pet vrst. Listi v vencu kažejo vrsto, jagode pa črko v tisti vrsti. Največja zmaga — premagati sebe.

Črkovnica. Besede so: Pekarna, karat, brada, tombola, pasma, tičnica, koš, platina, oralo, potop, zgodovina, Brigita. — Kar mačka rodi, rado miši lovi!

Izločevalnica. Črke besed v ključu povedo, da izloči črkovne dvojice, ki stoje za tistimi črkami, n. pr. beseda la s pove, da vzemi iz prve besede črki za l (ka), iz druge besede črki za a (rj) in iz tretje besede črki za s (el) itd. Končno dobiš: **Kar je leseno, ne omeči beseda ne poleno.**

Dopolnilna uganaka. Jesenice, Celje, Emona, Savinja, Bled, Mangart, Kredarica, Peca, Metlika, Sovatna, Krova, Vojnik, Planina, Bizeljsko, Preserje, Limbuš, Muljava, Hajdina, Krakovo, Mojstrana, Brezje, Mozirje, Radeče, Okrešelj, Brana, Javornik, Kranj. — **Slovenec, tvoja zemlja je zdrava.**

Trgovski napis. Šolske potrebščine.

»Katoliški Malešič.« J. V. je v številki 6—8 letošnje Sodobnosti napisal mnogo hudih očitkov na račun slovenskega katolištva. Zlasti bi rad izprašal vest »katoliškemu moralnemu čutu«. Pogreva zadevo z Veselim vinogradom, ob katerem je po njegovem mnenju katoliška javnost uprizorila »licemersko komedijo«. Trdi celo, da katolištvu »manjka za ta (namreč erotični) kompleks pravega in zdravega čuta«; »za vse stvari erotične morale« smo baje »tako neznansko in sumljivo občutljivi«, »pregrobo občutljivi«. Nasprotno pa je katoliška moralnost pregrobo neobčutljiva za važnejše moralno in vzgojno vprašanje, namreč za poboje v pijanosti. V tem oziru očita Malešičeve Izböčence, lansko Mohorjevo večerniško povest. Tam baje »katoliški Malešič« »skoraj operetno lahkoumnostjo na široko odpira ubijavecu vrata nazaj v življenje, ne da bi se moral človek, ki je obremenjen z ubojem, pred življenjem odkupiti s čim vsaj tako tehtnim, kakor je težak njegov greh«. — Kaj bi odgovarjali na vse očitke in podtikanja! Dovolj je, da jih registriramo za kulturni spomin iz dobe, ko so se borili za stvarno kritiko. Tudi ni vredno, obnavljati razprave o morali in nemorali, ker bi najbrž odkrili pri piscu v Sodobnosti drugačen moralni sistem nego ga priznavamo katoličani. Za zdaj velja še vedno, da se obče človeški čut še vedno strinja z božjim dekalogom, ki je katoliška moralna norma — le da je slednji po razodetju popolnejši. Dokler pa bo to stalo, bo tudi katoliška »erotična moralnost« še vedno zdrava in prava, po katoliškem celö edino zanesljiva. — Ironija pa je, da J. V. pisatelju Malešiču očita grobo neobčutljivost za moralo pobojev v pijanosti. Znano je, da je vprav Malešič obziren in fin kot malokdo, tudi med »katoliškimi« pisatelji. In njegov Ture, ki dela tako strašno pokoro za nepremišljeni uboj v pijanem metežu in ki se ne uveljavi prej v družbi, dokler ne reši županove Barice nesrečne življenjske usode, Ture, ki velja za izböčence, naj bi bil torej brez pokore z operetno lahkoumnostjo spet sprejet v družbo! Tako operetno lahkoumne sodbe bi J. V. pač ne smel zapisati. Povrh je pozabil, da Barica, ki je v povesti prav tako važna oseba kakor Ture, vprav s tem fantom popravlja krivice, ki so jih njeni predniki storili Simoničem in tako prav za prav oni zakrivili vso Turetovo nesrečo. Barica naredi dovolj pokore za preuštvo svojih prednikov (ali je to morda tudi »neznanska občutljivost za erotično moralo«?) in izböčeni Ture dovolj za svojo podivjanost. Če reši Barico, ali ni to »tehten« odkup za njegov greh, ko se po katoliški morali adekvatno odkupiti sam niti ne more? — Vsakdo, ki povest prebere brez predsodkov, bo rad priznal, da sta vprav ta dva lika, Ture in Barica, v Izböčencih etično ostro izoblikovana in povrh življenjsko povsem resnična. Zato je tudi povest v moralnem pogledu odlično katoliško vestna, literarno pa resničnostna, ne pa tendenčna, kakor je kritika Sodobnosti. Zato bodo Izböčenci, kar katolištva in katoliške morale tiče, Malešiču vsekakor bolj v čast, kakor pa J. V. njegov neobjektivni napad. Uredništvo.

Beseda k Rožencetovi Juditi. Judita, junakinja, ki je rešila svoj narod, je pač mikala že brez števila pesnikov vseh narodov in časov. Navzlic temu je seveda še zmerom mogoče, nešteto krat izrabljeno zgodbo na nov način obdelati. Zanimivo je, primerjati »Judito« Janeza Roženceta, ki jo objavljamo v Mladiki, s svetopisemsko knjigo Judite. Naš sotrudnik se je predvsem oprl na originalno besedilo, ki ga je le nekoliko moderniziral in opilil, toda tako, da je ohranil veličastno preprostost svetopisemskega pripovedovanja. Nekaj besedila svetega pisma je izpustil, a prenaradil in dodal je le malenkost. Verno je ohranil veliki zgodovinski okvir, ki je v njem prikazana novelistična zgodba, in vse osebe, ki so v zgodbo vpletene. Zato se zunanje lice dogodkov skoraj ne razlikuje od originala, razen v tem, da Holoferna ne obglavi Judita, temveč njena dekla. A ker je naš pisatelj izvirno besedilo pregrupiral in položil nekatere odstavke na jezik drugim osebam, je s tem celoto drugače strnil in ustvaril zgodbo, ki se v kljub navidezni podobnosti le zelo razlikuje od originala, kajti na ta način so se značaji nekaterih oseb spremenili ali postali izrazitejši. V svetopisemski in Rožencetovi Juditi je jedro v stavku: »Gospod ni dopustil, da bi bila onečaščenā njegova dekla«; toda v njegovi zgodbi Judita ni več drzna, aktivna junakinja, temveč samo globoko verna in precej skromna žen-

ska, ki v odločilnem trenutku okleva in ne najde moči za krvavo dejanje. Svoj sklep je storila pod vplivom Ozije, ki je za svoj načrt diplomatsko porabil tudi njeno neizprosno dosledno dekle Abro. Ta poseže vmes in prepusti pred narodom vso zaslugo v slavo gospodinji. Judita pa, ki se zaveda velikega pomena umora asirskega vojvode in svoje lastne slabosti, pravi na vso hvalo in poveljevanje: »Kakor resnično Gospod živi, me je njegov angel varoval.« Isto kakor v originalu, vendar v drugačnem pomenu. — Tako je prikazana Judita bolj kot ženska človeško in krščansko, a brezobzirno dejanje je naprteno Abri, ki je postala važna aktivna oseba. Podčrtano je kavalirstvo Holoferna, ki je moral v svoji mogočnosti in veličasti v mladi hebrejski vdovi vzbujati spoštovanje, a podčrtana je tudi pretkanost Ozije in sumljivost Ahiorja. — Tako naša novela. Razume se, da se pisatelj noče prav nič dotakniti svetopisemske resničnosti. Uredništvo.

N A Š A M O D N A P R I L O G A

Vse mogoče želje in včasih tudi tožbe prihajajo na uredništvo zaradi naše priloge. Mnoge gospodinje so z njo zadovoljne, druge jo, žal, premalo poznajo, spet tretje bi želele še kaj »bolj uporabljivega«. Kako vsem ustreči? Hočemo pa ustreči, kolikor je pri tej nakladi mogoče. Naj danes napišemo tole pojasnilo in prošnjo:

Modna priloga Mladike izhaja že nekaj let v sedanjih obliki. Vsak tretji mesec je prinašala kroje, drugače pa ročna dela. Tako so naročnice same želele. Krojev prinaša ena sama priloga naravnost veliko izbiro. Vzorci za ročna dela so vedno le skicirani, ne pa v potankosti izdelani. Motive pa izbiramo tako, da skušamo nuditi za vsak okus nekaj ustrežajočega.

Mislimo pa, da je prav gotovo odkrila že ta ali ona naročnica iz svoje izkušnje karkoli, kar bi želela imeti drugače. Iz takih virov bi mogli dobiti mnogo dragocenih nasvetov, kakršne more dati edino praksa. Zlasti nasveti učiteljic bi nam bili zelo dobrodošli. Zato je treba, da tudi naročnice sodelujejo pri urejevanju priloge, ki je namenjena njim v pomoč. Potem bo priloga za vse dragocenejša. Želeli bi, da bi bile vse zadovoljne s prilogo, kar je pa očitvidno težko doseči, če tista, ki ima kake želje, teh ne pove. Zato prosimo: sporočite nam!

Zdi se nam tudi, da mnogokatera od naročnic pogreša na poli klišejev. Vsi vemo, da je marsikak vzorec kot risba čisto navaden, dolgočasen in da nas je šele fotografski posnetek uporabljenega vzorca opozoril na to, da je vzorec prav za prav zelo lep. Tudi mi smo že mislili ponovno na to. Vendar je očitvidno, da pri naših cenah priloge ni mogoče razširiti in smo morali to misel prav iz tega vzroka opustiti, ker bi v nasprotnem primeru priloge ne mogli izdajati. Vse to povemo v pojasnilo naročnicam in v naše opravičilo in prosimo razumevanja. Mladiki, ki je leposlovni družinski list, ni mogoče prinašati vsega, kar prinašajo modni časopisi. Vendar pa hoče vsekakor biti s svojo prilogo družinam v pomoč in hoče nuditi čimveč.

Zato se torej obračamo na naše naročnice in jih prosimo, naj nam pošljete stvarnih nasvetov glede vsebine in oblike naše priloge. Pošljite vse želje Uredništvu Modne priloge Mladike v Ljubljani.

REŠIVCI UGANK V SEPTEBRSKI ŠTEVILKI

Kladenšek Jernej (9), Bratulič Viktor (6), Modrinjak France (9), Župni urad, Pišce (9), Šuštersič Franc (8), Finžgar Marija (9), Pot Marko (6), Moder Janko (9), Padar Jože (9), Jeglič Stanko (9), Mikolič Silva (6), dr. Knific Ivan (9), Bobnar Janez (9), Bobnar Marija (9), Videnšek Ana (6), Bezjak Martin (9), Bezjak Alojzij (9), Kat. prosv. društvo, Sv. Lovrenc (9), Slodnjak Anton (9), Slodnjak Jože (9), Rakovec Josip (9), Lipoglavšek Slava (9), Demšar Viktor (9), Pavlin France (9), Bulovec Ivo (9), Malovrh Jožica (8), Pipan Jelica (9), Rožanec Josip (9), Skalar Marija (9), Mlakar Jožef (7), Gradišnik Ivan (9), Jug Franjo (8), Cesar Anton (7), Sancin Anton (7), Sodja Franc (7), Sodja Anton (7), Lukovšek Ivanka (9), Volk Slavko (8), Tršinar Slavko (8), Rotar Marija (9), Papler Marija (8), Kumar Marija (9), Bufon Anica (9), Samostan, Stična (9), Zorec Alojzij (9), Gole Anton (9), Golnar Franc (9).

KNJIGA O SPORTU

Spisal **Drago Ulaga**. S to knjigo je izpolnjena velika vrzel v naši strokovni literaturi. Vsak sportnik in ljubitelj sporta bo knjigo z veseljem pozdravil, saj je po izjavi kritikov odlično delo — vsakemu sportniku neobhodno potrebno.

Knjiga je razkošno ilustrirana in ima tole vsebino: **Pota in cilji telesne kulture:** Olimpijske igre nekdanj in sedaj. Naloge sportnih organizacij. Posebne vzgojne naloge slovenskega sporta. Sport in žena. **Sport v praksi:** Trening in tekme. Pripravljalne vaje. Lahka atletika. Plavanje. Waterpolo. Skoki v vodo. Nogomet. Smučanje. Ljudski sport. Drsanje. Težka atletika. Sabljanje. Lawn-tennis. Kolesarstvo. Veslanje. Rugby. Golf. **Tolmač** strokovnih izrazov.

Broširan izvod stane za ude 53 Din, za neude 42 Din; vezan izvod stane za ude 44 Din, za neude 56 Din.

ŠOLSKE KNJIGE

IN DRUGE ŠOLSKE POTREBŠČINE

kakor beležnice, dnevnike, stenografske beležnice, notne zvezke, notni papir, notese, risanke, skiciranke, barvice in svinčnike, čopiče, peresa, ravnila itd. za osnovne, meščanske srednje in strokovne šole dobite po konkurenčnih cenah v

KNJIGARNI

MOHORJEVE TISKARNE V CELJU

in njeni podružnici

V LJUBLJANI na Miklošičevi cesti šte. 19

(palača Vzajemne zavarovalnice pri glavnem kolodvoru)

VTISKI IZ KONNERSREUTHA

je naslov knjigi, ki jo je pravkar izdala Družba sv. Mohorja. Spisal jo je praški nadškof **dr. Kašpar**, poslovenil pa jo je župnik Janez Oblak. — Stvarno in preprosto opisuje nadškof svoj obisk pri Tereziji Neumannovi in nam živo predstavlja njeno življenje in trpljenje. Knjiga je izredno zajemljiva. Vsak jo bo bral z zanimanjem in je ne bo mogel pozabiti.

Broširan izvod stane za ude 9 Din, za neude 12 Din; vezan izvod pa stane za ude Mohorjeve 15 Din, za neude 20 Din.

Knjigo dobite v vseh knjigarnah, naročite jo pa tudi lahko naravnost pri Družbi sv. Mohorja v Celju.